

Keskkonnaministeerium

KESKKONNAMÕJU HINDAMINE

Juhised menetluse läbiviimiseks tegevusloa tasandil

Kaja Peterson

Tallinn 2006

KESKKONNAMÕJU HINDAMINE

Juhised menetluse läbiviimiseks tegevusloa tasandil

Kaja Peterson

Soovitav viide:

Peterson, K. Keskkonnamõju hindamine.

Juhised menetluse läbiviimiseks tegevusloa tasandil. Keskkonnaministeerium, 2007, 145 lk.

Keeletoimetaja Mailis Moora

Küljendus Katrin Leismann

Illustratsioonide autor Urmas Nemvalts

© Keskkonnaministeerium, 2007

Käesoleva juhendi väljaandmist toetasid Keskkonnaministeerium ja
SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

Sisukord

1 Saateks	9
2 Keskkonnamõju hindamise õiguslik alus	10
3 Keskkonnamõju hindamise menetluse eesmärk ja objekt	12
4 Kavandatav tegevus	14
4.1 Kavandatava tegevuse nimetus	14
4.2 Kavandatav tegevus: põhitegevus ja kaasuvad tegevused	15
4.3 Kavandatava tegevuse elluviimise etapid	16
4.4 Kavandatava tegevuse “jupitamine”	17
5 Tegevusluba	19
6 Keskkonnamõju hindamise menetluse tasemed ja omavahelised seosed	21
7 Keskkonnamõju hindamise menetluse etapid ja seos mõju hindamisega Natura-alale ja piiriülese keskkonnamõju hindamisega	24
8 KMH osapooled	30
8.1 Arendaja	30
8.1.1 Arendaja ülesanded	30
8.2 KMH ekspert	30
8.2.1 Eksperti litsents	30
8.2.2 Eksperti ülesanded	32
8.2.3 Eksperti vastutus	32
8.2.4 Eksperti valimine	32
8.3 Otsustaja	33
8.3.1 Otsustaja ülesanded	33
8.4 Keskkonnamõju hindamise järelevalvaja	33
8.4.1 KMH järelevalvaja ülesanded	33
8.5 Menetlusosalised ja huvitatud isikud	34
8.6 Tähtajad keskkonnamõju hindamise menetluses	38
9 Keskkonnamõju hindamise menetluse üldskeem	39
10 ETAPP I – EELHINDAMINE	41
10.1 Eelhindamise eesmärk	41
10.2 Olulise keskkonnamõju väljaselgitamine – kas on vaja algatada keskkonnamõju hindamist?	41
10.3 Kavandatava tegevuse ja teiste tegevuste koosmõju arvestamine	43
10.4 Mõjuala ja selle määratlemine	43

10.5	Menetlusosaliste rollid eelhindamisel	44
10.6	Mõju Natura-alale eelhindamine	45
10.7	Piiriülese keskkonnamõju eelhindamine	47
10.8	Eelhindamise tulemused. Otsuse vormistamine	51
10.9	Eelhindamise tulemustest teatamine ehk KMH algatamisest või algatamata jätmisest teatamine	54
11	ETAPP II – KESKKONNAMÕJU HINDAMINE	
	(kitsamas mõttes)	56
11.1	Keskkonnamõju hindamise programm	56
11.1.1	KMH programmi sisu	57
11.2	KMH programmi eelnõu avalik väljapanek	59
11.3	KMH programmi eelnõu avalik arutelu	61
11.3.1	Avaliku arutelu eesmärk	61
11.3.2	Avaliku arutelu ettevalmistamine	61
11.3.3	Avaliku arutelu läbiviimine	62
11.4	KMH programmi eelnõu heakskiitmine/mitteheakskiitmine	63
11.4.1	KMH programmi heakskiitmisest teatamine	64
11.5	Keskkonnamõju hindamise aruanne	65
11.5.1	Kavandatava tegevuse eesmärk ja vajadus	66
11.5.2	Kavandatava tegevuse ja selle reaalsed alternatiivsed võimalused	66
11.5.3	Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ja selle piirkonna keskkonnaseisundi kirjeldus	69
11.5.5	Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju prognoosimeetodi kirjeldus	69
11.5.6	Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõjule, sh kaudse mõju ning teiste tegevustega koosmõju, keskkonnaseisundile, sealhulgas inimese tervisele, heaolule ja varale, taimedele, loomadele, pinnasele, maastikule, vee ja õhukvaliteedile, kliimale, kaitstavatele loodus objektidele või kultuuripärandile kohta	70
11.5.7	Hinnang keskkonnamõju eeldatavale toimele, kaasneva negatiivse keskkonnamõju vältimise või minimeerimise meetmete kirjeldus ning hinnang nende eeldatavale efektiivsusele	71
11.5.8	Hinnang loodusvara kasutamise otstarbekusele ning kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimaluste vastavusele säätva arengu põhimõtetele	73
11.5.9	Kavandatava tegevuse võrdlus erinevate reaalselt alternatiivsete võimalustega ning paremusjärjestus, mis arvestab keskkonnamõju ja saadavaid hüvesid	73
11.5.10	Mõju Natura-alale hindamise erinevate etappide tulemused	73
11.5.11	Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju hindamise korral konsultatsioonide tulemuste kohta	75
11.5.12	Vajadusel ülevaade raskustest, mis ilmnesid keskkonnamõju hindamisel ja aruande koostamisel	75
11.5.13	Ülevaade KMH aruande kohta esitatud ettepanekutest, vastuväidetest ja küsimustest ning vastustest neile	75
11.5.14	Koopiad laekunud ettepanekutest, vastuväidetest ja küsimustest	75

11.5.15 Ülevaade avalikust arutelust	75
11.5.16 Koopia avaliku arutelu protokollist	75
11.5.17 Kavandatava tegevuse ning selle alternatiivsete võimaluste ala skeem ja kaart	76
11.5.18 Kokkuvõtte eelpool toodud peatükkides esitatud teabest	76
11.5.19 Vajadusel muud lisad, mis on abiks teksti mõistmisel	76
11.6 Keskkonnamõju hindamise aruande kvaliteedinõuded	76
11.7 KMH aruande heakskiitmine/mitteheakskiitmine	77
11.7.1 Keskkonnanõuete määramine ja tegevusloa väljaandmine	79
11.8 Erisused keskkonnamõju hindamisel.....	79
11.8.1 Turba kaevandamisega seotud keskkonnamõju hindamine	80
11.8.2 Prügila sulgemise keskkonnamõju hindamine	81
11.8.3 Maavaravaru kaevandamise lõpetamise keskkonnamõju hindamine	81
12 Seirekava elluviimine.....	82
13 Keskkonnamõju hindamise järelhindamine	83
14 Vaidluste lahendamine	84
15 Lisad	85
15.1 Mõisted ja lühendid	85
15.2 Euroopa Komisjoni juhend: KMH eelhindamise kontroll-leht [29]	88
15.3 Komisjoni juhend: kontroll-lehed KMH ulatuse määramiseks [24] (KMH programmi koostamiseks)	91
15.4 Euroopa Komisjoni juhend: kontroll-leht KMH aruande koostamiseks ja kvaliteedi hindamiseks [27]	
15.5 Keskkonnamõju hindamise menetluse ja aruande kvaliteedi nõuetele vastavuse kontroll-lehed (keskkonnaministri käskkiri) [18]	
15.6 Kasulikud aadressid	
16 Viidatud allikad	

Näidete sisukord

Näide 1. Kavandatava tegevuse (põhitegevuse ja kaasuvate tegevuste) kirjeldamine tuulepargi rajamise näitel	15
Näide 2. Golfiväljaku rajamisega seotud tööde etapid ja ajakava	17
Näide 3. Lubjakarjääri laiendamisega seotud tööde etapid ja ajakava	17
Näide 4. Tee-ehitusega seotud tööde etapid ja ajakava	17
Näide 5. Kriteeriumid menetlusosaliste määratlemiseks (näide)	35
Näide 6. Menetlusosaliste grupid tuulepargi rajamise näitel	36
Näide 7. Tuulepargi mõjuala	43
Näide 8. Hüdroelektrijaama mõjuala	44
Näide 9. Menetlusosaliste rollid ja tähtsused eelhindamisel	45
Näide 10. KMH algatamise otsuse põhjenduste variandid	51
Näide 11. KMH mittealgatamise otsuse põhjenduste variandid	52
Näide 12. KMH algatamise põhjendus	52
Näide 13. KMH mittealgatamise põhjendus	54
Näide 14. Avalik teatamine KMH algatamisest	55

Näide 15. Avalik teatamine KMH algatamisest	55
Näide 16. Avalik teatamine KMH mitteamalgatamisest	55
Näide 17. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise ning selle tulemuste avalikustamise kava	58
Näide 18. Avaliku väljapaneku teade	60
Näide 19. Koosoleku protokollil näidisvorm	62
Näide 20. Avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu käigus esitatud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele vastamist kirjeldav vorm	63
Näide 21. Kavandatava tegevuse (koguvõimsusega 30 MW ja 6 generaatoriga tuulepargi rajamine) alternatiivide püstitamine ja nende reaalsuse hindamine	67
Näide 22. Hinnang alternatiivsetele võimalustele	70
Näide 23. Reaalsete alternatiivsete võimaluste leevendusmeetmed ja hinnang nende tõhususele (Näide 21 edasiarendus)	72

Tabelite sisukord

Tabel 1. Keskkonnamõju hindamise objektid ja neile vastavad mõju hindamise menetluse tüübid (hüpoteetilise juhtumi näitel)	21
Tabel 2. Keskkonnamõju hindamise menetlus ja selle etapid ning seosed mõju hindamisega Natura-alale ja piiriülese keskkonnamõju hindamisega	25
Tabel 3. Tegevus- ja mõjuvaldkonnad, mille keskkonnamõju soovib KMH litsentsi taotleja hinnata	31
Tabel 4. KMH pooled ja nende rollid KMH erinevates etappides	36
Tabel 5. Tähtajad keskkonnamõju hindamise menetluses	38
Tabel 6. Küsimused olulise keskkonnamõju kindlaks määramiseks	42
Tabel 7. Mõju Natura-alale eelhindamise käik	46
Tabel 8. KMH programmi ja aruande sisukorra võrdlus	65
Tabel 9. Kvalitatiivne hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevatele tagajärgedele (+++ , ++ , + , 0 , - , — , — , ?)	69
Tabel 10. Kvaliteedinõuded KMH aruandele	78
Joonis 1. Piiriülese keskkonnamõju hindamise menetlus vastavalt Espoo konventsioonile	48

1 Saateks

Keskkonnamõju hindamine (KMH) on menetlus, mille eesmärk on anda menetluse osapooltele teavet arendaja kavandatud tegevusega kaasnevast mõjust keskkonnale ning töötada välja kavandatava tegevuse variant, millega hoitakse ära või minimeeritakse võimalikku kahju keskkonnale. “Keskkonna” all mõistetakse siinkohal keskkonda kõige laiemas mõistes. See on nii elus- kui eluta loodus ning inimene ja inimese loodud keskkond, sh kultuuriline ja sotsiaal-majanduslik keskkond.

KMH eesmärkide saavutamiseks võetakse tegevuse kavandamisel ja tegevusloa menetlemisel arvesse nii keskkonna-, sotsiaalseid kui majanduslikke aspekte, kuid nende tähtsus võib sõltuda kavandatava tegevuse iseloomust ja asukohast. Keskkonnamõju hindamise menetluses on suur roll kaalutlemisel, st vaadeldava juhtumi spetsiifiliste aspektide arvesse võtmisel otsuse tegemisel, sest pole ühtki teistega täiesti sarnast juhtumit.

KMH algatamisel ja läbiviimisel peetakse oluliseks seda, et:

- KMH toimuks kavandatava tegevuse üle otsustamise võimalikult varajases etapis;
- KMH-d rakendatakse kõigi kavandatavate tegevuste suhtes, millel võib olla oluline negatiivne mõju keskkonnale või mille negatiivset mõju keskkonnale ei saa välistada;
- KMH-l arvestatakse kavandatava tegevuse mõju iseloomu, kestust, kumulatiivsust ning koosmõju teiste tegevustega;
- KMH-sse kaasatakse kavandatavast tegevusest otseselt ja kaudselt mõjutatud isikuid, aga ka üldsust laiemalt;
- KMH-s järgitakse head tava ja parimat praktikat.

Käesoleva juhendi eesmärk on tutvustada keskkonnamõju hindamise (KMH) menetlust ja mõju hindamise parimat praktikat ning anda soovitusi KMH läbiviimiseks tegevusloa taotlemise menetluse tasandil. Juhend on mõeldud kasutamiseks kõigile KMH osapooltele (nt kohalik omavalitsus, maanteeamet, raudteeinspeksioon, maaparandusbüroo, keskkonnateenistus, arendaja, ekspert, avalikkus). Juhendi ülesehitus järgib keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses (KeHJS, RTI 2005, 15, 87) [1] toodud KMH käiku, kuid mõningaid teemasid selgitatakse põhjalikumalt, andes praktilisi näpunäiteid enamlevinud vigade vältimiseks. Juhendis kasutatud näited pärinevad KMH praktikast, kuid on õppeotstarbel muudetud ega ole seetõttu otseselt seostatavad ühegi tegeliku juhtumi ega isikuga. Samuti on tabelitel ja joonistel vaid illustreeriv, mitte otsekohaldatav iseloom.

Koostaja tänab Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse ja -tehnoloogiaosakonna keskkonnakorralduse büroo juhatajat Taimar Ala, peaspetsialiste Irma Pakkoneni, Veronika Verši ja endist õigusosakonna juristi Evelin Lopmani ning looduskaitseosakonna nõunikku Kadri Möllerit oluliste täienduste eest, mis aitasid paremini selgitada keskkonnamõju hindamise menetluse üksikasju.

NB! Juhendis ettetulevate vigade ja ebatäpsuste kohta ootab Keskkonnaministeeriumi tagasisidet aadressil: Irma Pakkonen, keskkonnakorralduse ja -tehnoloogiaosakonna keskkonnakorralduse büroo peaspetsialist, irma.pakkonen@envir.ee

2 Keskkonnamõju hindamise õiguslik alus

Keskkonnamõju hindamise menetluse õiguslikuks aluseks Eestis on *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS)* [1]. KeHJS reguleerib muuhulgas nii tegevusloapõhise keskkonnamõju hindamise (KMH) kui strateegiliste planeerimisdokumentide (strateegiliste arengukavade, strateegiate, programmide ja planeeringute) mõju strateegilise hindamise menetlust (KSH). Keskkonnamõju hindamise menetlust reguleerivad oma valdkonnas veel mitu eriseadust. Valdcondlike eriseadustega on sätestatud erinevate tegevuslubade menetluse kord, mille puhul tuleb loa väljaandjal kaaluda keskkonnamõju hindamise menetluse algatamise vajadust.

Euroopa Liidu keskkonnaõiguses on *keskkonnamõju hindamise direktiivid* [2] [3] [4] kaalukas roll. Keskkonnamõju hindamise direktiivid lähtuvad põhimõttest, et tõhus ennetustöö hoiab ära keskkonnasaastuse ja nii pole vaja võidelda üksnes tagajärgedega. Seetõttu on keskkonnamõju hindamise menetlus üks jätkusuutliku arengu eeldusi. Keskkonnamõju hindamise põhimõtted projekti ehk tegevusloa tasandil on sätestatud nn KMH-direktiividega [2, 3], strateegiate, kavade ja planeeringute tasandil aga nn KSH-direktiiviga [4].

Lisaks keskkonnamõju hindamise direktiividele reguleerivad *loodusdirektiivi* [5] artikli 6 lõiked 3 ja 4 arendustegevuse mõju hindamist Natura 2000 võrgustiku aladele. Eesti keskkonnaõiguses on mõju hindamine Natura-alale reguleeritud KeHJS-is ja looduskaitse seaduses [6].

Arendustegevusega kaasneva mõju elusloodusele hindamiseks vajalike õiguslike ja rakenduslike meetmete võtmist sätestab ka *bioloogilise mitmekesisuse konventsioon* [7], mille täieõiguslik liige on Eesti alates 1994. aastast. Konventsiooni osapoolte 6. konverentsil (COP-6) 2002. aastal võeti vastu otsus VI/7, millega täiendati artiklit 14 (Mõju hindamine ja ebasoodsa mõju vähendamine). Otsuses VI/7 seati eesmärgiks iga kord kaaluda arendustegevuse võimalikku mõju bioloogilisele mitmekesisusele. Nimetatud otsuse punktis A on toodud juhised eluslooduse aspektide tõhusamaks arvestamiseks keskkonnamõju hindamise menetluses [8]. Juhiseid arendati veelgi edasi 2006. aasta aprillis toimunud COP-8-ks, kus otsusega VIII/28 võeti vastu Hollandi valitsuse egiidi all valminud "Bioloogilist mitmekesisust arvestava keskkonnamõju hindamise vabatahtlikud juhised" [9].

Kuivõrd keskkonda kaitstakse avalikes huvides, siis eeldatakse, et ka keskkonnamõju hindamise menetlus toimub avatud menetlusena. *Haldusmenetluse seadus* [10] reguleerib muuhulgas avatud menetluse läbiviimist, seades raamid näiteks avalike koosolekute ja avalike väljapanekute korraldamisele. Mõlemad on keskkonnamõju hindamise menetluse olulised osad.

Århusi konventsioon [11], millega Eesti liitus 2001. aastal, toob esile vajaduse luua senisest avaramad võimalused üldsusele juurdepääsuks keskkonnainfole, osalemiseks otsusetegemisel ja pöördumisel kohtu poole keskkonnaküsimustes. Århusi konventsioonist lähtub ka nn avalikustamise direktiiv [12], mis täpsustab avalikkuse kaasamist keskkonnamõju hindamise menetlusse. Århusi konventsiooniga anti ulatuslik osalemis- ja kaebeõigus avalikes huvides tegutsevatele keskkonnaühendustele, seevastu üksikisikutel tuleb kohtule tõestada isiklikku puutumust. Nii üksikisikud, organisatsioonid, riigiasutused kui ettevõtted saavad pöörduda kohtu poole, kui riik või kohalik omavalitsus

keeldub andmast neile keskkonnainfot. Nõndanimetatud piisavat huvi keskkonnaküsimuse vastu tuleb tõestada siis, kui soovitakse osaleda toimingus, haldusotsuse või õigusakti menetluses.

Vastutust keskkonnale tekitatud kahju eest reguleerib *keskkonnavastutuse direktiiv* [13], mille ülevõtmiseks on liikmesriikidel aega 30. aprillini 2007. Direktiiviga, mis jõustus 2004. aasta aprillis, pannakse kõikidele isikutele nii juriidiline kui finantskohustus hoida ära ja heastada nende poolt tekitatud kahju keskkonnale (sh pinnasele, veele ja loodusele). Direktiivi ülevõtmiseks on Keskkonnaministeerium ettevalmistanud *keskkonnavastutuse seaduse eelnõu* [14].

Keskkonnamõju võib kanduda ka üle riigipiiri. *Espoo konventsioon* [15], mille Eesti ratifitseeris 2000. aastal, reguleerib piiriülese keskkonnamõju hindamist riikide vahel. Eesti on sõlminud kahepoolse lepingu Läti Vabariigiga ja Soome Vabariigiga piiriülese keskkonnamõju hindamise korraldamiseks, vastavalt 1997. ja 2002. aastal. 2003. aastal panid Euroopa keskkonnaministrid aluse uuele kokkuleppele, *Kiievi protokollile*, mis arendab edasi projektipõhist piirülest keskkonnamõju hindamise menetlust riikide vahel ja viib selle menetluse strateegiliste dokumentide koostamise tasemele. Teisisõnu, Kiievi protokoll on piirülese keskkonnamõju strateegilise hindamise kokkulepe. Protokollile jõustamiseks on vaja vähemalt 16 riiki, kelle parlament on selle ratifitseerinud. Eesti keskkonnaminister on protokollile allakirjutanud, kuid Riigikogu ei ole seda veel ratifitseerinud.

3 Keskkonnamõju hindamise menetluse eesmärk ja objekt

Keskkonnamõju hindamise menetluse eesmärk on anda KMH osapooltele teavet arendaja kavandatud tegevusega kaasnevast mõjust keskkonnale ning seeläbi ära hoida ja minimeerida selle tegevusega kaasnevat võimalikku negatiivset mõju keskkonnale. KMH käigus kogutud ja analüüsitud teave peab jõudma tegevusloa väljaandjani ehk otsustajani. Seega peab otsustajal olema KMH käigus ja menetluse lõpuks piisavat teavet otsustamiseks arendajale tegevusloa andmise ning selle tingimuste üle.

Keskkonnamõju hindamise menetlus on üks keskkonnakaitse põhimeetmetest seetõttu, et selle õigeaegsel ja asjakohasel kasutamisel on võimalik ära hoida või vähemasti minimeerida negatiivne mõju keskkonnale. Kuivõrd keskkonnakaitse on avalik huvi, siis on keskkonnamõju hindamise menetlus *avatud menetlus*. KMH-s on oluline roll avalikkusel ja huvirühmadel, keda tuleb otsustajal menetlusse kaasata ning kelle ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi tuleb otsustamisel arvestada. Otsustaja peab tegema läbipaistva ja põhjendatud (e kaalutletud) otsuse arendaja kavandatava tegevuse lubamise kohta. *Otsustajal peab otsustamiseks olema piisavalt informatsiooni*. Vajalikku informatsiooni kogutakse ja analüüsitakse KMH käigus.

Tuleks teha vahet keskkonnamõju hindamise kui menetluse üldeesmärgi ja iga konkreetse projekti keskkonnamõju hindamise menetluse kitsama eesmärgi vahel. Kuigi *KMH üldine eesmärk (hoida ära oluline negatiivne keskkonnamõju) peab kehtima iga konkreetse KMH puhul*, on igal üksikmenetlusel tavaliselt ka kitsam eesmärk. *Kitsam eesmärk* võib olla teatud spetsiifilise mõju ära hoidmine ja minimeerimine. Näiteks kaevanduse mõju põhjaveele või tuulepargi mõju linnustikule ära hoidmine ja minimeerimine, või siis mingi seisundi saavutamine – näiteks põhjaveetaseme säilitamine või mürataseme minimeerimine. Kitsam eesmärk tuleneb eelkõige kavandatavast tegevusest ehk *KMH objektist*, mille keskkonnamõju soovitakse täpsemalt hinnata. Näiteks on keskkonnamõju hindamise menetluse eesmärk “Viirapalu seafarmi sõnnikuhoidla ehitamisega seotud keskkonnamõju hindamine” ja menetluse objektiks sõnnikuhoidla ja selle ehitusaegne mõju, seejuures on antud näites jäetud kõrvale sõnnikuhoidla käitamisaegne mõju, samuti kogu toimiva seafarmi mõju keskkonnale. Kui aga siiski soovitakse hinnata ka sõnnikuhoidla toimimise aegset mõju, siis tuleks muuta KMH objekti (Viirapalu seafarmi sõnnikuhoidla ehitamis- ja käitamisaegset mõju), mis omakorda muudab kõnealuse KMH (kitsamat) eesmärgi ja nimetust (Viirapalu seafarmi sõnnikuhoidla ehitamis- ja käitamisaegse keskkonnamõju hindamine). Kavandatava tegevuse nimetuse vastavusest tegevuse sisule tuleb juttu peatükis 4. Seega võib KMH objektiks olla niihästi kavandatava tegevusega kaasneva konkreetse keskkonnakahju (nt veereostus, välisõhu reostus, elupaiga hävimine) ära hoidmine kui ka mingi seisundi saavutamine (nt vee- või õhukvaliteedi parendamine, elupaiga soodsa seisundi säilitamine).

Konkreetse KMH eesmärk on otseselt seotud kavandatava tegevuse eesmärgi ja vajadusega. Kõigepealt peakski arendaja põhjendada, miks on tema tegevust vaja, samuti seda, kuidas on see tegevus kooskõlas omavalitsuse ja riiklike kavadega ning avalike huvidega. Keskkonnamõju hindamise menetluse üldine eesmärk, nagu öeldud, on hoida ära oluline negatiivne keskkonnamõju ja anda otsustajale tegevusloa väljaandmisel piisavat kindlust selleks, et seda ei teki.

KMH objekt on seotud teise mõistega – KMH sisu ja ulatus –, millest tuleb lähemalt juttu KMH programmi juures (ptk 11.1). Oluline on siinkohal märkida, et kui eelhindamise tulemused viitavad kavandatava tegevusega eeldatavalt kaasnevale olulisele negatiivsele mõjule Natura-alale (vt ptk. 10.6), siis on algatatud KMH eesmärk seda mõju ära hoida või minimeerida viisil, mis tagaks Natura-ala terviklikkuse ja kaitse-eesmärkide saavutamise.

Käesolevas juhendis kasutatakse mõistet “keskkonnamõju hindamine” tavaliselt vastava menetluse sünonüümina. Kitsamas tähenduses on “keskkonnamõju hindamine” kasutatud ka kavandatava tegevusega kaasnevate spetsiifiliste (konkreetsete) keskkonnamõjude hindamise menetluse sünonüümina. Kõikjal tekstis on see erisus ka välja toodud.

Keskkonnamõju hindamisega seoses on kasutusel veel teisigi mõisteid, nagu “keskkonnaekspertiis” või “keskkonnamõju hinnang”. Mõlema mõiste sisu on erialaeksperti (sh litsentseeritud KMH eksperdi) antud hinnang (seisukoht) teatud küsimuste ja probleemide kohta. Taolisi eksperthinnanguid võib tellida nii arendaja, otsustaja, KMH järelevalvaja kui kes tahes huvitatud isik. Paljudel juhtudel on tegu nn teise arvamuse küsimisega, mida soovitakse võrrelda mõne teise eksperthinnanguga. Ekspert hinnangute puhul pole tegu keskkonnamõju hindamise menetlusega, sest hinnangus puuduvad KMHle omased avatud menetluse aspektid. Ekspert hinnang võib olla lisatud KMH programmi või aruande eelnõule, kuid seda ei saa käsitleda keskkonnamõju hindamisena KeHJS-i mõistes.

4 Kavandatav tegevus

Kavandatav tegevus on tegevus, mida arendaja soovib ellu viia ning selleks tuleb tal taotleda tegevusluba (vt ptk 4.4). Kavandatav tegevus võib koosneda põhitegevusest ja kaasuvatest tegevustest.

Selleks et kavandatava tegevuse keskkonnamõju saaks objektiivselt ja igakülselt prognoosida ning analüüsida, on vajalik, et arendaja kirjeldaks enda soovitud tegevusi (projekti) võimalikult üksikasjalikult.

4.1 Kavandatava tegevuse nimetus

Kavandatava tegevuse nimetus peaks andma huvirühmadele kavandatavast tegevusest ja selle asukohast piisavalt selge ettekujutuse. Arendajal tuleb arvestada seda, et kavandatava tegevuse nimetust hakatakse kasutama dokumentides ja avalikes teadaannetes. Sellised nimetused nagu “Muuga sadama idaossa inertmaterjalide lõppladustamine”, “Muuga sadama söeterminali superstruktuuriprojekt” või “Võhmata lubjakarjääri laiendamine” eeldavad, et dokumentide koostajad ja avalikkus mõistavad, mis on “inertmaterjalid” ja “superstruktuur”, või teavad, kus asub Võhmata. Kavandatava tegevuse nimetus peaks hõlmama kõiki põhilisi tegevusi, mida arendaja kavandab. Näiteks nimetus “Rõuge jõel hüdroenergia tootmine” võib jätta mulje, et arendaja kavandab vaid hüdroelektri tootmist, kuid vaadeldaval juhtumil oli tootmiseks kõigepealt vaja jaam renoveerida. Seega oleks kavandatava tegevuse nimetus “Rõuge jõel hüdroelektrijaama renoveerimine ja hüdroenergia tootmine” olnud täpsem. Vt ka ptk 11.1.

Eelnevalt oli juttu sellest, et kavandatava tegevuse nimetuses on oluline anda informatsiooni tegevuse asukoha kohta. Lubjakarjääri näites oleks kavandatava tegevuse nimetus võinud olla “Võhmata lubjakarjääri (Tamsalu vald, Lääne-Virumaa) laiendamine”.

Kavandatava tegevuse asukoha märkimisel tegevusloa taotlusele peetakse silmas täpset administratiivset asukohta, s.o küla, valla/linna ja maakonna nimetust. Avalikkuse jaoks on asukoha puhul olulised ka *seosed üldteada ehitiste või piirkonnaga*. Milline seos kavandatava tegevuse asukohaga tekiks inimesel, kui ta loeb teadet selle kohta, et Tallinna linnavalitsus on algatanud Logi tn 8, 9 ja 10 kinnistute ja lähiala detailplaneeringu. Ilmselt tekiks seos planeeritava piirkonnaga palju paremini, kui teatele oleks lisatud täpsustus, et planeeritav ala asub Tallinna Linnahalli ümbruses. Vältima peaks ka üksnes kinnistute registrikoodide kasutamist. Näiteks kavandatava tegevuse nimetus “Tilga kinnistule (6001:334:2344) detailplaneeringu koostamine” ei anna vähimatki ettekujutust, kus kõnealune kinnistu asub ja mis tegevusi sinna planeeritakse. Detailplaneeringu ja kavandatava tegevuse seoste kohta vaata lähemalt ptk 6.

Loetletud aspektid on olulised nii tegevusloa taotluses kui ka hiljem KMH programmis ja KMH aruandes, kui eelhindamise tulemusena algatatakse KMH.

4.2 Kavandatav tegevus: põhitegevus ja kaasuvad tegevused

Arendajapoolne kavandatava tegevuse iseloomustus peab olema sedavõrd ammendav, et võimaldab otsustajal (hiljem ka KMH eksperdil) aru saada ja hinnata tegevusega kaasnevaid kõiki võimalikke ohtusid. Otsustajal peab olema kavandatava tegevuse kohta piisavalt informatsiooni, et mõista, kas arendaja kavandatav tegevus on nimetatud KeHJS-i §-s 6 loetletud tegevuste hulgas, mille puhul tuleb KMH alati algatada, või tuleb kaaluda teisi, olulise keskkonnamõju kindlaksmääramiseks vajalikke kriteeriume. Kaalutlemisel arvestatakse seda, kas ja kuidas võib kavandatav tegevus tekitada kahju keskkonnale, ehk millised on riskid. Olulise keskkonnamõju kindlaksmääramiseks on vaja, et arendaja kirjeldaks igakülgset oma soovitud tegevusi. Oluline on eristada *põhitegevus* (ehk saavutatav eesmärk) ja *kaasuvad tegevused* (ehk tegevused, ilma milleta põhitegevust ellu viia ei saa). Näiteks selleks, et rajada tuulepark ja toota tuuleenergiat, on vaja püstitada tuulegeneraatorid (põhitegevus). Tuulepargi tööks on vaja sideliine ja alajaama (kaasuvad tegevused). Tuulegeneraatorite, sideliinide ja alajaama püstitamiseks on omakorda vaja juurdepääsuteid (samuti kaasuvad tegevused). *Seega koosneb kavandatav tegevus põhitegevusest ja kaasuvatest tegevustest*¹. Kavandatava tegevuse nimetus peab väljendama nii põhitegevust kui kaasuvaid tegevusi. Tuulegeneraatorite näite puhul oleks täpsem, kui kavandatava tegevuse nimetus oleks “tuulepargi rajamine”, kuna rajamine hõlmab nii generaatorite püstitamist kui selle toimimiseks vajalikke teisi tegevusi.

Näide 1. Kavandatava tegevuse (põhitegevuse ja kaasuvate tegevuste) kirjeldamine tuulepargi rajamise näitel

Põhitegevus	Kaasuvad	Heitmed tegevused	Mahud	Käitlemine
I Ettevalmistav etapp				
1. Kaevetööd	1.1. Pinnase eemaldamine	Pinnas; vesi	30 000 m ³	Kohapeal ladustatakse, siis tasandatakse
2. Metsatööd	2.1. Metsa raadamine	Puit	150 tm, 5 ha	Puit antakse üle kohalikule soojatootjale
3. Kommunikatsioonide rajamine	3.1. Elektri kaablite paigaldamine pinnasesse	-	10 km	Ehitusjätmed antakse üle vastavale käitlejale
	3.2. Alajaama ehitus	-	1	
4. Juurdepääsutee ehitus	4.1. Ehitusmaterjalide ladustamine	-	Liiv 10 t, kruus 20 t	Kohapeal
	4.2. Tee-ehitus	Liikluskoormuse (müra, välisõhu saastuse) tõus väljaspool tuulepargi ala	1,2 km kergteed	Tuulepargi omaniku/haldaja määratud isik
5. Tuulegeneraatorite püstitamine	5.1. Generaatorite vedu raskeveokitega	Mõju teedale ja inimestele väljaspool tuulepargi ala	Kaks raskeveokit	Vastav firma
	5.2. Generaatorite püstitamine kraana ja helikopteri abil	Mõju teedale ja inimestele väljaspool tuulepargi ala	Üks tõstuk ja üks helikopter	Vastavad firmad või omanik/haldaja
6. Tuulegeneraatorite ühendamine võrku		-		Vastav firma

¹ Siin ja edaspidi mõeldakse “kavandatava tegevusena” nii põhitegevust kui kaasuvaid tegevusi.

Põhitegevus	Kaasuvad	Heitmed tegevused	Mahud	Käitlemine
II Käituse etapp				
7. Tuulepargi tavapärase töö		Müra, vibratsioon, elektromagnetkiirus, kokkupõrked lindudega	Müra dB; vibratsioon; elektromagnetkiirus	Tuulepargi haldaja määratud isikud, kes teevad seiret
8. Tuulegeneraatorite hooldus	8.1. Õlivahetus	Võimalik õlireostus	1 l õli generaatori kohta	Tuulepargi haldaja määratud firma
9. Tee hooldus	9.1. Tee hõõveldamine	Müra	Kaks korda aastas	Vastav firma
10. Avarii tuulegeneraatorite töös		Pinnase reostumine õliga	Generaatori ümbrus	Reostunud pinnast käitleb vastavat litsentsi omav käitleja
III Sulgemise etapp				
11. Tuulegeneraatorite demonteerimine	11.1. Generaatorite demonteerimine kraana ja helikopteri abil	Mõju teedele ja inimestele väljaspool tuulepargi ala	Üks tõstuk ja üks helikopter	Vastavad firmad või omanik/ haldaja
12. Tuulegeneraatorite äravedu	12.1. Generaatorite äravedu raskeveokitega	Mõju teedele ja inimestele väljaspool tuulepargi ala	Kaks raskeveokit	Ehitusjätmed antakse üle vastavale käitlejale

4.3 Kavandatava tegevuse elluviimise etapid

Nii põhitegevusel kui kaasuvatel tegevustel on oma järjekord ehk etapid. Laias laastus jagatakse kavandatava tegevuse elluviimine *kolme etappi*: ehitamine, käitus ehk ekspluatatsioon ja sulgemine (demonteerimine, likvideerimine). Ehituse ettevalmistööd loetakse tavaliselt ehitusetapi osaks, kuid need tööd, mis on väga spetsiifilised ja eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga, võib eristada ka omaette etapiks (ettevalmistav etapp). Ettevalmistavate tööde etappi on mõistlik eristada ehitustööde etapist näiteks siis, kui ehitustööde-eelselt tuleb tegeleda pinnase kahjutustamisega (saasteainetest puhastamisega), mis on omaette töö ja olulise keskkonnamõjuga tegevus. Arendajal tuleb anda ka iga tegevuse etapi ajaline määrang, näiteks I etapp: ehitus – 6 kuud, II etapp: käitus – 25 aastat ja III etapp: sulgemine – nähtavas tulevikus ei suleta või vastavalt seadusele viiakse sulgemisel läbi uus KMH (nt prügilala sulgemisel ja maavara kaevandmise lõpetamisel).

Golfiväljaku, lubjakarjääri ja tee-ehituse näidisetapid ja -ajakava on toodud alljärgnevates näidetes.

Näide 2. Golfiväljaku rajamisega seotud tööde etapid ja ajakava

	I etapp 2006	II etapp 2007	III etapp 2009 – täismõõtetes golfiväljak valmis
I etapp: Ehitus	9 raja ehitus; teenindus-hoone ja 30 sõiduautole parkla ehitus; kommunikatsioonide ehitus	9 raja ehitus; klubihoone ehitus	-
II etapp: Käitus	-	9 raja hooldus	18 raja hooldus
III etapp: Sulgemine	-	-	-

Näide 3. Lubjakarjääri laiendamise seotud tööde etapid ja ajakava

	I etapp 2006	II etapp 2007–2017	III etapp 2018
I etapp: Ehitus	Karjääri ehitus; pumppla ehitus, torustiku ehitus	-	-
II etapp: Käitus	Lubjakivi kaevandamine 150 000 m ³ aastas	Lubjakivi kaevandamine 200 000 m ³ aastas	-
III etapp: Sulgemine	Endise karjääri sulgemisega seotud tööd	-	Kaevanduse sulgemisega seotud tööd

Näide 4. Tee-ehitusega seotud tööde etapid ja ajakava

	I etapp 2006	II etapp 2007
I etapp: Ehitus	Vilma – Tõru tee kilomeetritel 9 kuni 20 kõvakattega tee ehitus	Vilma – Tõru tee kilomeetritel 21 kuni 35 kõvakattega tee ehitus
II etapp: Käitus	Teehooldus	Teehooldus
III etapp: Sulgemine	-	Endise Vilma – Tõru tee kilomeetritel 9 kuni 20 sulgemine ja muutmine kergliiklusega teeks

Selliselt esitatud informatsioon aitab otsustajal hinnata kavandatava tegevuse mastaape ja tulevikuvahendid, aga ka kõnealuse tegevuse võimalikku koosmõju teiste selles piirkonnas toimuvate või kavandatavate tegevustega (vt ptk 10.3).

4.4 Kavandatava tegevuse “jupitamine”

KMH praktikas on ette tulnud juhtumeid, kus arendaja on soovinud vältida KMH läbiviimist sel moel, et ta on jaganud kavandatava tegevuse osadeks, mis eraldi võttes ei ole automaatselt kohustusliku KMH objektideks. Näiteks on mõned arendajad soovinud “jupitada” (ingl k *salami slicing*) neid tegevusi, millele on seadusega määratud ulatuse piirväärtused, millest alates on KMH algatamine vajalik. Tegevused nagu “mere süvendamine alates pinnase mahuga 10 000 m³” või “kõrgepingeliini püstitamise pikkusega üle 15 km” (vastavalt KeHJS-i §-I 6 lõike 1 punktidele 17 ja 30) võivad arendajat ahvatleda taotlema vee erikasutusluba näiteks tegevusele “mere süvendamine pinnase mahuga 7000 m³” või ehitusluba “kõrgepingeliini püstitamiseks pikkusega 10 km”.

Euroopa Kohtu kaasuste hulgas on mitmeid transpordi-infrastruktuuriprojekte, kus arendajad on teeprojekti jaganud osadeks ja alustanud teeprojekti näiteks seal, kus keskkonnamõju on väiksem. Kogu teetrassi ulatuses on selle mõju keskkonnale aga tunduvalt suurem kui osade kaupa hinnates. Näiteks Austria kiirtee A5 jagati kuueks alaprojektiks, millele igäihele eraldi viidi läbi keskkonnamõju hindamine [16]. Euroopa Kohus on arutanud ka Euroopa Komisjoni hagi Hispaania vastu (C-227/01), kes 13,2 km pikkust raudteed planeerides ei viinud läbi keskkonnamõju hindamist². Euroopa Kohus on leidnud, et projekti keskkonnamõju on vaja hinnata kogu projekti ulatuses ja projekti osadeks jagamine ei ole KMH direktiivi eesmärkidega kooskõlas.

Otsustaja ülesanne on arendaja taolised kavatsused läbi näha ja nõuda koguprojekti esitamist, et KMH algatamise vajalikkuse üle teha asjakohane otsus.

---

² KMH direktiivi (85/337/EMÜ) Lisas I loetletud tegevuste ja seega kohustusliku KMH objektide hulgas on "pikamaa-raudteeliini ehitus". Hispaania valitsus apelleeris KMH tegemata jätmist sellega, et ei kavandatud pikamaaliini, vaid ainult 13,2 km pikkuse lõigu ehitamist. Euroopa Kohus ei pidanud seda põhjendust õigeks, kuna vastasel juhul oleks oht, et ka edaspidi jagatakse pikamaaliini-projektid osadeks, et vältida KMH-d – see ohustaks tõsiselt direktiivi mõjusust.

5 Tegevusluba

Tegevusluba on KeHJS-i §-i 7 tähenduses:

- ehitusluba
- ehitise kasutusluba
- keskkonnakompleksluba
- vee erikasutusluba
- välisõhu saasteluba
- jäätmeluba
- ohtlike jäätmete käitlulitsents
- kiirgustegevusluba
- maavara kaevandamise luba
- geoloogilise uuringu luba
- üldgeoloogilise uurimistöo luba
- eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga kavandatavat tegevust lubav muu dokument.

“Muu dokument” võib olla nt maaparandusobjekti ehitusluba ja kasutusluba, metsateatis, hoiuala teatis, sadamapass, raudtee-ehitusluba, tee-ehitusluba jt.

Oluline on siinkohal märkida, et KMH algatamist kaalutakse mitte ainult tegevusloa esmakordset taotlemisel, vaid seda tuleb otsustajal kaaluda igakordselt, st nii loa kehtivuse pikendamisel kui loa tingimuste muutmisel. Tegevusloaga määratud tingimuste muutmiseks võivad anda näiteks seiretulemused. Olukorras, kus arendajal tuleb taotleda rohkem kui üht tegevusluba, näiteks sadama ehituse puhul, kus lisaks ehitusloale tuleb taotleda vee erikasutusluba ja sadamapassi, kaalub “esimene” otsustaja, st kellele arendaja esitas tegevusloa taotluse esimesena, kõiki kavandata tegevusega seotud aspekte, sh keskkonnamõjusid. Seega tuleb keskkonnamõju hindamise menetluse algatamise korral hinnata kavandatava tegevuse keskkonnamõju tervikuna, et KMH aruanne saaks kõigi vaadeldava kavandatava tegevuse seotud tegevuslubade taotlemise menetluste puhul edukalt kasutada.

KMH praktika on näidanud, et nii nagu on planeeringutel seadusest tulenevalt omavaheline hierarhia (üleriigiline planeering>maakonnaplaneering>üldplaneering>detailplaneering), nii on ka tegevuslubadel omavaheline sisuline hierarhia ja ajaline toimimise järjekord. Nii peaks otsustaja peatama ehitusloa (mis on tegevuslubade hierarhias kõige madalamal tasemel, sest ehitusloaga antakse arendajale õigus kavandatav tegevus ellu viia) menetluse ajaks, kui viiakse läbi mõne keskkonnaloa menetlus ja sellega seotud KMH. Olukorras, kus arendaja taotleb olemasoleva loa pikendamist või selle tingimuste muutmist, vaadatakse eraldi läbi ka kõnealuse tegevusega seotud varem läbiviidud KMHd ning vastavad KMH aruanded. Sel puhul tehakse kindlaks, kas arendaja kavandatava tegevuse sisu ja ulatus ning kaasnev keskkonnamõju erineb sellest, mida hinnati eelnevate KMH-de käigus. Sealjuures tuleb otsustajal võtta arvesse ka vahepeal (st ajavahemikul eelmise KMH aruande heakskiitmisest kuni tänaseni) toimunud muutusi arendaja tegevuskoha naabruses, ning strateegiliste planeerimisdokumentidega, näiteks valdkondlikes arengukavades või naaberomavalitsuste planeeringutega määratud tegevusi. Seega, olgugi et varem on tegevusloa

menetluse käigus läbi viidud KMH, ent nüüd soovib arendaja muuta oma tegevust, või kui tema tegevuskoha ümbruskonnas on vahepeal toimunud muutusi, mille koosmõjul võib edaspidi olla kahjulik mõju keskkonnale, tuleb otsustajal algatada KMH. Lähtuvalt ettevaatuspõhimõttest keskkonnakaitses tuleb otsustajal alati (kui nõue ei tulene otse seadusest) kaaluda keskkonnamõju hindamise algatamise vajadust.

6 Keskkonnamõju hindamise menetluse tasemed ja omavahelised seosed

Selleks, et täita keskkonnamõju hindamise üldeesmärki – anda teavet KMH osapooletele ning selle kaudu hoida ära plaanitud tegevusega kaasnev võimalik negatiivne keskkonnamõju, tuleb KMHga, nagu praktika kinnitab, alustada juba palju varem kui tegevusloa taotlemise tasemel (Tabel 1). KeHJS-i §-i 31 mõistes on strateegiliste planeerimisdokumentide (strateegiad, arengukavad, planeeringud) koostamise menetlused just sobivad selleks, et hinnata tulevikku suunatud tegevustega kaasnevaid võimalikke mõjusid keskkonnale ning tagada jätkusuutlik areng. Nõndanimetatud strateegiline tasand võimaldab sootuks paremini hinnata erinevate tegevuste koosmõju ja mõjude kumuleeruvust, ka pikas perspektiivis. Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) menetluse sisu ja ulatus sõltub strateegilise planeerimisdokumendi hierarhilisest tasemest ehk sellest, kui detailselt käsitletakse selles dokumendis eesmärkide elluviimiseks vajalikke tegevusi – kas eesmärkidena või konkreetsete tegevustena. Allpool toodud tabel näitab strateegiliste dokumentide omavahelist hierarhiat ja seda, millisele dokumenditüübile milline keskkonnamõju hindamise menetluse tüüp vastab. KMH algatamisel teeb otsustaja kõigepealt selgeks, millisel otsustustasemel ollakse, millised keskkonnamõju hindamise menetlused ja mis mahus on eelnevalt läbi viidud.

Tabel 1. Keskkonnamõju hindamise objektid ja neile vastavad mõju hindamise menetluse tüübid (hüpoteetilise juhtumi näitel)

Dokumendi tüüp	Dokumendi täpsustus	Otsustustase	Keskkonnamõju hindamise menetluse tüüp	Näide
Strateegia	Valdkonna pikaajalise arengu kontseptsioon	Riigikogu	KSH	Eesti looduskaitse arengukava aastani 2035
Arengukava	Strateegial põhinev lühemaajalisem tegevuskava	Riigikogu või Vabariigi Valitsus	KSH	Kütuse ja energia- majanduse pikaajaline riiklik arengukava aastani 2015; Eesti energia- majanduse arengukava 2005–2015;
Tegevuskava	Arengukava (detailne) rakenduskava	Vabariigi Valitsus	KSH	Eesti energiasäästu sihtprogramm ja selle rakenduskava 2001–2005
Maakasutuse planeering	Üleriigiline planeering	Vabariigi Valitsus, valdkondlik ministeerium	KSH	Tuuleenergia infrastruktuuri väljaarendamine

Dokumendi tüüp	Dokumendi täpsustus	Otsustustase	Keskkonnamõju hindamise menetluse tüüp	Näide
Maakasutuse planeering	Maakonna-planeering	Maavalitsus (maavanem)	KSH	Tuuleenergia infrastruktuuri väljaarendamine Harjumaal
	Üldplaneering	Kohalik omavalitsus	KSH	Tuuleparkide arenguperspektiivid Viluvere vallas
	Detailplaneering	Kohalik omavalitsus	KSH	Viluvere tuulepargi detailplaneering
Tegevusluba	Ehitise ehitusluba ja kasutusluba	Kohalik omavalitsus	KMH	Viluvere tuulepargi ehitusluba ja kasutusluba
	Jäätmeluba, välisõhu saasteluba, kiirgusluba, vee erikasutusluba, maavara kaevandamise luba, keskkonnakompleksluba, metsateatis, hoiuala teatis, jne	Maakondlik keskkonna teenistus	KMH	Metsateatis; hoiualateatis

Kui strateegia ja arengukava tasandil antakse tavaliselt valdkonna pikaajalised eesmärgid ja tegevuse põhimõtted, siis tegevuskavas esitatakse eesmärkide elluviimiseks konkreetset tegevused koos vajamineva eelarve, täitjate ja tähtaegadega.

Maakasutuse planeeringutest võib üleriigilist planeeringut, maakonnaplaneeringut ja üldplaneeringut (ÜP) mõnes mõttes samuti võrrelda valdkondliku strateegia ja arengukavaga, sest need planeeringud on oma sisult samuti kokkulepped teatud piirkonna pikaajaliseks arendamiseks. Detailplaneeringut (DP) võiks nimetada konkreetse tegevuse (projekti) elluviimise eelduseks valitud asukohas. DP seab maakasutuse reeglid. Konkreetset tingimused sõltuvad konkreetsest projektist ning need pannakse paika projekteerimistingimustega ja vajalike tegevuslubade taotluste menetluses. Spetsiifilised tingimused võivad tuleneda tegevuse iseloomust või asukohast. Kui detailplaneeringu koostamise ainus motiiv on planeerida maakasutust mingi konkreetse tegevuse jaoks, siis sellisel juhul võib detailplaneeringu strateegilise keskkonnamõju hindamise menetluse ja tegevusloa (ehitusloa) menetlusega algatatud keskkonnamõju hindamise menetluse ühendada üheks menetluseks. Tavaliselt on otstarbekas viia keskkonnamõju hindamise menetlus läbi detailplaneeringu tasemel, kuivõrd DP-menetluse sisu ja ulatus on laiem kui ühe tegevusloa (nt ehitusloa) sisu ja ulatus, võimaldades paremini arvestada kavandatava tegevuse kogumõju keskkonnale (vt ka ptk 10.3., 10.4.).

Palju vaidlusi on tekitanud kavandatavale tegevusele parima asukoha valikuga seoses läbiviidav keskkonnamõju hindamine. Probleemiks on see, et lähtudes keskkonnamõju hindamise menetlusest tuleb arendajal iga kord kaaluda ka *kavandatava tegevuse asukoha alternatiive*. Kavandatava tegevuse (eriti aga olulise ruumilise mõjuga objektide) asukoha alternatiive peaks arendaja kaaluma vähemasti üldplaneeringu tasemel, kuid paljudel omavalitsustel puudub kehtestatud üldplaneering. Vaatamata sellele, et kohalikul omavalitsusel puudub kehtestatud ÜP, tuleb arendajal kaaluda kavandatava tegevuse asukoha alternatiive ka väljaspool oma kinnistut. "Asukoha alternatiivide kaalumise" ühe kinnistu piires on tavaliselt formaalne ega täida seetõttu KMH eesmärki – hoida ära ja minimeerida negatiivset mõju keskkonnale, kuivõrd detailplaneeringu ala

suurus on suhteliselt väike, võimaldades vaid ehitiste erinevat paigutust kinnistu piires. Ehitiste erineva paigutamise ei vähene emissioonide iseloom, maht ega nendega kaasnev keskkonnamõju. Ühe kinnistu piires toimuv asukoha valik on mõttekas siis, kui vaadeldavale kinnistule otsitakse kasutusalternatiive, aga see protsess eeldab teistsugust lähteülesannet. DP tasemel läbiviidava keskkonnamõju hindamisel seatakse tavaliselt eesmärgiks selgitada välja, kas ja mis tingimustel saaks arendaja valitud kinnistul kavandatavat tegevust arendada. Sellisel puhul on vajalik kõigi osapoolte vahelist kokkulepet, mis fikseeritakse KMH programmis KMH eesmärgina ja ulatusena.

Asukoha alternatiivide sisuline ja efektiivne valik saab toimuda eeskätt strateegilisel tasandil – strateegilise planeerimisdokumendi koostamise (ja vastava KSH) ajal, mil vaadeldakse kavandatava tegevuse reaalseid alternatiive laiemal territooriumil – nt omavalitsuse või maakonna piires või üleriigiliselt, see tähendab üld-, maakonna- või üleriigilise planeeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluses käigus. Detailplaneeringu tase ei võimalda asukohaalternatiive kaaluda, sest DP on ehitusprojekti koostamise ja hoonete ehitamise alus. Alternatiivide kaalumist vt pkt 11.5.2.

KeHJS-i § 26 annab arendajale võimaluse taotleda omal initsiatiivil keskkonnamõju hindamise menetluse algatamist ka *ehitusprojekti koostamise staadiumis*, seega enne ehitusloa taotlemist. Ehitusprojekt võib olla näiteks elamu, raudtee, tee või maaparandusobjekti ehitamiseks koostatav dokument. KeHJS-i §-i 11, lõike 5 alusel võib otsustaja ehitusloa taotluse menetlusel jätta KMH algatamata, kui eelnevalt on läbi viidud ehitusprojektiäegne nõuetekohane KMH ning selle sisu ja ulatus katsid ehitusloaga taotletava tegevuse sisu ja ulatuse.

Viimasel ajal on üles kerkinud küsimus, kuidas toimida *investeeringukava* puhul. Kas tegemist on strateegilise planeerimisdokumendiga, mis eeldab KSH vajaduse kaalumist, või on tegu tegevusloa-põhise KMH vajaduse kaalumise? Investeeringud infrastruktuuri (teed, kommunikatsioonid, ehitised, rajatised) eeldavad enamasti pikaajalist planeerimist (valdkondlikud arengukavad ja neil põhinevad investeeringukavad) ja mitmetasandilist otsustamist (ministeerium < Vabariigi Valitsus < Riigikogu). Investeeringukava võiks võrrelda arengukava juurde kuuluva tegevuskavaga – ühelt poolt on see strateegiline, teiselt poolt projektipõhine. Nii tuleks keskkonnamõju hindamise menetluse valiku puhul rakendada jällegi juhtumi-põhist lähenemist, kus kaalutletakse, kumb – KSH või KMH annaks keskkonna seisukohast kõige parema tulemuse. Ühelt poolt kaalutakse investeeringu eesmärgipärasust ehk vastavust strateegilisele planeerimisdokumendile (mille KSH on juba eeldatavasti läbi viidud), ja teiselt poolt hinnatakse kavandatava investeeringu kui projekti mõju konkreetses asukohas. Siingi tuleks kaaluda keskkonnamõju hindamise “parimat taset”, milleks võib olla maakonnaplaneeringu või üldplaneeringu tase.

7 Keskkonnamõju hindamise menetluse etapid ja seos mõju hindamisega Natura-alale ja piiriülese keskkonnamõju hindamisega

Keskkonnamõju hindamise menetluses on *kaks etappi*: eelhindamine ja keskkonnamõju hindamine (kitsamas mõttes). Eelhindamisega tehakse kindlaks, kas KMH algatamine on vajalik. Keskkonnamõju hindamine kitsamas mõttes on eeldatava negatiivse keskkonnamõju täpsustamine ning leevendavate meetmete kavandamine eesmärgiga leida keskkonda kõige vähem kahjustav tegevusvariant. Lähtuvalt Euroopa Liidu õigusest ja muust rahvusvahelisest õigusest tuleb eraldi hinnata kavandatava tegevuse mõju Natura 2000 võrgustiku aladele [5] ja piiriüleselt [15]. Mõlemad menetlused toimuvad vastavalt KeHJS-ile KMH osana, mitte iseseisvate menetlustena. KMH programmi ega aruannet ei saa KMH järelevalvaja heaks kiita enne, kui nimetatud erimenetlused on lõpetatud ning nende tulemusi on KMH programmis ja aruandes arvestatud. Kui eelhindamise tulemused (nt kavandatava tegevusega kaasneb/ei kaasne piiriülest keskkonnamõju ning kavandatav tegevus kahjustab/ei kahjusta Natura-ala) fikseeritakse koos põhjendustega ot-suses keskkonnamõju hindamise algatamise vajaduse kohta.

Alljärgnevas tabelis on ülevaatlilikult toodud keskkonnamõju hindamise etapid ja nende sisu ning nendega sarnased ja spetsiifilised aspektid siis, kui kavandatava tegevusega võib kaasneda eeldatavasti negatiivne mõju, sh Natura-alale või riigipiiriüleselt.

Tabel 2. Keskkonnamõju hindamise menetlus ja selle etapid ning seosed mõju hindamisega Natura-alale ja piirülese keskkonnamõju hindamisega

Keskkonnamõju hindamise menetlus					
Etapp	Toiming	KMH üldmenetlus	Mõju Natura-alale hindamine	Piiriülene KMH	
I Eelhindamine	Arendaja esitatud tegevusloa taotluse läbivaatamine otsustaja poolt	Arendaja kavandatud tegevus on KeHJS-i §6 lõikes 1 loetletud tegevus			
			<i>I etapp: Eelhindamine</i>		
		Arendaja kavandatud tegevus ei ole KEHJS-i §6 lõikes 1 loetletud tegevus, selle võimalikku keskkonnamõju kaalutletakse	Määrang, kas kavandatud tegevus on otseselt vajalik või otseselt seotud Natura-ala(de) kaitsekorraldamisega	Määrang, kas kavandataval tegevusel võib olla riigipiiri ületav mõju	
			Kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävate Natura-alade iseloomustus		
			Kavandatava tegevuse mõju Natura-ala(de)le määramine		
	KMH algatamine või mitte-algatamine ja otsusest avalikult teatamine	Arendaja kavandatava tegevusega kaasneb/ ei kaasne eeldatavasti negatiivne mõju keskkonnale või seda ei saa välistada	Arendaja kavandatava tegevusega kaasneb/ ei kaasne eeldatavasti negatiivne mõju Natura-alale tõenäoline või seda ei saa välistada	Arendaja kavandatava tegevusega kaasneb/ ei kaasne eeldatavasti piiriülene mõju või seda ei saa välistada	
Arendaja kavandatava tegevusega kaasneb eeldatavasti negatiivne mõju keskkonnale või seda ei saa välistada:					
				Otsustaja teavitab Keskkonnaministeeriumi; konsultatsioonid päritoluriigi ja mõjutatava riigi vahel piiriülese KMH algatamiseks	
II Keskkonnamõju hindamine	KMH programmi eelnõu koostamine	Kavandatava tegevuse eesmärgi ja vajaduse, põhitegevuse ja kaasuvate tegevuste ning elluviimise etappide kirjeldamine	KMH programmis arvestatakse eelhindamisel saadud informatsiooni	KMH programmis arvestatakse eelhindamisel saadud informatsiooni	
		Eeldatava mõju ja mõjuala kirjeldamine			
		Hindamismetoodika kirjeldamine			
		Alternatiivsete võimaluste väljapakumine ja kirjeldamine			
		Uuringute kava kirjeldamine			
		Avalikustamise kava kirjeldamine			
Info KMH osapoolte ja nende kontaktide kohta					

Keskkonnamõju hindamise menetlus				
Etapp	Toiming	KMH üldmenetlus	Mõju Natura-alale hindamine	Piiriülene KMH
	KMH programmi eelnõu avalik väljapanek ja avalik arutelu			
	KMH programmi eelnõu täiendamine			
	KMH programmi eelnõu läbivaatamine			
	KMH programmi heakskiitmine või heakskiitmata jätmine KMH järelevalvaja poolt. KMH järelevalvaja teatab avalikult KMH programmi heakskiitmisest, heakskiitmata jätmisest vaid arendajale ja otsustajale			
			<i>II etapp: Asja- kohane hindamine:</i>	
KMH aruande eelnõu koostamine	Kavandatava tegevuse eesmärgi ja vajaduse, põhitegevuse ja kaasuvate tegevuste ja elluviimise etappide kirjeldamine	Piisava informatsiooni koondamine (sh spetsiifiliselt Natura-ala kohta)		Kavandatava tegevuse eesmärgi ja vajaduse, põhitegevuse ning kaasuvate tegevuste ja elluviimise etappide kirjeldamine
	Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ja hinnang keskkonna-seisundile			Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ja hinnang keskkonna-seisundile
	Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju prognoosimise meetodi kirjeldus			
	Hinnang kavandatava tegevusega ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevatele tagajärgedele	Tõenäoliselt olulise negatiivse mõju hindamine Natura-ala(de) terviklikkusele ja kaitse-eesmärkide saavutamisele		Hinnang kavandatava tegevusega ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevatele tagajärgedele
	Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevale keskkonnamõju			Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevale iseloomule
	Negatiivse keskkonnamõju vältimise või minimeerimise meetmete kirjeldamine ja hinnang nende kasutamise eeldatavale efektiivsusele	Leevendavate meetmete kavandamine ja nende tõhususe hindamine Natura-ala(de) terviklikkuse säilimise ja kaitse-eesmärkide saavutamise seisukohast		Negatiivse keskkonnamõju vältimise või minimeerimise meetmete kirjeldamine ja hinnang nende kasutamise eeldatavale efektiivsusele
	Hinnang loodusvarade kasutamise otstarbekusele ning kavandatavategevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste vastavusele säästva arengu põhimõtetele			Hinnang loodusvarade kasutamise otstarbekusele ning kavandatavategevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste vastavusele säästva arengu põhimõtetele

Keskkonnamõju hindamise menetlus				
Etapp	Toiming	KMH üldmenetlus	Mõju Natura-alale hindamine	Piiriülene KMH
			<i>III etapp: Alternatiivide kaalumine:</i>	
		Reaalsete alternatiivsete võimaluste väljapakkumine ja kirjeldamine	Alternatiivide määratlemine	Reaalsete alternatiivsete võimaluste väljapakkumine ja kirjeldamine
		Kavandatava tegevuse võrdlus erinevate reaalsete alternatiivsete võimalustega ja paremusjärjestuse kirjeldus	Alternatiivide kaalumine	Kavandatava tegevuse võrdlus erinevate reaalsete alternatiivsete võimalustega ja paremusjärjestuse kirjeldus
		Avalikustamise kava täitmise kirjeldus; avalikustamise ajal laekunud küsimuste, ettepanekute ja vastuväidete sisu kirjeldus ja vastused		Konsultatsioonid päritoluriigi ja mõjutatava riigi vahel
			<i>IV etapp: Erandi tegemine:</i>	
			Kahjustatava(te)l Natura-ala(de)l esinevad esmatahtsad liigid ja elupaigatüübid	
			Määrang, et kavandatava tegevuse puhul on avalikkuse jaoks esmatahtsaid ülekaalukaid põhjusi, mis kaaluvad üles looduskaitseesmärgid	
			Määrang, kas kavandatava tegevuse puhul on olemas inimeste tervise ja elanikkonna turvalisuse kaalutlusi või olulist kasu keskkonnale	
			Määrang, kui kavandatava tegevuse puhul ei ole olemas inimeste tervise ja elanikkonna turvalisuse kaalutlusi ega olulist kasu keskkonnale, siis kas on teisi esmatahtsaid ülekaalukaid põhjusi, mis kaaluvad üles looduskaitseesmärgid	

Keskkonnamõju hindamise menetlus

Etapp	Toiming	KMH üldmenetlus	Mõju Natura-alale hindamine	Piiriülene KMH
			Määrang, kui kavandatava tegevuse elluviimiseks on avalikkuse jaoks esmatähtsaid ülekaalukaid põhjusi, siis millised hüvitusmeetmed tagaksid kahjustataval alal elutsevate Natura-liikide ja alal esinevate elupaigatüüpide soodsa seisundi ja Natura 2000 võrgustiku sidususe	
			Määrang, kui kavandatava tegevuse elluviimiseks on olemas inimeste tervise ja elanikkonna turvalisuse kaalutlusi või olulist kasu keskkonnale, siis millised hüvitusmeetmed tagaksid kahjustataval alal elutsevate Natura-liikide ja alal esinevate elupaigatüüpide soodsa seisundi ja Natura 2000 võrgustiku sidususe	
			Määrang, kui kavandatava tegevuse elluviimiseks ei ole olemas inimeste tervise ja elanikkonna turvalisuse kaalutlusi ega olulist kasu keskkonnale, kuid on teisi avalikkuse jaoks esmatähtsaid ülekaalukaid põhjusi, siis millised hüvitusmeetmed tagaksid kahjustataval alal elutsevate Natura-liikide ja alal esinevate elupaigatüüpide soodsa seisundi ja Natura 2000 võrgustiku sidususe	
			Hinnang hüvitusmeetmete tõhususele tagamaks Natura 2000 võrgustiku sidususe	

Keskonnamõju hindamise menetlus				
Etapp	Toiming	KMH üldmenetlus	Mõju Natura-alale hindamine	Piiriülene KMH
		Töö käigus ilmnenud raskuste kirjeldus		
		KMH aruandes toodud teabe kokkuvõte		
		Kasutatud allikate loend		
		KMH aruande kohta laekunud küsimused, ettepanekud ja vastuväited ja nendega arvestamise selgitus		
		Koopiad kirjadest küsimustega, ettepanekutega ja vastuväidetega ning koopia avaliku arutelu protokollist		
		Kavandatava tegevuse ja selle alternatiivsete võimaluste ala skeem ja kaart		
		KMH aruande eelnõu avalik väljapanek ja avalik arutelu		Konsultatsioonid päritoluriigi ja mõjutatava riigi vahel
		KMH aruande täiendamine		
		KMH aruande eelnõu läbivaatamine (sh kvaliteedikontroll)		
		KMH aruande heakskiitmine või heakskiitmata jätmine KMH järelevalvaja poolt. KMH järelevalvaja teatab avalikult KMH aruande heakskiitmisest, heakskiitmata jätmisest vaid arendajale ja otsustajale		

Olukorras, kus mõju hindamisel Natura-alale jõutakse järeldusele, et alternatiivid kavandatava tegevuse elluviimiseks puuduvad ja leevendavate meetmete rakendamine ei võimalda ära hoida Natura-ala kahjustamist. Sellisteks juhtudeks sätestab loodusdirektiivi artikli 6 lõige 4 erandi tegemise reeglid, miile kohta on Euroopa Komisjon andnud välja spetsiaalsed juhised.

Erandi tegemise etapis informeerib pädev riigiasutus Euroopa Komisjoni erandi tegemise sisust ja motiividest ning võetud hüvitusmeetmetest. Olukorras, kus arendaja tegevus hakkab kahjustama esmatahtsaid liike või elupaigatüüpe, küsib pädev riigiasutus Euroopa Komisjoni seisukohta enne kui otsustaja väljastab tegevusloa. Erandi tegemise kohta on Euroopa Komisjon andnud välja eraldi juhised [17].

8 KMH osapooled

8.1 Arendaja

Arendaja on isik, kes soovib mingit tegevust ellu viia, ning seadusest tulenevalt, peab selleks eelnevalt taotlema tegevusloa. Arendaja esitab tegevusloa taotluse otsustajale, kes viib läbi eelhindamise, mille käigus kaalub keskkonnamõju hindamise menetluse algatamist. Selleks et otsustaja saaks eelhindamise võimalikult objektiivselt läbi viia, on vaja, et arendaja annaks otsustajale iga-külgsel infot kavandatava tegevuse (nii põhitegevuse kui kaasuvate tegevuste ning nende etappide, mahtude ja heitmete) kohta.

Arendaja valib KMH eksperdi ja sõlmib temaga või eksperdi tööandjaks oleva juriidilise isikuga lepingu. Lepingus sätestatakse poolte kohustused ja õigused ning vastutused. Lepingut sõlmides peaks arendajal olema selge ettekujutus eksperdi töömahust ja tööde ajakavast ning võimalikest KMHt pidurdavatest asjaoludest. Avalikkuse kõrgendatud huvi korral arendaja kavandatud tegevuse vastu tuleb arendajal arvestada, et avalikustamise läbiviimiseks võib kuluda enam aega ja raha kui tavaliselt. Tähtaegu kavandades tuleks jätta piisavalt aega avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal laekunud küsimuste, ettepanekute ja vastuväide analüüsiks ning vastuste koostamiseks ja tagasiside andmiseks.

8.1.1 Arendaja ülesanded

Arendaja ülesandeks on korraldada avalikud arutelud, ning katta eksperditöö, avaliku väljapanekute ning avalike aruteludega seotud kulud ning riigilõivud. Arendaja esitab KMH järelevalvajale heakskiitmiseks KMH programmi ja aruande eelnõu.

8.2 KMH ekspert

8.2.1 Eksperdi litsents

Keskkonnamõju hindamise ekspert on *füüsiline isik, kellel on kehtiv KMH litsents*. Juriidiline isik võib esindada oma töötajat, kellel on kehtiv KMH litsents. Litsentsi väljastab keskkonnaminister Keskkonnaministeeriumi juures tegutseva komisjoni ettepanekul. Komisjon vaatab läbi litsentsitaotlused ja kontrollib nende vastavust nõuetele, samuti on litsentsikomisjoni pädevuses teha keskkonnaministrile ettepanek eksperdi litsentsi peatamiseks või tühistamiseks.

Litsentsile märgitakse tegevus- ja mõjuvaldkonnad, milles eksperdil on õigus keskkonnamõju hinnata. Litsents väljastatakse korraga 5 aastaks.

Eksperdi kvalifikatsiooninõuded on toodud KeHJS-i §-s 15. Eksperdi litsents antakse isikule, kes:

- 1) on omandanud riiklikult tunnustatud kõrghariduse või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni keskkonnakaitse, bioteaduste, füüsikaliste loodusteaduste, põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, tervise, tehnikaalade või ehituse õppesuuna õppekava järgi;
- 2) omab vähemalt kaheaastast töökogemust loodusteaduste või keskkonnakaitsega seotud tegevusalal;
- 3) on läbinud keskkonnamõju hindamise alase koolituse vähemalt 40 tunni mahus ja sooritanud positiivse tulemusega eksami;
- 4) vähemalt neljal korral on osalenud eksperdirühma töös;
- 5) on tasunud riigilõivu.

Nagu litsentsi esmakordsel taotlemisel, eeldatakse ka litsentsi pikendamisel, et taotleja on litsentsi eelmise kehtivuse aja jooksul osalenud vähemalt neljal korral eksperdina keskkonnamõju hindamises. Selle tõestuseks tuleb komisjonile esitada loetelu vastavatest KMH-dest.

Ekspertitöös on vaja tunda nii keskkonnaõigusakte kui KMHT. Läheb vaja ka keskkonnamõju hindamise oskust kitsamas mõttes, st oskust hinnata teatud valdkonna mõju.

KeHJS-i § 15, lõigete 3 ja 6 alusel peab KMH eksperdi litsentsi taotleja ise litsentsitaotluses kirja panema tegevus- ja mõjuvaldkonna(d), millega kaasnevat või millele avalduvat mõju ta soovib hinnata. Tegevus- ja mõjuvaldkondade loetelu vt Tabel 3.

Tabel 3. Tegevus- ja mõjuvaldkonnad, mille keskkonnamõju soovib KMH litsentsi taotleja hinnata

Tegevusvaldkonnad	Mõjuvaldkonnad
■ põllumajandus	■ inimese tervis
■ maaparandus	■ maavara
■ jahindus	■ pinnas ja maastik
■ metsamajandus	■ veesaaste ja veetase
■ kalandus	■ hüdrodünaamika ja rannaprotsessid
■ maavara kaevandamine ja kaevise töötlemine, sh rikastamine	■ õhusaaste
■ tööstus	■ jäätmete
■ toorme ja muu materjali töötlemine	■ müra ja vibratsioon
■ tselluloosi-, paberi- ja tekstiilitööstus ning nahaparkimine	■ valgus
■ energeetika	■ soojus
■ jäätmekäitlus	■ kiirgus
■ reoveekäitlus	■ lõhn
■ vesi ja kanalisatsioon	■ maismaa taimestik
■ veeteede ja sadamate ehitus, veekogu süvendamine ning veekogusse tahkete ainete kaadamine	■ maismaa loomastik
■ ehitus	■ mets
■ turism	■ vee-elustik
■ puhkemajandus ja haljastus	■ kaitstavad loodusobjektid
■ transport ja liiklus	■ kultuuripärand
■ tervisekaitse	■ muu (<i>tuleb nimetada</i>)
■ asumite sanitaarkaitse	
■ teenindus	
■ muu (<i>tuleb nimetada</i>)	

Litsentsitaotluse läbivaatamisel kontrollib komisjon taotleja hariduslikku tausta ja võtab arvesse taotleja eelnevalt töökogemust nendes valdkondades, kus taotleja soovib tegutsema hakata. Litsentsikomisjon ei pea võimalikuks anda õigust hinnata keskkonnamõju nendes tegevus- ja mõjuvaldkondades, milles litsentsi taotlejal puudub nii hariduslik baas kui kogemus.

Välisriigi kodanikud saavad taotleda KMH eksperdi litsentsi Eesti kodanikega samadel alustel. Riigikeeleoskus ei ole KMH litsentsi taotlemisel kriteeriumiks. Ekspertina töötada soovijal tuleb sel juhul arvestada, et dokumendid koostatakse eesti keeles ja ka avalike arutelude töökeeleks on eesti keel (kui just menetluse alguses ei ole kokku lepitud teisiti). Eesti keelt mittevaldav KMH ekspert võib endale appi võtta tõlgi.

Kehtivat litsentsi omavate ekspertide nimekiri on kättesaadav veebiaadressil: <http://www.envir.ee/145686>

8.2.2 Eksperti ülesanded

Seadusest tulenevalt on KMH eksperdi ülesandeks on koos arendajaga koostada KMH programm. Ekspert või eksperdirühm eksperdi juhtimisel koostab KMH aruande. Arendaja võib kokkuleppel eksperdiga viimasele lepinguga delegerida oma ülesandeid (nt avalike arutelude korraldamine, tegevusloale kooskõlastuste võtmine jms) kuid mitte vastutust.

8.2.3 Eksperti vastutus

KeHJS-i § 15 lõige 9 sätestab ka eksperdi vastutuse oma töö eest. Keskkonnaminister võib peatada litsentsi kehtivuse üheks aastaks või tunnistada litsentsi kehtetuks, kui litsentsi taotlemisel on esitatud valeandmeid, ekspert ei täida keskkonnamõju hindamise nõudeid, on esitanud KMH aruandes valeandmeid või andnud valehinnangu. Eksperti vastutust võib arendaja täpsustada eksperdiga sõlmitavas lepingus.

Kui litsentsi kehtivus on peatatud, tuleb eksperdil läbida täienduskoolitus ja sooritada vastav eksam ning esitada keskkonnaministriteeriumile vajalikud tõendid, misjärel keskkonnaminister saab tühistada litsentsi kehtivuse peatamise otsuse.

8.2.4 Eksperti valimine

Arendaja valib eksperdi või eksperdid, kes moodustavad eksperdirühma. Vastavalt KeHJS-i §-le 14 tohib eksperdirühma juhtida üksnes KMH litsentsiga isik, kuid eksperdirühma liikmete hulgas võib olla ka KMH litsentsita isikuid. Viimaste hulka võib kuuluda spetsialiste, kes on pädevad mõnel kitsamal erialal. Näiteks sillaehituse puhul on loomulik kaasata KMH eksperdirühma ka silla-ehituseinsener, kelle erialateadmisi läheb vaja võimalike tehniliste lahenduste (alternatiivide) väljapakkumisel või ehitus- ja käitusaegsete mõjude hindamisel, kuid nimetatud inseneril ei pea olema KMH eksperdi litsents.

Arendaja ülesanne on eksperdiga lepingut sõlmides kontrollida, kas eksperdi KMH litsents lubab tal kõnealuse tegevuse keskkonnamõju hinnata, st kas tema eksperdilitsentsile on märgitud antud tegevuse ja selle keskkonnamõjuga seotud tegevus- ja mõjuvaldkonnad. Kui eksperdi litsentsile ei ole märgitud kõiki tegevus- ja mõjuvaldkondi, millega kõnealuses menetluses tuleb tegeleda, siis peab arendaja tagama, et eksperdirühma koosseisus oleks vastavate valdkondade spetsialiste.

8.3 Otsustaja

Vastavalt KeHJS-i §-le 9 on otsustaja tegevusloa väljaandja. Seega on otsustajad kõik isikud, kellele on seaduse alusel antud õigus välja anda peatükis 4.4 loetletud tegevuslube. Otsustaja võib olla näiteks maakondlik keskkonnateenistus, keskkonnaminister, kohalik omavalitsus, Maantee-amet, Raudteeinspeksioon, piirkondlik maaparandusbüroo, majandus- ja kommunikatsiooniminister.

8.3.1 Otsustaja ülesanded

KMHs on otsustaja pädevuses viia läbi eelhindamine, otsustada KMH algatamise või mittealgatamise vajadus ning teatada sellest otsusest avalikult. Samuti on otsustaja ülesanne korraldada KMH programmi ja aruande eelnõu avalik väljapanek. Kui KMH järelevalvaja on aruande heakskiitnud, korraldab otsustaja tegevusloa eelnõu avaliku väljapaneku. Avaliku väljapaneku kulud katab arendaja. Tegevusloa taotluse nõuetekohase menetluse lõpuks väljastab otsustaja arendajale tegevusloa.

8.4 Keskkonnamõju hindamise järelevalvaja

Keskkonnamõju hindamise järelevalvaja on KMH kvaliteedi kontrollijaks. Kui otsustajate ring võib olla suhteliselt lai, siis KMH kvaliteedi kontrollimine on antud *keskkonnaministri ja maakondliku keskkonnateenistuse* pädevusse. Keskkonnaminister on KMH järelevalvaja rollis siis, kui Keskkonnaministerium on tegevusloa väljaandja või kui tegevusega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju võib ulatuda teise maakonda, piiriveekogule või merele või olla riigipiirilene. Ülejäänud juhtudel on KMH järelevalvaja maakonna keskkonnateenistus.

8.4.1 KMH järelevalvaja ülesanded

KMH järelevalvaja pädevuses on:

- 1) vajaduse korral kontrollida kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise otsuse õiguspärasust;
- 2) kontrollida keskkonnamõju hindamise programmi vastavust KeHJS-i §-s 13 sätestatud nõuetele ning teha otsus keskkonnamõju hindamise programmi heakskiitmise kohta;
- 3) teavitada avalikkust keskkonnamõju hindamise programmi heakskiitmisest;
- 4) kontrollida keskkonnamõju hindamise litsentsi olemasolu eksperdil;
- 5) kontrollida keskkonnamõju hindamise menetluse vastavust õigusaktide nõuetele;
- 6) hinnata keskkonnamõju hindamise aruande vastavust heakskiidetud keskkonnamõju hindamise programmile ja KeHJS-i §-s 20 sätestatud nõuetele, teha otsus aruande heakskiitmise ning keskkonnanõuete määramise kohta;
- 7) teavitada avalikkust keskkonnamõju hindamise aruande heakskiitmisest ning keskkonnanõuete määramisest;
- 8) keskkonnamõju hindamise järelhindamine.

KMH nõuetekohasuse ning KMH programmi ja aruande kvaliteedikontrollil abistab KMH järelevalvajad keskkonnaministri käskkirjaga kehtestatud hindamisjuhend [18]. KMH järelevalvaja te veebiaadressid maakonniti leiata Lisas 15.6.

8.5 Menetlusosalised ja huvitatud isikud

Haldusmenetluseaduse §-i 11 lõige 2 defineerib menetlusosalisi kui *isikuid ja organeid, kelle huve haldusakt, haldusleping või toiming võib puudutada*. Keskkonnamõju hindamise menetlusosalised on *arendaja*, kes soovib mingit tegevust ellu viia, *KMH ekspert*, litsentseeritud keskkonnamõju hindamise asjatundja, kes nõustab arendajat KMH valdkonnas, ning koostab KMH programmi ja aruande eelnõud, *otsustaja*, kes teeb otsuse KMH algatamise või mittealgatamise kohta, korraldab KMH programmi ja aruande eelnõu avaliku väljapaneku ja otsustab tegevusloa väljaandmise üle, ning *KMH järelevalvaja*, kelle pädevuses on KMH programmi ja aruande eelnõu heakskiitmine või heakskiitmata jätmine ning KMH eksperdilitsentsi olemasolu ja kehtivuse kontrollimine. KMH menetlusosalisteks on ka *huvitatud isikud ja üldsus laiemalt*. Huvitatud isikud on kõik üksik- või juriidilised isikud, keda arendaja kavandatav tegevus mõjutab või võib mõjutada ning kes on avaldanud soovi KMHs osaleda. Nagu eespool öeldud, on KMH avatud menetlus, mis tähendab seda, et avalike huvide kaitsmine huvitatud isikute ja laiemal üldsusel menetluse kaasamise kaudu on omaette eesmärk.

Seega tuleb otsustajal keskkonnamõju hindamise menetluses iga kord määratleda need isikud ja organid, kes on just kõnealusel menetluses osalised. Menetlusosaliste ringil on KMH efektiivsuse seisukohast määrav tähtsus. Praktikast pole haruldased juhtumid, kus mõne menetlusosalise puudumine või liiga hiline osalemine KMH-s on edasi lükanud teatud otsuste vastuvõtmise või äärmuslikel juhtudel pidurdanud kogu menetlust. *Menetlusosaliste määramine on otsustaja ülesanne*. Selleks tuleb otsustajal püstitada küsimus: keda võib arendaja kavandatav tegevus puudutada? Praktikast on välja kujunenud, et KMH-sse kaasatakse:

- kavandatava tegevuse asukoha kohalik omavalitsus (KOV)
- teised KOV-d, kelle territooriumile võib tegevuse mõju ulatuda
- maavalitsus
- maakondlik keskkonnateenistus/ Keskkonnaministeerium
- teised riigiasutused (Keskkonnainspeksioon, Maanteeamet jt)
- kohalikud elanikud, naaberkinnistute omanikud
- kohalike elanike mitteformaalsed (seltsingud) ja formaalsed ühendused (MTÜ-d, SA-d)
- üleriigiliselt tegutsevad keskkonnaorganisatsioonid
- äriühingud (sh arendaja, KMH ekspert)
- uurimisinstituudid, ülikoolid

Menetlusosaliste ring ja isikute arv sõltub suuresti kavandatava tegevuse iseloomust ja mastaapidest, aga ka eeldatavast keskkonnamõjust. Reoveepuhasti, prügilala või kaevanduse rajamise kavand saavad enamasti kohaliku kogukonna vastuseisu osalisteks. Teinekord pole aga avalikkuse huvi tegevuse mastaapidega seotud. Alguses tähtsusetuna tunduv tegevus, näiteks mõne põlispuu maharaiumine, võib esile kutsuda kohalikus kogukonnas ootamatult suure ja valulise reaktsiooni. Lisaks Viljandis juhtunule (nn Prokuröri pargi juhtum), on arendajatele vastuseisu ilmutanud ka hiite ja teiste kultuskohtade väärtustajad. Sellised juhtumid annavad selgelt tunnistust, et menetlusosaliste ringi määratlemine ei olnud ammendav – kõik isikuid, keda kavandatav tegevus puudutas, ei olnud menetluse (õigeaegselt) kaasatud.

Puudutatud isikute kindlakstegemiseks kasutatakse enamasti meediakanaleid, mille kaudu edastatakse üldist, mitte spetsiifilist teavet. Kõige tõhusamaks kaasamise meetodiks on osutunud inimeste teavitamine personaalse kirjaga. Viimasel juhul tekib kirja saajal isiklik suhe toimuvaga, kuna kirjas palutakse tema osalemist KMHs, st oodatakse tema arvamust ja ettepanekuid.

Kavandatavat tegevust tutvustavad artiklid kohalikus lehes või üleriigilises väljaandes annavad üksikisikutele ja organisatsioonidele aega oma huvide määratlemiseks, sõnastamiseks ja avalikult esitamiseks. Üldisele teavitamisele võiks järgneda kirja teel konkreetsete küsimuste esitamine isikutele, keda tegevus otseselt puudutab. Tavapäraseks on kujunenud ka kavandatava tegevuse mõjupiirkonnas elavate inimeste ja tegutsevate asutuste/firmade esindajate küsitlused (seda kasutas maanteeamet näiteks Mäo ümbersõidu kavandamisel). Küsitlused annavad ka hea ettekujutuse elanike ootustest ja muredest seoses kavandatava tegevusega. Küsitluste tulemustest selgub tavaliselt ka see, millist lisateavet vajatakse ning millised aspektid vajavad põhjalikumaid selgitusi või analüüsi. Seega saab küsitluse tulemusi enamasti kasutada ka KMH programmi koostamisel.

Kogukonnas või ühiskonnas laiemalt eeldatavalt palju vastukaja tekitavate projektide puhul (nt teede ja sildade või kõrge keskkonnariskiga tootmisettevõtte rajamine), tuleb menetlusosaliste määratlemiseks ning nendega suhtlemiseks ette näha piisavalt aega ja vahendeid. Menetluse tulemuse seisukohast on oluline, et kõik, keda kavandatav tegevus võib puudutada, saaksid arendaja kavadest õigeaegselt teada ning soovi korral KMHs osaleda ja sellesse efektiivselt panustada.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et menetlusosaliste kindlaksmääramisel võib lähtuda nende asukohast kavandatava tegevuse suhtes (lähemal/kaugemal) või sellest, kas nad esindavad avalikke või erahuvisid (Näide 5). Menetlusosaliste kategooriaid võib olla teisigi, sõltuvalt huvidest ja huvirühma mõjukusest antud piirkonnas. Näiteks võib mõne sotsiaalse grupi “hää” olla mõnes piirkonnas palju tugevam kui teises. Võib arvata, et töötute huvitatus ja soov osaleda mõne tööstusettevõtte rajamise KMHs on Ida-Virumaal suurem kui näiteks Harjumaal, sest Ida-Virumaal on tööhõive madalam kui Harjumaal.

Näide 5. Kriteeriumid menetlusosaliste määratlemiseks (näide)

Kriteeriumid				
Vahetult kavandatava tegevuse asukohas	Kavandatava tegevuse mõjualas	Avalikes huvides tegutsejad	Erahuvides tegutsejad	Muud huvirühmad
Naaberkinnistuste omanikud	Kaugemate kinnistuste omanikud; küla- või linna elanikud; kohalik(ud) omavalitsus(ed)	Riigiasutused; keskkonna-ühendused; kodanikuühendused	Äriühingud	Teadlased; vanurid; lapsed; töötud jt

Allpool toodud näites on esitatud valik menetlusosalistest, keda tuuleparkide rajamise praktikas on tavaliselt kaasatud KMH-sse. Sõltuvalt tuulepargi asukohast võivad menetlusosalised olla ka Riikliku Looduskaitse Keskuse (kui mõjualasse jääb kaitstavaid loodusobjekte), teiste valdade/linnade (kui mõjualasse, sh visuaalse mõju alasse jääb teisi omavalitsusi) või teised äriühingud, keda kavandatav tegevus mõjutab, ning ka teised isikud.

Näide 6. Menetlusosaliste grupid tuulepargi rajamise näitel

Nr	Menetlusosaliste grupp	Kaalutlused kaasamiseks
1	Naaberkinnistute omanikud	Elavad vahetult tuulepargi läheduses
2	Külaelanikud (püsielanikud ja suvitajad) ning nende ühendused	Elavad mõjuala piirkonnas
3	Kohalik omavalitsus	Planeeringu kehtestaja, ehitusloa väljaandja (otsustaja)
4	Maavalitsus	Planeeringu järelevalvaja
5	Maakonna keskkonnateenistus	KMH järelevalvaja
6	AS Eesti Energia	Elektrienergia kokkuostja
7	Riigimetsa Majandamise Keskus	Tuulepargi rajamiseks on vaja riigimetsa raadata
8	Eesti Ornitoloogiaühing / kohalik linnuklubi	Tuulepargi mõju linnustikule
9	Eesti Pärändkoosluste Kaitse Ühing	Tuulepargi mõju pool-looduslikele kooslustele
10	Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon	Tuuleenergiatootjate ühendus – huvi tuuleenergia laialdase kasutamise vastu
11	Teised huvitatud isikud.....(määratleda)	.... (määratleda)

Otsustaja peab kindlustama, et tema poolt antav haldusakt või läbiviidavad toimingud on õiguspärased. Õiguspärasus tähendab ka seda, et kõik asjast huvitatud isikud on menetlusse haaratud ja nad on saanud oma taht ja arvamust vabalt avaldada. KMH menetlusosaliste ja nende rollide kohta vt Tabel 4.

Tabel 4. KMH pooled ja nende rollid KMH erinevates etappides

KMH osapool	Tegevusloa taotlemine	KMH eelhindamine	KMH programmi koostamine	KMH aruande koostamine	Avalikustamine	Tegevusloa väljandmine ja keskkonnanõuete määramine
Arendaja	Esitab nõuetekohased dokumendid otsustajale	Annab vajaduse korral otsustajale täiendavat informatsiooni	Koostab koos eksperdiga KMH programmi; katab KMH programmi koostamise kulud	Katab KMH aruande koostamise kulud	Korraldab avaliku arutelu ning osaleb selles, vastab esitatud küsimustele ja vastuväidetele; katab avalikustamisega seotud kulud	Rakendab keskkonnamõju leevendavad meetmed ja seirekava; katab keskkonnanõuete täitmise seotud kulud
KMH ekspert	Arendaja ettepanekul võib abistada taotluse dokumentide vormistamisel	-	Koostab koos arendajaga KMH programmi	Koostab KMH aruande	Vastab koos arendajaga avaliku väljapaneku ajal ja avalikel aruteludel esitatud küsimustele, ettepanekutele ja vastuväidetele	-
Otsustaja	Hindab taotluse dokumentatsiooni vastavust nõuetele	Viib läbi eelhindamise, teatab tehtud otsusest KMH algatamise vajalikkuse kohta ja motiveerib seda	Teeb ettepanekuid KMH programmi eelnõusse	Teeb ettepanekuid KMH aruande eelnõusse	Korraldab KMH programmi ja aruande eelnõude avalikud väljapanekud, avaldab KMH-ga seonduvaid teateid jms.	Otsustab tegevusloa väljandmise ja keskkonnanõuete määramise
KMH järelevalvaja	-	Teeb vajadusel järelevalvet KMH eelhindamise nõuetekohase läbiviimise üle	Kiitab heaks või jätab heaks kiitmata KMH programmi; teatab KMH programmi heakskiitmisest avalikult, heakskiitmata jätmisest arendajale ja eksperdile	Kiitab heaks või jätab heaks kiitmata KMH aruande; teatab KMH aruande heakskiitmisest avalikult, heakskiitmata jätmisest arendajale ja eksperdile	Osaleb avalikel aruteludel	Määrab keskkonnanõuded, mida tuleb otsustajal tegevusloa andmisel arvestada
Huvitatud isik	-	Võib vaidlustada eelhindamise nõuetekohase läbiviimise ja tulemused	Võib teha ettepanekuid, esitada küsimusi ja vastuväiteid KMH programmi eelnõule, vaidlustada KMH programmi heakskiitmise või selle heakskiitmata jätmise	Võib teha ettepanekuid, esitada küsimusi ja vastuväiteid KMH aruande eelnõule, vaidlustada KMH aruande heakskiitmise või selle heakskiitmata jätmise	Võib osaleda avalikel aruteludel, teha ettepanekuid, esitada küsimusi ja vastuväiteid KMH programmi ja aruande eelnõude avaliku väljapaneku jooksul ja avalikel aruteludel	Võib vaidlustada KMH järelevalvaja ja otsustaja otsuseid

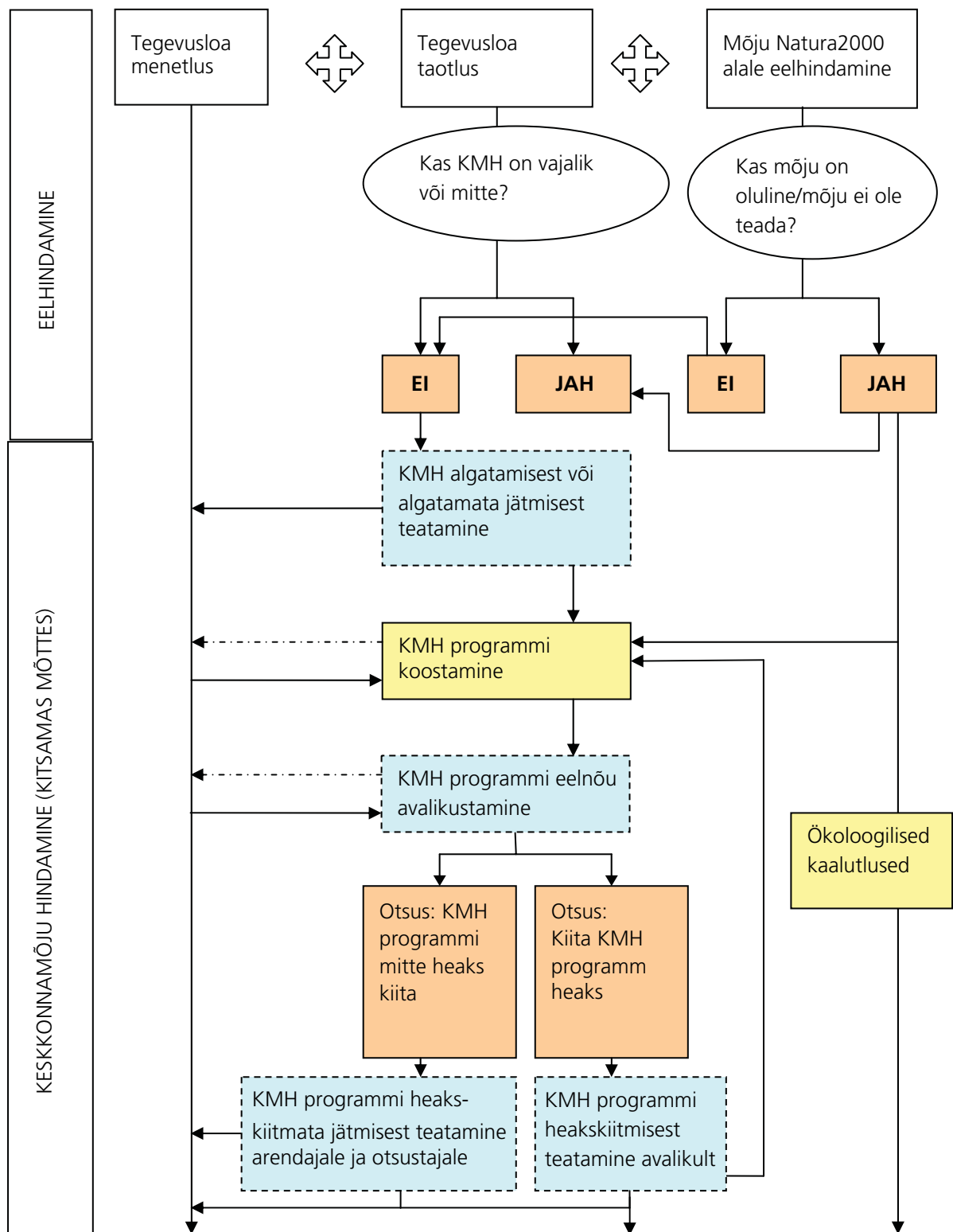
8.6 Tähtajad keskkonnamõju hindamise menetluses

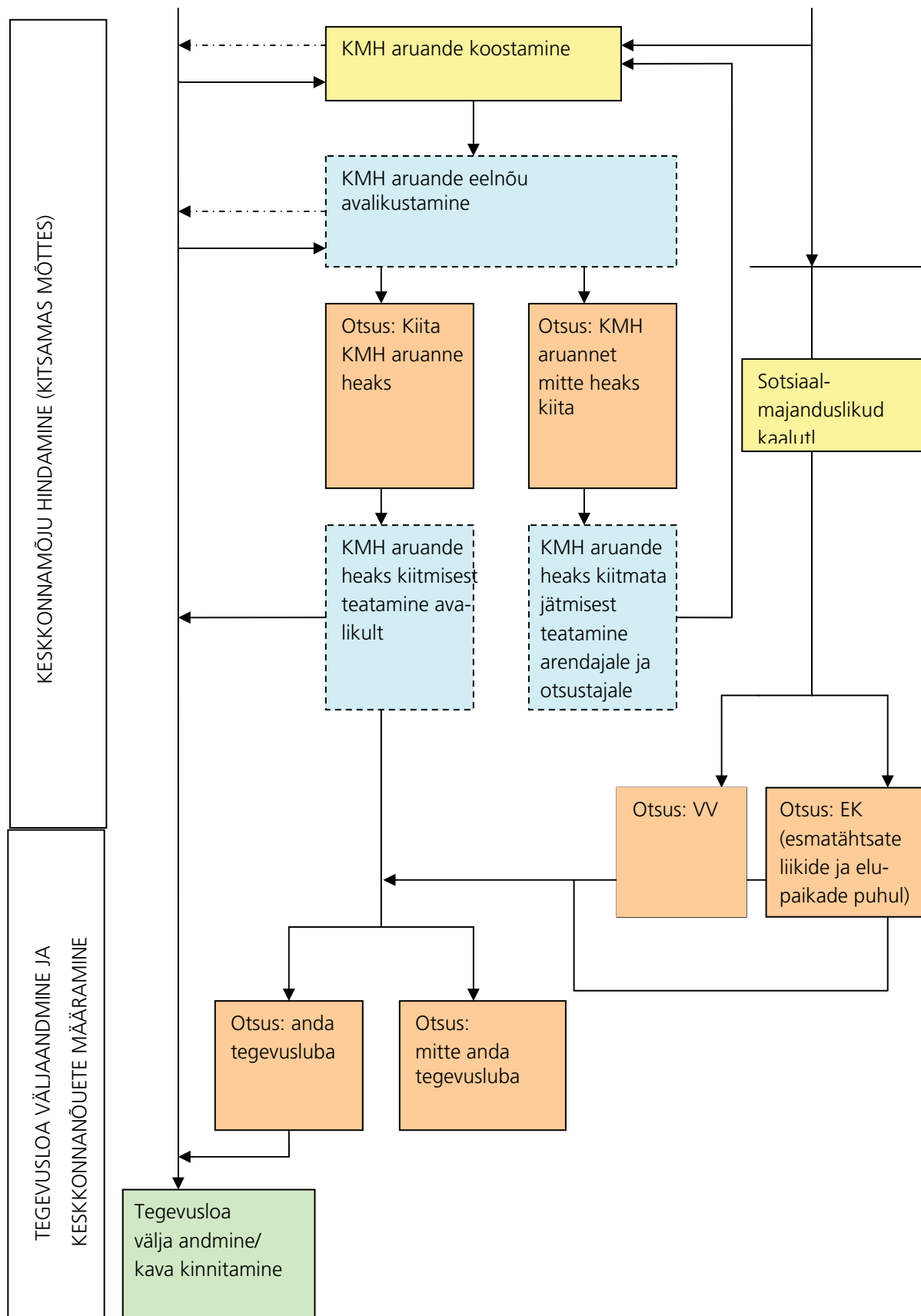
2005. aastal tehtud valikuuring [19] näitas, et keskkonnamõju hindamise menetlus vältas keskmiselt 6 kuud, kuid suurem osa (64% uuritud juhtumitest) kestis vähem kui pool aastat. Arvestuslikult oleks KMH miinimumkestus 4 kuud, kui menetlus sujub tõrgeteta ning KMH programmi ja aruande valmimiseks kuluks üks kuu. Tähtajad ja menetlusosaliste rollid on toodud alljärgnevas tabelis (Tabel 5).

Tabel 5. Tähtajad keskkonnamõju hindamise menetluses

KMH osapool	Tegevus		Seisukoht/ kooskõlastus/ otsus/ toiming	Läbivaatamise aeg/ otsustamise aeg
Otsustaja	Tegevusloa taotluse läbi vaatamine	Kooskõlastuse küsimine kaitseala valitsejalt (kes omakorda küsib seisukohta LKK-lt)	Kooskõlastus	Tegevusloa taotluse menetlemiseks mõeldud aja jooksul (sh 5 tööpäeva LKK seisukohale)
		Kooskõlastuse küsimine teistelt haldusorganitelt	Kooskõlastus	Vastamise tähtaja määrab kirja saatja ehk kooskõlastuse küsija
Otsustaja	KMH algatamine/ mittealgatamine		Toiming	30 päeva otsuse tegemiseks
	KMH algatamisest/ mittealgatamisest teatamine		Toiming	14 päeva jooksul alates otsusest
Arendaja ja ekspert	KMH programmi ja aruande eelnõu koostamine		Toiming	Pole määratud
	KMH programmi või aruande eelnõu esitamine KMH järelevalvajale		Toiming	Pole määratud
Otsustaja	KMH programmi ja aruande eelnõu avalikust väljapanekust (avalikust arutelust) teatamine		Toiming	14 päeva jooksul alates KMH programmi või aruande saamisest
	Avalik väljapanek		Toiming	Kestus vähemalt 14 päeva alates avalikust teatamisest
	Avalik arutelu (koosolek)		Toiming	Soovitavalt 1 nädal pärast avaliku väljapaneku lõppu
KMH järelevalvaja	KMH programmi või aruande eelnõu läbivaatamine		Toiming	30 päeva jooksul alates saamisest
	KMH programmi või aruande heakskiitmine või heakskiitmata jätmine		Toiming	30 päeva jooksul alates saamisest
	KMH programmi või aruande heakskiitmisest teatamine avalikult, heakskiitmata jätmisest teavitatakse otsustajat ja arendajat		Toiming	14 päeva jooksul alates otsuse tegemisest

9 Keskkonnamõju hindamise menetluse üldskeem

10 ETAPP I – EELHINDAMINE

- Eelhindamise eesmärk
- Oluline keskkonnamõju
- Mõjuala
- Mõju Natura-alale eelhindamine
- Piiriülese keskkonnamõju eelhindamine
- Eelhindamise tulemused
- Eelhindamise tulemustest teatamine
- Keskkonnamõju hindamise algatamine

10.1 Eelhindamise eesmärk

Eelhindamise eesmärk on välja selgitada, kas kavandatava tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline negatiivne keskkonnamõju. Eelhindamine toimub tegevusloa taotluse menetluse algetalp. Kui eelhindamise tulemusena selgub, et arendaja kavandatava tegevusega võib tõenäoliselt kaasneda oluline negatiivne keskkonnamõju, siis algatab otsustaja keskkonnamõju hindamise menetluse. Tegevusloa taotluse menetlus peatub seniks, kuni keskkonnamõju hindamise aruanne on heakskiidetud.

10.2 Olulise keskkonnamõju väljaselgitamine – kas on vaja algatada keskkonnamõju hindamist?

Nagu juba märgitud, on eelhindamisega vaja välja selgitada, kas arendaja kavandatava tegevusega võib kaasneda oluline negatiivne keskkonnamõju või ei saa seda mõju välistada. Olulise keskkonnamõju kriteeriumid on toodud KeHJS-i §-s 5. *Keskkonnamõju on oluline, kui see võib:*

- 1) eeldatavalt ületada tegevuskoha keskkonnataluvust,
- 2) põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi,
- 3) seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

Euroopa keskkonnamõju hindamise praktikast on teada, et on tegevusi, mille mõju keskkonnale on alati kahjulik, ning tegevusi, mille kahjulikkus sõltub tingimustest. Sellest lähtuvalt on Euroopa Liidu KMH direktiivi [2] Lisas I ja KeHJS-i §-i 6 lõikes 1 loetletud need tegevused, mille kohta on teada, et nende mõju keskkonnale on alati negatiivne ning seega tuleb KMH alati algatada. Direktiivi [2] Lisas II, KeHJS-i §-i 6 lõikes 2 ning Vabariigi Valitsuse määruses nr. 224 [20] on toodud lisanimekiri tegevustest, mille mõju keskkonnale on vaja igakordselt eraldi kaaluda, sest mõju negatiivsus sõltub tingimustest. Taolistel tegevuste loenditel on üksnes abistav roll, sest keskkonnakaitse põhimõtet – ettevaatuspõhimõtet – tuleb otsustajal rakendada iga tegevuse lubamise üle otsustamisel, st arendaja tegevusega kaasnevat võimalikku mõju keskkonnale tuleb alati kaaluda.

Olulise negatiivse keskkonnamõju prognoosimisel rakendab otsustaja KeHJS-i § 6, lõikes 3 toodud kriteeriume:

- 1) tegevuse ala ja selle lähiümbruse keskkonnatingimused (sh Natura-alad);
- 2) tegevuse iseloom, k.a. selle tehnoloogiline tase, loodusvarade kasutamine, jäätme- ja energiamahukus, ning muud lähipiirkonna tegevused;
- 3) tegevusega kaasnevad tagajärjed, nagu vee, pinnase või õhu saastatus, jäätmete, müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus ja lõhn;
- 4) tegevusega kaasnevate avariolukordade esinemise võimalikkus;
- 5) eespool nimetatud teguritega kaasneva mõju suurus, ruumiline ulatus, kestus, sagedus ja pöördumus, toime, kumulatiivne ja piiriülene mõju ning mõju ilmnenise tõenäosus;

Saadud tulemust, samuti mõju Natura-alale ja piiriülese keskkonnamõju eelhindamise tulemusi arvestatakse KMH algatamisel (vt Tabel 2). KeHJS-i §-i 11 lõike 3 järgi ei pea otsustaja KMH algatamist põhjendama siis, kui kavandatav tegevus kuulub sama seaduse §-i 6 lõikes 1 loetletud olulise keskkonnamõjuga tegevuste hulka. Muudel juhtudel (sh mõju Natura-alale ja piiriülese mõju eelhindamisel) tuleb otsustajal oma otsust, st kaalutluse motiive ja tulemust alati põhjendada. Otsuse motiveerimise ja vormistamise kohta vt ptk 10.8.

Tabelis 6 toodud küsimusi võiks otsustaja kasutada olulise keskkonnamõju kindlaks määramisel. Kontroll-leht aitab selle kasutajal otsustada, kas mõju on või võib olla oluline. Vastuste puhul ei tohiks piirduda lihtsalt jah/ei-vastusega, vaid peaks tooma põhjendusi. Allpool toodud kontroll-küsimused aitavad kindlaks määrata, kas projektil ja keskkonnal on omavaheline koostoime. Need küsimused aitavad hinnata, kas koostoime võib olla oluline. Otsustajal on tihti keeruline määratleda, mis on "oluline". Siin aitab lihtne ja kasulik kontrollküsimus – kas mõju on selline, mida peaks arvestama ja millest oleneb vastuvõetav otsus.

Tabel 6. Küsimused olulise keskkonnamõju kindlaks määramiseks

1. Kas keskkonnatingimused muutuvad suures mahus?
2. Kas kavandatav tegevus mahub praeguse keskkonna raamidesse?
3. Kas mõju on ebaharilik antud piirkonnas?
4. Kas mõju levib suures piirkonnas?
5. Kas mõju võib olla piiriülene?
6. Kas mõjutatavate inimeste arv on suur?
7. Kas muude mõjutatavate objektide arv ja iseloom on suur (taimestik, loomastik, ettevõtted, rajatised)?
8. Kas väärtuslikke või piiratud levikuga eripärasid/ressursse mõjutatakse?
9. Kas keskkonnanormatiive võidakse rikkuda?
10. Kas on ohtu, et mõjutatakse kaitsealasid, -piirkondi, kaitstavaid liike?
11. Kas mõju kaasneb suure tõenäosusega?
12. Kas mõju kestab kaua?
13. Kas mõju on pigem pidev kui ajutine?
14. Kas mõju on pigem püsiv kui katkendlik?
15. Kas mõju katkestused on pigem sagedased kui harvad?
16. Kas mõju on pöördumatu?
17. Kas mõju on raske vältida, vähendada, parandada või kompenseerida?

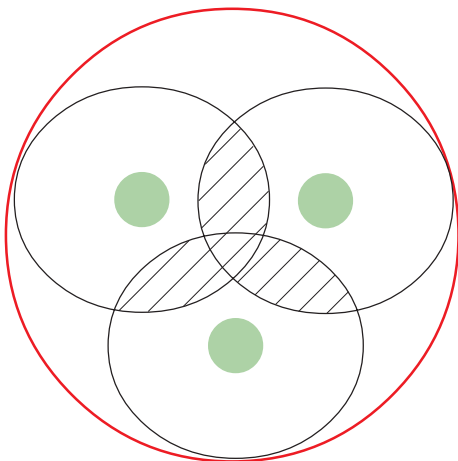
10.3 Kavandatava tegevuse ja teiste tegevuste koosmõju arvestamine

Eelhindamisel, ja hiljem keskkonnamõju hindamisel (kitsamas mõttes) on äärmiselt oluline pöörata tähelepanu arendaja kavandatud tegevustega kaasneva mõju võimalikule koosmõjule teiste samas piirkonnas toimuvate tegevustega ning viimastest lähtuvate mõjudega. Arvestades nn kumuleeruvaid ehk kuhjuvaid mõjusid hoitakse ära keskkonna saastamine uute tegevustega. Tänapäevane teave keskkonnaseisundi kohta annab hea aluse selleks, et prognoosida keskkonnaseisundi muutumist arendaja kavandatud tegevuste elluviimise mõjul. Peale teabe keskkonnaseisundi kohta, peaksid otsustaja laual olema üleriigilised, maakonna-, üld- ja detailplaneeringud ning omavalitsuse ja riiklikud arengukavad. Sama tähtis on teave naaberomavalitsuste kohta, mis aitab paremini aru saada, kas arendaja tegevus võib mõjutada ka naabreid ja nende kavasid. Euroopa Komisjoni egiidi all on välja antud kumulatiivse mõju ja mõjude koosmõju arvestamiseks juhend, mis on ingliskeelsena kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-studies-and-reports/guidel.pdf>

10.4 Mõjuala ja selle määratlemine

Eelmises peatükis oli juttu sellest, kavandatava tegevusega võib kaasneda mitut liiki mõju keskkonnale (veele, pinnasele, õhule) ja sellest tulenevalt ka erinevatele sotsiaalsetele gruppidele. Peale selle võib samas piirkonnas toimuda või on kavas rakendada hakata mitmeid muid tegevusi, mille heitmed üksikult võetuna ei ületa piirnorme või keskkonnataluvust, kuid koosmõjus võivad seda teha. Et sellist nn mõjude koosmõju ja võimalikku kumuleeruvust keskkonnamõju hindamise eelhindamisel arvesse võtta, tulebki kindlaks määrata kavandatava tegevuse (s o nii põhitegevuse kui kaasuvate tegevuste) mõjuala. See on territoorium, kuhu kavandatava tegevuse mõju võib ulatuda. Mõjuala määratlemisel võetakse arvesse heitmete leviku ulatust nii õhus, vees kui pinnases ning sellesse alasse jäävaid ja heitmetest mõjutatud asulaid (inimesi), teisi haja- ja punktsaastallikaid, kaitstavaid või eritingimusi nõudvaid objekte (nt kaitseala, lennuväli, mobiilsidemast jt).

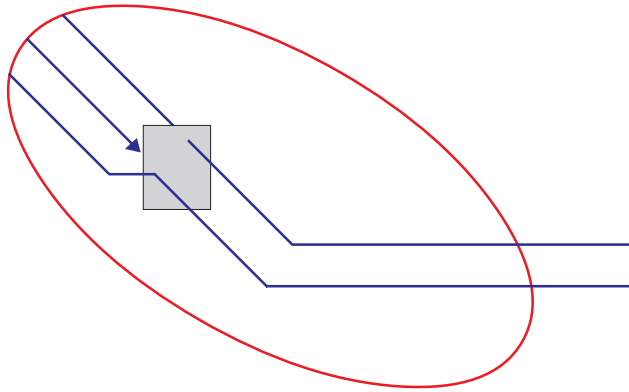
Näide 7. Tuulepargi mõjuala

Selgitus: roheline – tuulegeneraator; musta joonega ring – tuulegeneraatori töötsoon; viirutatud ala – kumulatiivse mõju ala; punase joonega ümbritsetud ala – tuulepargi mõjuala.

Märkusena: selles näites pole arvestatud visuaalset mõjuala, mis võib olla suurem kui kolme tuulegeneraatori mõjuala.

Näide 8. Hüdrolektriijaama mõjuala

Selgitus: sinine – jõgi; sinine nool – jõe voolusuund; hall ristkülik – hüdrolektriijaam; punase joonega ümbritsetud ala – hüdrolektriijaama (HEJ) mõjuala. Mõjualasse jääb ülesvoolu asuv veehoidla ja allavoolu asuv jõesäng ning jõe vahetud kaldad 50 m laiuses ja 1,5 km pikkuses pärast HEJ-d.

10.5 Menetlusosaliste rollid eelhindamisel

Eelhindamise menetluse viib läbi otsustaja, kuid läbikaalutud otsuse tegemiseks peab otsustajal olema piisavalt informatsiooni. Piisavat informatsiooni oma kavandatava tegevuse kohta peab kõigepealt andma arendaja ise (vt ptk 4.4). Kui kavandatav tegevus kuulub nende tegevuste hulka, mille puhul tuleb KMH alati algatada, siis otsustaja seda teebki. Kaalutusotsuse puhul küsib otsustaja teiste hulgas arvamust kaitseala valitsejalt, et saada tuge oma arvamusele arendaja kavandatava tegevuse mõjust kaitstavatele loodusobjektidele, sh Natura-aladele. Keskkonnaministeriumi valitsemisala sisene dokumentide läbivaatamise ja kooskõlastamise kord näeb ette, et kaitseala valitseja (maakondlik keskkonnateenistus) küsib kirjade eelnõude kohta seisukohta kaitse korraldajalt, s.o Riikliku Looduskaitsekeskuse (LKK) vastava regiooni administratsioonilt. Nimetatud kord eeldab, et LKK ametnikud vaatavad dokumendid läbi ja annavad oma seisukoha maakonna keskkonnateenistusele viie tööpäeva jooksul. Seejärel koostab maakondlik keskkonnateenistus lõpliku seisukoha, mille edastab otsustajale. Olukorras, kus otsustaja on maakondlik keskkonnateenistus, kujundatakse lõplik seisukoht kavandatava tegevuse mõjust kaitstavatele loodusobjektidele ja KMH algatamise vajadusest keskkonnateenistuse siseselt, toetudes seejuures LKK seisukohale.

Näide 9. Menetlusosaliste rollid ja tähtajad eelhindamisel

Osapool	Tegevus 1	Tegevus 2	Tähtaeg	Tulemus 1	Tulemus 2
Arendaja	Esitab tegevusloa taotluse otsustajale läbivaatamiseks				
Otsustaja	Vaatab läbi tegevusloa taotluse		Tegevusloa taotluse menetlemiseks mõeldud aja jooksul	Tegevusloa taotluse dokumendid vastavad nõuetele	Otsustaja viib läbi keskkonnamõju eelhindamise
	Viib läbi keskkonnamõju eelhindamise	Otsustaja suunab arendaja dokumendid kaitseala valitsejale, kui kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jääb kaitstavaid alasid		Tegevusloa taotluse dokumendid ei vasta nõuetele	Otsustaja tagastab arendajale tegevusloa taotluse dokumendid
				Eelhindamise tulemuste põhjal kaalutleb otsustaja keskkonnamõju hindamise algatamist	Otsustaja algatab keskkonnamõju hindamise ja põhjendab seda Otsustaja ei algata keskkonnamõju hindamist ja põhjendab seda
Kaitseala valitseja	Vaatab läbi otsustaja lähetatud dokumendid ja viib läbi mõju Natura-alale eelhindamise	Saadab dokumendid edasi LKK-le seisukoha saamiseks. Koostab mõju Natura-alale eelhindamise aruande	30 päeva jooksul	Mõju Natura-alale eelhindamise tulemuste põhjal annab otsustajale seisukoha asjakohase hindamise algatamise vajaduse kohta	
Riiklik Looduskaitsekeskus	Vaatab läbi kaitseala valitsejalt saadud dokumendid	Koostab seisukoha asjakohase hindamise algatamise vajaduse kohta	5 tööpäeva jooksul	LKK annab kaitseala valitsejale seisukoha asjakohase hindamise algatamise vajaduse kohta	

KMH järelevalvaja saab kontrollida KMH algatamise või algatamata jätmise otsuse õiguspärasust (KeHJS § 10, lg 3, p 1) ning õigusrikkumise korral astuda vajalikke samme. Olukorras, kus maakondlik keskkonnateenistus on nii otsustaja, kooskõlastaja (kaitstavate loodusobjektide puhul) kui KMH järelevalvaja rollis, saab KMH algatamist või mittealgatamist vaidlustada keskkonnaminister ametkondliku juurduse kaudu isiku avalduse alusel.

10.6 Mõju Natura-alale eelhindamine

Eelhindamine on mõju Natura-alale hindamise esimene etapp, milles analüüsitakse, kas kavandatava tegevusega võib kaasneda negatiivne mõju Natura-ala(de)le või ei saa negatiivset mõju välistada. Eelhindamine lõpeb otsustaja motiveeritud otsusega keskkonnamõju hindamise (kitsamas mõttes) algatamiseks või mittealgatamiseks. Mõju Natura-alale eelhindamise käiku kirjeldab Tabel 7.

Tabel 7. Mõju Natura-alale eelhindamise käik

Etapp	Sisu/tegevus	Tulemus/väljund
Etapp 1: Eelhindamine ehk olulise negatiivse mõju tõenäosuse hindamine	Kavandatava tegevusega kaasneva mõju, sh kumulatiivse mõju hindamine Naturaala(de)le ja olulise negatiivse mõju tuvastamine	Vastus küsimusele, kas kavandatava tegevusega kaasneb tõenäoliselt oluline negatiivne mõju Natura-ala(de)le
	Samm 1: Kas kavandatud tegevus on otseselt vajalik või otseselt seotud Naturaala(de) kaitsekorraldamisega	Vastuses selgitatakse kavandatava tegevuse seost Natura-ala(de) kaitse-eesmärkide (nt kaitsekorralduskava rakendamine) saavutamiseks vajalike töödega
	Samm 2: Kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävate Natura-alade iseloomustus	Kirjeldus sisaldab infot mõjupiirkonna Natura-ala(de), Natura-liikide ja –elupaikade kohta, aga ka kaitsekorralduskavade kohta, samuti infot planeeringute, maakasutuse, inventuuride, hüdrokeoloogilise seisundi, sarnaste projektide keskkonnamõju kohta mujal, vajaduse korral ajaloolisi andmeid jt asjakohaseid andmeid. Samm 2 tulemus: Mõjupiirkond on määratletud ja põhjendatud
Samm 3: Kavandatava tegevuse mõju Natura-aladele kindlaks tegemine	Kavandatava tegevuse mõju kindlaks tegemisel Natura-aladele võib olla kolm tulemust: 1) hindamise tulemusena võib väita, et kavandatav tegevus <u>ei avalda</u> kavandatava tegevuse mõjupiirkonnas olevatele Natura-ala(de)le olulist negatiivset mõju; 2) hindamise tulemusena võib väita, et kavandatav tegevus <u>avaldab</u> selle mõjupiirkonnas olevatele Natura-ala(de)le olulist negatiivset mõju; 3) hindamise tulemusena <u>ei saa välistada</u> olulise negatiivse mõju tekkimist kavandatava tegevuse mõjupiirkonnas olevatele Natura-ala(de)le	
Etapp 1 alternatiivsed tulemused:	1) Hindamise tulemusena ei tuvastatud olulist negatiivset mõju Natura-ala(de)le või on oluline negatiivne mõju välistatud	<u>Otsus:</u> Mitte algatada keskkonnamõju hindamist (mõju Natura-alale hindamine lõpeb)
	2) Hindamise tulemusena tuvastati oluline negatiivne mõju Natura-ala(de)le või olulist negatiivset mõju ei saa välistada	<u>Otsus:</u> Algatada keskkonnamõju hindamine (mõju Natura-alale hindamine jätkub etapiga 2 – asjakohane hindamine)

Kui arendaja kavandatav tegevus kuulub tegevuste loetellu, mille puhul tuleb KMH algatada, siis selles etapis mõju Natura-alale eelhindamist läbi ei viida. Sel juhul viiakse mõju Natura-alale eelhindamine läbi KMH programmi koostamise etapis.

Kui otsustaja peab tegema KMH algatamise vajalikkuse kohta kaalutusotsuse, siis viiakse mõju Natura-alale eelhindamine läbi kaalutlemise käigus. Otsustaja suunab tegevusloa taotluse dokumentatsiooni kavandatava tegevuse mõjupiirkonna kaitseala valitsejale. Kaitseala valitseja viib läbi kavandatava tegevuse mõju Natura-alale eelhindamise vastavalt loodusdirektiivi artikli 6, lõikele 3 ja sellekohasele juhendile [21], mis on kättesaadav aadressil: <http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=146587/Naturam6ju.pdf>.

Eelhindamisel kaitseala valitseja uurib, kas kavandatava tegevuse mõjualasse jääb Natura-ala(-sid), teeb kindlaks, millistele kaitstavatele liikidele ja elupaikadele võib kavandatav tegevus mõju avaldada ja kas see mõju võib olla negatiivne. See tähendab seda, kas kavandatava tegevuse ehitus-, käitus- ja sulgemiseaegne mõju võib kahjustada ala(de) terviklikkust ega võimalda seeläbi tagada liikide ja elupaikade soodsat seisundit, mis omakorda tähendab, et ala kaitse-eesmärke saavutada ei õnnestu.

Kaitseala valitseja suunab mõju Natura-alale eelhindamise tulemused koos tegevusloa taotluse dokumentidega Riikliku Looduskaitsekeskuse (LKK) vastava regiooni administratsioonile seisukoha võtmiseks. LKK annab seisukoha mõju Natura-alale hindamise jätkamiseks või lõpetamiseks. Mõju Natura-alale eelhindamise tulemustele ja LKK seisukohale tuginedes annab kaitseala valitseja otsustajale omapoolse seisukoha mõju Natura-alale hindamise jätkamiseks või lõpetamiseks. Kaitseala valitseja esitab otsustajale oma seisukoha koos mõju Natura-alale eelhindamise tulemustega.

Otsustaja võtab kaitseala valitseja seisukoha mõju Natura-alale eelhindamise tulemuste kohta aluseks KMH algatamise või mitte-algatamise otsuse motiveerimisel. Kui mõju Natura-alale on kaitseala valitseja hinnangul negatiivne või ei saa seda välistada, algatab otsustaja keskkonnamõju hindamise. KMH algatamisel jätkub mõju Natura-alale hindamine asjakohase hindamise etapiga.

10.7 Piiriülese keskkonnamõju eelhindamine

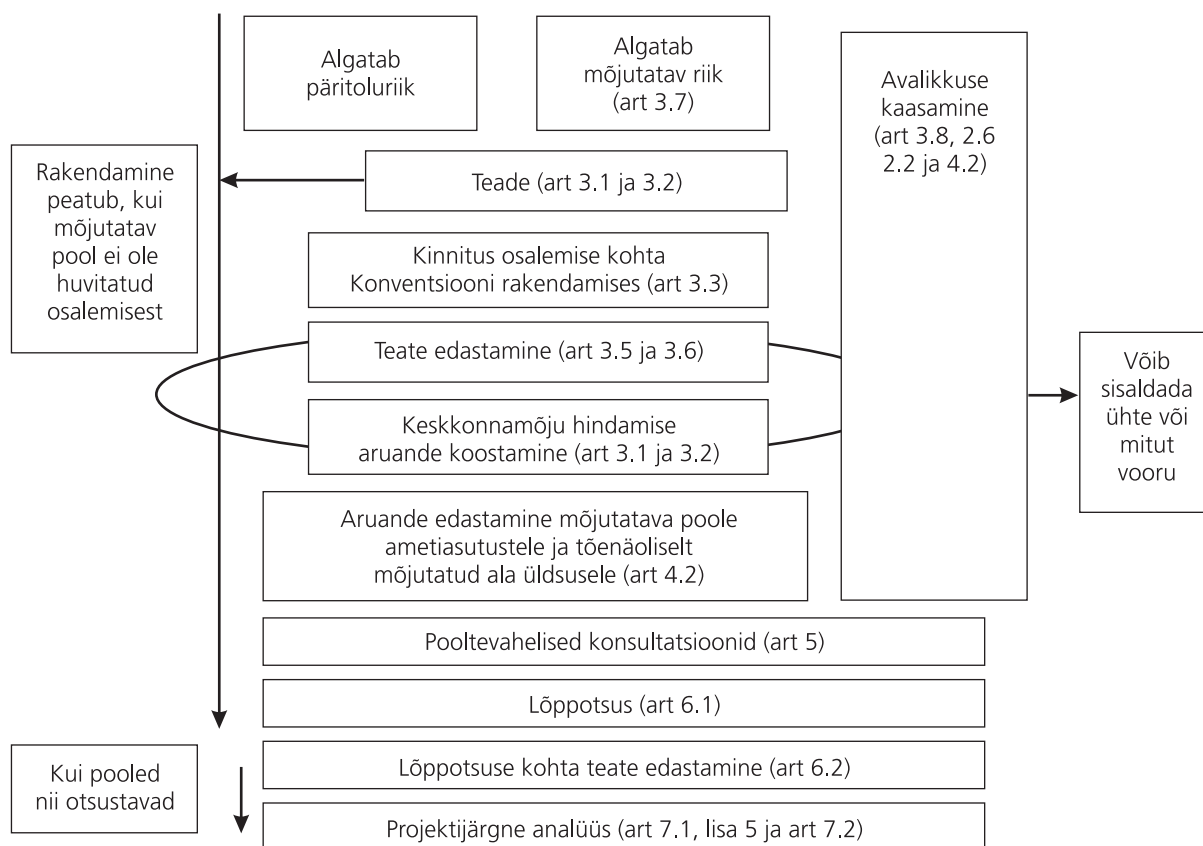
Piiriülese keskkonnamõju hindamise menetlust reguleerib piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsioon ehk Espoo konventsioon [15], mille Riigikogu ratifitseeris 2000. aastal. Espoo konventsiooni eesmärk on kindlustada keskkonnasäästlikku ja tasakaalustatud arengut ning tugevdada rahvusvahelist koostööd, eriti piiriülese keskkonnamõju hindamisel. Espoo konventsioon reguleerib tegevusloa-põhist keskkonnamõju, mis ulatub üle riigi jurisdiktsiooni all oleva territooriumi teise riigi territooriumile.

Piiriülese keskkonnamõju hindamise menetluses on pädevaks asutuseks Keskkonnaministeerium, kes korraldab dokumentatsiooni edastamist vastavalt kas päritoluriigile või mõjutatavale riigile, sõltuvalt sellest, kas Eesti Vabariik on mõjutatav pool või lähtub mõju Eesti Vabariigi territooriumilt. Piiriülese keskkonnamõju hindamise menetlus järgib tegevusloa-põhise keskkonnamõju hindamise menetluse käiku, kuid siseriiklikule menetlusele lisandub dokumentatsiooni edastamine mõjutatavale riigile, kui oluline negatiivne keskkonnamõju lähtub Eesti Vabariigi territooriumilt või kui Eesti Vabariik on mõjutatav riik. Siis edastab Keskkonnaministeerium päritoluriigile menetlusosaliste ettepanekud ja vastuväited keskkonnamõju hindamise dokumentide kohta.

Arendaja kavandatava tegevusega kaasnevat võimalikku piiriülese keskkonnamõju võimalikkust kaalub otsustaja. Nii nagu projekti-põhise keskkonnamõju hindamise eelhindamisel on keskkonnamõju hindamise menetluse algatamise motiiviks kas seadusest tulenev kohustus (KeHJS, § 6, lg 1) või olulise negatiivse keskkonnamõju tõenäosus, mida kaalutakse KeHJS-i §-I 6 lõigete 2 või 3 alusel. Sarnaselt KeHJS-i (ja KMH direktiividega [2] [3]) loetleb Espoo konventsiooni Lisa I tegevusi, mille puhul tuleb otsustajal kaaluda piiriülese keskkonnamõju tõenäosust (Kiil 1). Olulise keskkonnamõju kriteeriumid on toodud konventsiooni Lisas III (Kiil 2).

Kui arendaja kavandatav tegevus kuulub tegevuste loetellu, mille puhul tuleb KMH algatada, siis selles etapis piiriülese mõju eelhindamist läbi ei viida. Sel juhul viiakse piiriülese keskkonnamõju eelhindamine läbi KMH programmi koostamise etapis.

Kui otsustaja peab tegema KMH algatamise vajalikkuse kohta kaalutusotsuse, siis viiakse piiriülese keskkonnamõju eelhindamine läbi kaalutlemise käigus. Kui eelhindamise tulemusena võib eeldada piiriülest keskkonnamõju suunab otsustaja tegevusloa taotluse dokumentatsiooni kavandatava tegevuse maakondlikule keskkonnateenistusele, kes omakorda edastab dokumentatsiooni ja oma seisukoha Keskkonnaministeeriumile.

Joonis 1. Piiriülese keskkonnamõju hindamise menetlus vastavalt Espoo konventsioonile [22]

Kiil 1. Espoo konventsiooni Lisa I. Loetelu tegevustest, mille puhul tuleb kaaluda piiriülese keskkonnamõju hindamise algatamist

1. Toornafta rafineerimistehased (v.a ettevõtted, mis toodavad toornaftast ainult määrdeaineid) ja seadmed 500 ja enamast tonnist söest ja bituumenkivist gaasi ja vedeliku tootmiseks päevas.
2. Soojuselektrijaamad ja muud põletusseadmed soojatootlikkusega 300 megavatti või enam ning tuumaelektrijaamad ja muud tuumareaktorid (v.a uurimisseadmed lõhustuvate ja tuumasünteesmaterjalide tootmise ja töötlemise jaoks, mille maksimaalvõimsus ei ületa 1 kilovatti püsivat soojuskoormust).
3. Üksnes tuumakütuse tootmiseks või rikastamiseks, kiiritatud tuumakütuste töötlemiseks või radioaktiivsete jäätmete ladustamiseks, hävitamiseks ja töötlemiseks mõeldud seadmed.
4. Suure võimsusega seadmed malmi ja terase eelsulatuseks ning värviliste metallide tootmiseks.
5. Seadmed asbesti tootmiseks ning asbesti ja asbeste sisaldavate toodete töötlemiseks ja käitlemiseks: asbest-tsementtoodete jaoks aastatoodanguga üle 20 000 tonni valmistoodangut; hõõrdematerjalide jaoks aastatoodanguga üle 50 tonni valmistoodangut; ja muude asbestide kasutusala jaoks üle 200 tonni aastas.
6. Ühtse terviku moodustavad keemiatööstuse seadmed.
7. Autoteede, kiirteede* ja magistraalraudteede ning lennuvälja põhiradade kogupikkusega 2100 m või rohkem rajamine.
8. Suurelääbimõõdulised nafta- ja gaasijuhtmed.
9. Kaubasadamad ja samuti siseveeteed ja siseveesadamad, mis võimaldavad teenindada aluseid veeväljasurvega üle 1350 t.
10. Seadmed toksiliste ja ohtlike jäätmete põletamiseks, keemiliseks töötlemiseks või matmiseks.
11. Suured tammid ja veehoidlad.
12. Põhjavee ammutamine juhul, kui ammutatava vee hulk ületab 10 mln m³ aastas.
13. Tselluloosi ja paberi tootmine 200 ja enam õhkuiv tonni päevas.
14. Suured metallimaakide või kivisöökaevandused, üksikud kaevandamis- ning töötlemispaigad.
15. Nafta ammutamine avamerel või rannikuvetes.
16. Suured nafta-, naftakeemia- ja keemiatoodete hoidlad.
17. Suurte alade lageraie.

* Selles konventsioonis: tähendab «autotee» spetsiaalselt mootorsõidukite liikluseks projekteeritud ja ehitatud teed, mis ei teeninda sellega külgnevaid kinnistuid ning:

- (a) millele on kantud, välja arvatud üksikud kohad või ajutised lahendused, kumagi sõidusuuna jaoks eraldi sõiduteed, mida lahutavad teineteisest liikluseks mitte ette nähtud eraldusribad või erandjuhul muud vahendid;
- (b) mis ei ristu samatasandiliselt mis tahes muu tee, raudtee, trammitee või kõnniteega; ning
- (c) millel on eriline autoteetähistus; tähendab «kiirtee» mootorsõidukite liikluseks reserveeritud teed, millele pääseb ainult eritasandiliste või reguleeritud ristmike kaudu ning mille sõiduradadel on eriti keelatud peatumine ja parkimine.

Kiil 2. Espoo konventsiooni Lisa III. Üldkriteeriumid Lisas I nimetamata tegevuste keskkonnamõju olulisuse määratlemisel

1. Asjaomased pooled võivad otsustada, kas kavandatav tegevus, mis vastab artikli 2 punktile 5, põhjustab olulist piiriülest kahjulikku keskkonnamõju, ühe või mitme alljärgneva kriteeriumi alusel:
  - (a) *ulatus*: kavandatavad tegevused, mis on selle tegevusliigi kohta suuremastaabilised;
  - (b) *asukoht*: kavandatavad tegevused, mis asuvad erilise keskkonnatundlikkusega või -olulisusega piirkonnas (nagu Ramsari konventsioonis sätestatud märgalad, rahvuspargid, looduskaitsealad, erilist teadusalast huvi pakkuvad piirkonnad või arheoloogilise, kultuuriloolise või ajaloolise tähtsusega paigad) või selle lähedal; samuti kavandatavad tegevused kohtades, kus tegevuse iseloom võib avaldada olulist mõju asustusele;
  - (c) *mõju*: kavandatavad tegevused, mis on kompleksse ning võimaliku kahjuliku toimemega, sh sellised tegevused, mis põhjustavad inimestele või väärtuslikele liikidele või elusorganismidele tõsiseid tagajärgi, ohustavad mõjutatava piirkonna käesolevat ning tulevast kasutamist ning põhjustavad looduskeskkonna taluvusvõimet ületavat lisakoormust.
2. Asjaomased pooled peavad sel eesmärgil arvesse võtma nii kavandatavaid tegevusi, mis toimuvad piiri läheduses kui ka kavandatavaid tegevusi sellest kaugemal, kuid mis võivad avaldada olulist piiriülest keskkonnamõju ka kaugel eemal oma asukohast.

Piiriülest keskkonnamõju hindamist selgitab põhjalikumalt juhend [23], mis on kättesaadav veebilehelt aadressil:

<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=114493/Espoest.pdf>

10.8 Eelhindamise tulemused. Otsuse vormistamine

Keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise otsuse teeb otsustaja. Otsustaja lähtub oma otsuses kahest alternatiivist: 1) seadusest tulenevast kohustusest (st kõnealune tegevus kuulub nende tegevuste loetellu, mille puhul on KMH algatamine kohustuslik (KeHJS, §6, lg 1) või 2) teeb kaalutletud otsuse, st analüüsib, kas kavandatava tegevusega võiks kaasneda oluline negatiivne keskkonnamõju. Kaalutlemisel võib kasutada spetsialistide abi.

Keskkonnamõju eelhindamise võimalikud tulemused:

1. **Keskkonnamõju hindamine algatatakse**, sest
  - a) kõnealune tegevus on loetletud KeHJS-i §-i 6, lõikes 1 või
  - b) kõnealuse tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline negatiivne keskkonnamõju või
  - c) kõnealuse tegevusega eeldatavalt kaasnevat olulist keskkonnamõju ei saa välistada.
2. **Keskkonnamõju hindamist ei algatata**, kui ükski eespool nimetatud tingimustest pole täidetud.

Otsustaja põhjendab KMH algatamist või algatamata jätmist oma otsuses. Otsuses toob otsustaja välja need argumendid, mis selgitavad veenvalt olulise negatiivse keskkonnamõju võimalikku tekkimist või mitte-tekkimist. Näites 10 on toodud mõned otsuse motiveerimise võimalused. Põhjenduse variante saab vastavalt vajadusele ka kombineerida.

Näide 10. KMH algatamise otsuse põhjenduste variandid

- a) Algatada ... (tegevuse nimetus) keskkonnamõju hindamise menetlus, kui võrd kõnealune tegevus kuulub KeHJS-i §-i 6, lõikes 1 loetletud tegevuste hulka (tegevus nr ...);
- b) Algatada... (tegevuse nimetus) keskkonnamõju hindamise menetlus, kui võrd eelhindamise (kaalutlemise) tulemusena selgus, et:
  - 1) kõnealuse tegevuse asukohas/mõjupiirkonnas on kaitstavaid loodusobjekte (nimetada);
  - 2) kõnealune tegevus toimub kaitsemetsas (nimetada), hoiumetsas (nimetada), vääriselupaigas (nimetada) ja eeldatavasti mõjutab seda (kuidas);
  - 3) kõnealune tegevus toimub rannal või kaldal ja mõjutab sea (kuidas, kus);
  - 4) kõnealune tegevus mõjutab Natura-ala kaitse-eesmärkide saavutamist (maakondliku keskkonnateenistuse juhataja kiri nr....., kuidas);
  - 5) kõnealuse tegevusega kaasneb piiriülene keskkonnamõju (täpsustada, milline);
  - 6) kõnealuse tegevusega kaasneb vajadus uuendada tehnoloogiat, mille keskkonnamõju vajab uurimist (millist tehnoloogiat, täpsustada);
  - 7) kaasneb ülenormatiivne emissioon õhku (tuua näide), vette (tuua näide), pinnasesse (tuua näide);
  - 8) kaasneb ülenormatiivne valgus- (tuua näide), soojus- (tuua näide), elektromagnetiline ja kiirgus-emissioon (tuua näide);
  - 9) kaasneb ebameeldiv lõhn (millest tingitud, täpsustada);
  - 10) kaasneb mürataseme tõus, mis võib ületada norme (tuua näide);
  - 11) avariiolekorra puhul võib kaasneda suuremahuline keskkonnareostus, mis on ohtlik inimese tervisele (tuua näide);
  - 12) kõnealuse tegevuse mõju keskkonnale tõstab paikkonna/piirkonna olemasolevat keskkonnanõuet (kuidas);
  - 13) kõnealusel tegevusel on laiaulatuslik mõju (teise valda, linna, valda, maakonda) (milline, täpsustada);
  - 14) kõnealuse tegevuse mõju tekitab pöördumatut kahju ... (järve/jõe, metsa, niidu jt) ökosüsteemile (rikub keskkonnatasakaalu) (täpsustada);
  - 15) kõnealuse tegevusega kaasnevat olulist negatiivset keskkonnamõju ei saa välistada (miks);
  - 16) kõnealuse tegevusega kaasnev keskkonnamõju pole teada (miks);
  - 17) jt põhjused.

Näide 11. KMH mittealgatamise otsuse põhjenduste variandidid

Mitte algatada ... (tegevuse nimetus) keskkonnamõju hindamise menetlust, kuna:

- 1) kõnealuse tegevusega kaasnevad emissioonid ei ületa norme (tuua näide);
- 2) kõnealune tegevus toimub ühe kinnistu piires ja emissioonid ei levi kinnistupiiridest kaugemale (tuua näide);
- 3) taoline tegevus kinnistul juba toimub ning tegevuse laiendamine ei too kaasa täiendavat (kumuleeruvat) emissiooni (tuua näide);
- 4) kõnealune tegevus ei asu .....(vt eelmises näites toodud punkte 3 ja 4) (täpsustada);
- 5) mõju Natura-alale eelhindamine näitas, et kõnealune tegevus ei mõjuta Natura-alade kaitse-eesmärkide saavutamist (maakondliku keskkonnateenistuse juhataja vastav kiri nr....., millised alad);
- 6) mõju Natura-alale eelhindamine näitas, et kõnealuse tegevusega kaasneb oluline negatiivne mõju Natura-ala(de)le, mida pole võimalik leevendada. Samuti ei ole kõnealune tegevus vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ülekaalukatel põhjustel, et rakendada hüvitusmeetmeid (ehk arendajal tuleb loobuda tegevusest);
- 7) piiriülese keskkonnamõju eelhindamine näitas, et kõnealuse tegevusega ei kaasne piiriülest keskkonnamõju (täpsustada, miks)
- 8) jt põhjused

Seega tuleb keskkonnamõju hindamine *algatada tingimusteta siis*, kui arendaja kavandatav tegevus on loetletud KeHJS-i § 6 lõikes 1 (st otsus tuleneb seadusest). Kõigil teistel juhtudel tuleb KMH algatamist alati *kaalutleda*. Kaalutlemisel arvestatakse alati võimalikku mõju Natura-alale ja piiriüleselt (vt ptk. Natura-ala eelhindamine ja piiriülene eelhindamine)

Keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise otsused (kaalutusotsused) peavad samuti olema motiveeritud ja veenvad. Motivatsioon saab kõige paremini tugineda dokumenteeritud analüüsil või eksperthinnangul. Motivatsiooni olemasolu on tähtis otsusest teatamisel, sest teate lugejal peab olema selge, miks KMH algatati või ei algatatud.

Järgnev näide on KMH algatamise motiveeringu kohta.

Näide 12. KMH algatamise põhjendus

„Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse“ (RT I 2005, 15, 87) § 3 punkti 1, § 6 lg 2 punkti 22, § 6 lõike 3 ning § 11 lõigete 2, 4 ja 11 ning „Kiirguseaduse“ (RT I 2004, 26, 173; 2005, 15, 87) § 15 alusel, arvestades AS-i Steri poolt Keskkonnaministeeriumile 23. veebruaril 2006. a esitatud taotlust nr 06/310-2 kiirgustegevusloa nr 06/001 muutmiseks seoses kavatsusega muuta kiirgustegevusloaga nr 06/001 määratud kiirgustegevust ning lähtudes keskkonnaministri 29.04.2004. a määruse nr 41 „Kiirgustegevusloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse tähtajad ning kiirgustegevusloa taotluse täpsustatud nõuded, vormid ja kiirgustegevusloa vormid“ (RTL 2004, 57, 952) § 4 lõikest 3:

Algatada AS-i Steri kiirgustegevusloa muutmise asjas AS-i Steri poolt kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamine selle tegevusega kaasneva olulise keskkonnamõju tõttu järgmistel kaalutlustel:

AS Steri esitas Keskkonnaministeeriumile 23. veebruaril taotluse nr 06/310-2 kiirgustegevusloa nr 06/001 muutmiseks seoses kavatsusega muuta kiirgustegevusloaga nr 06/001 määratud kiirgustegevust. Keskkonnaministeerium andis 04.01.2006. a AS-ile Steri kiirgustegevusloa nr 06/001 kiirgusallika hoidmiseks aadressil Kurvi tee 406a, Alliku küla, Saue vald. Kiirgusallikaks on kõrge aktiivsusega radioaktiivne aine koobalt-60 (Co-60) (edaspidi *kiirgusallikas*). AS Steri kavatab hakata kiirgusallikat kasutama steriliseerimiseks kiirgusallikast lähtuva gammakiirgusega.

„Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse“ (edaspidi *KHKS*) § 3 punkti 1 kohaselt tuleb keskkonnamõju hinnata, kui tegevusloa muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju. KHKS § 5 järgi on keskkonnamõju oluline, kui see võib eeldatavalt ületada tegevuskoha keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese

tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara. Keskkonnamõju on KHKS tähenduses tegevusega eeldatavalt kaasnev vahetu või kaudne mõju inimese tervisele ja healule, keskkonnale, kultuuripärandile või varale. Keskkonnamõju olulisuse hindamise aluseks on KHKS § 6 lõikes 3 esitatud järgmised kriteeriumid:

- 1) tegevuse ala ja selle lähiümbruse keskkonnatingimused;
- 2) tegevuse iseloom, kaasa arvatud selle tehnoloogiline tase, loodusvarade kasutamine, jäätme- ja energiamahukus, ning lähipiirkonna teised tegevused;
- 3) tegevusega kaasnevad tagajärjed, nagu vee, pinnase või õhu saastatus, jäätmete, müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus ja lõhn;
- 4) tegevusega kaasnevate avariolukordade esinemise võimalikkus;
- 5) punktides 1–4 nimetatuga kaasneva mõju suurus, ruumiline ulatus, kestus, sagedus ja pöördumus, toime, kumulatiivsus ja piiriülene mõju ning mõju ilmnemise tõenäosus.

Punktide 1–3 hindamise tulemusena võib järeldada, et AS-i Steri kavandataval tegevusel oluline keskkonnamõju puudub.

AS-i Steri kiirgustegevus liigitatakse suure ohuga kiirgustegevuseks, mistõttu tuli AS-il Steri analüüsida kiirgusohutushinnangus lisaks avariolukordadele (raam ei lasku varjendisse, elektriga varustatuse häired, juhtimisvead, tulekahju) ka hädaolukordi, mis võiksid viia kiiritusrajatise osalise või täieliku purunemiseni, näiteks lennuki kukkumisel otse steriliseerimisrajatisele.

Hädaolukorra esinemise tõenäosus on väike, näiteks lennuki kiirgusrajatisele kukkumise ja sellele järgneva tulekahju esinemise tõenäosus on hinnanguliselt 10^{-5} sündmust aastas, st lennukikatastroof võib tõenäoliselt aset leida kord 100 000 aasta jooksul. Peamiseks ohuallikaks võib sellisel juhul olla ioniseeriv kiirgus. AS-i Steri kiirgustegevuse lühikirjeldusest ja hädaolukordade analüüsist nähtub, et keskkonnaomadused võivad muutuda ehk gammakiirguse tase võib väljaspool hoonet hädaolukorra esinemise tagajärjel suureneda. Suurenenud gammakiirguse tase võib suurendada elaniku poolt saadava doosi suurus lisaks looduslikust kiirgusest tingitud doosile. Tagajärgede suurus elanikule sõltub tema paiknemisest kiirgusallika suhtes. Lähim elumaja asetseb AS-i Steri tootmishoone lähimast servast 200 m kaugusel. Seega võib hädaolukorra esinemisel ioniseeriv kiirgus seada ohtu inimese tervise ja heaolu ning põhjustada seega olulise keskkonnamõju.

Olulise keskkonnamõju eeldatavuse all KHKS § 5 tähenduses peetakse silmas sellise keskkonnamõju esinemise tõenäosust. Euroopa Kohtu asjas nr C-180/96³ on tõenäosuse hindamisel lähtutud küsimusest, kas olulise keskkonnamõju esinemise risk on olemasolevatel andmetel selgelt välistatud. Hädaolukorra esinemise tõenäosus on antud juhul küll väike, kuid olulise keskkonnamõju (hädaolukorra) esinemise risk ei ole olemasolevatel andmetel siiski selgelt välistatud.

Kuigi hädaolukorra esinemise tõenäosus on väike, võib hädaolukorra tekkimisel, näiteks lennukatastroofi puhul, sattuda ohtu inimese tervis ja heaolu. Seetõttu võib järeldada, et AS-i Steri kavandatava tegevusega kaasnev keskkonnamõju on oluline. KHKS § 6 lõike 3 punktide 4–5 hindamise tulemusena võib järeldada, et AS-i Steri kavandataval tegevusel on oluline keskkonnamõju.

Lähtudes AS-i Steri kavandatava tegevusega (kõrgaktiivset kinnist kiirgusallikat sisaldava steriliseerimisseadme kasutamine) kaasneva keskkonnamõju olulisuse analüüsist KHKS § 6 lõikes 3 esitatud kriteeriumide alusel ning võttes arvesse AS-i Steri kavandatava tegevuse lühiiseloolumust ja eesmärki, võib järeldada, et AS-i Steri kiirgustegevusloa muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju ning keskkonnamõju hindamise algatamine on seetõttu vajalik.

³ Euroopa Kohtu kaasus nr C-180/96, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik vs Euroopa Ühenduste Komisjon, 12. juuli 1996, ECR 1996, lk I-03903.

Järgmine näide illustreerib KMH mittealgatamise motiveeringut. Selles näites viitab otsustaja KMH mitte-algatamise põhjuseks asjaolu, et varem on detailplaneeringu koostamisega seoses läbi viidud keskkonnamõju strateegiline hindamine. Nii võib viidata, kuid otsustaja oleks pidanud kirjeldama neid KSH tulemusi, mille alusel ta tegi otsuse, et ehitusloaga lubatud tegevus, selles näites uisuhalli rajamine, ei too kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju.

Näide 13. KMH mittealgatamise põhjendus

Kaarma Vallavalitsus otsustas oma 13. oktoobri 2006. a korraldusega nr 536 mitte algatada keskkonnamõju hindamist Kaarma Vallavalitsuse 21.08.2006. a korraldusega nr 415 antud ehitusloa 1.13 osas, mille sisuks on Lilbi külas, Kaarma vallas asuvale Moto maaüksusele 1344m² suuruse ehitusaluse pinnaga ühekorruselise tehishäädga uisuhalli rajamine. Hoone küte on lahendatud elektri baasil. Hoonesse on planeeritud 2 tualetti. Kanalisatsioon ja vesi on lahendatud olemasolevate välisvõrkude baasil. Tegevus toimub vastavalt kehtestatud detailplaneeringule, millele on läbi viidud keskkonnamõju strateegiline hindamine. Keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemused näitasid, et planeeritava tegevusega ei kaasne eeldatavasti olulist keskkonnamõju, kuivõrd tegevus toimub ühe kinnistu piires ja emissioonid ei ulatu kinnistupiiridest kaugemale.

Otsustaja on Kaarma Vallavalitsus, otsustega on võimalik tutvuda Kaarma Vallavalitsuses (Marientali tee 27, Kuressaare 93815 Saaremaa, tel 452 0450) E,K,N 8.00–16.30, T 8.00–18.00, R 8.00–15.30 (lõuna: 12.00–13.00).

Kui otsustaja algatab keskkonnamõju hindamise, siis jätkub menetlus keskkonnamõju hindamise menetlusena (vt ptk. 11), kui KMHt ei algatata, siis jätkub tegevusloa tavapärase menetlus.

10.9 Eelhindamise tulemustest teatamine ehk KMH algatamisest või algatamata jätmisest teatamine

Mõlemal juhul, st kas KMH algatatakse või mitte, teatab otsustaja sellest Ametlikes Teadaannetes. Teates peab olema KeHJS-i §-s 12 nimetatud teave. Teatesse tuleks märkida järgmist:

- 1) otsustaja nimi, kontaktisiku nimi ja kontaktandmed;
- 2) kavandatava tegevuse nimetus, asukoht, territoorium, maht (lühikirjeldus) ja eesmärk
- 3) arendaja nimi, kontaktisiku nimi ja kontaktandmed;
- 4) millist tegevusloa taotletakse, kui pikaks ajaks;
- 5) kuupäev, millal otsustaja sai tegevusloa taotluse;
- 6) kuupäev, millal otsustaja tegi otsuse KMH algatada või mittealgatada;
- 7) KMH algatamise motiiv (viide seadusele või kaalutusotsuse sisu);
- 8) periood, mille vältel ja koht, kus saab KMH algatamise või mittealgatamise otsusega tutvuda;
- 9) teave vajalike uuringute kohta;
- 10) teave KMHte liitmise kohta;
- 11) teave piiriülese keskkonnamõju hindamise kohta⁴;
- 12) teave mõju Natura-alale hindamise algatamise kohta³.

Allpool on toodud näiteid avaliku teatamise kohta.

⁴ Kui KMH algatatakse KeHJS §-i 6, lõike 2 alusel

Näide 14. Avalik teatamine KMH algatamisest

Harjumaa Keskkonnateenistus sai OÜ-lt Kiip maavara kaevandamise taotluse 12. jaanuaril 2006. OÜ Kiip taotleb lubjakivi kaevandamist Paelinna karjääris 25 aastaks 150 ha suurusel territooriumil tootmismahuga 40 000 tonni aastas. Kaevandamise eesmärk on lubjakivi tootmine teehituseks. Harjumaa Keskkonnateenistus algatas keskkonnamõju hindamise menetluse 30. jaanuaril 2006 vastavalt KeHJS § 6, lõike 1 punktile 23 ning §-le 3. Keskkonnamõju hindamise menetluse käigus viiakse läbi mõju hindamine Natura-alale, kuivõrd kavandatava tegevuse mõjualasse jääb Kukemetsa loodusala. Hindamise käigus on vajalik läbi viia põhjavee- ja mürauuringud. Keskkonnamõju hindamise algatamise otsusega on võimalik tutvuda Harjumaa Keskkonnateenistuses Tallinnas aadressil Viljandi mnt 16 alates käesoleva teate ilmumisest Ametlikes Teadaannetes kuni 12. veebruarini 2006, kontaktisikuks on keskkonnakorralduse peaspetsialist Ly Jalakas, tel: 6 722 495, ly.jalakas@harju.envir.ee

Näide 15. Avalik teatamine KMH algatamisest

Viimsi Vallavalitsus teatab, et on algatanud keskkonnamõju hindamise (KMH) Ühtekuuluvusfondi (ÜF) projektile "Viimsi vee- ja kanalisatsioonirajatiste ehitus". Projekti raames kavatakse rajada uus joogiveehaare Anija metskonna maatükile nr 72, Viimsi vallas tootlikkusega 730 000 m³/aastas ning ehitada välja vee- ja kanalisatsiooni infrastruktuur.

Viimsi Vallavalitsus tugines oma otsuses "Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse" § 6 lõike 1 punkti 18, lõike 2 punkti 10 ning Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse seisukohale hinnata täiendavalt ÜF-i projekti realiseerumisega kaasneva võivaid eeldatavalt olulisi keskkonnamõjusid.

Otsustajaks on Viimsi Vallavalitsus, kontaktisik Sigrid Rajangu (tel 606 6851) ning arendajaks AS Viimsi Vesi, kontaktisik Lauri Lagle, tel 606 6867.

Viimsi Vallavalitsuse korraldusega KMH algatamise kohta on võimalik tutvuda Viimsi Vallavalitsuses ja AS-is Viimsi Vesi tööpäevadel 9.00–17.00.

Näide 16. Avalik teatamine KMH mittealgatamisest

1) Lääne-Virumaa Keskkonnateenistus sai AS-lt Kivi ja Vara maavara kaevandamise loa taotluse 12. jaanuaril 2006. OÜ Maa ja Vara taotleb lubjakivi kaevandamismahu suurendamist olemasolevas Selja karjääris kaheks aastaks 150 ha suurusel territooriumil tootmismahuga 1000 tonni aastas. Kavandatava tegevuse eesmärk on ehitusliku lubjakivi tootmine. Harjumaa Keskkonnateenistus otsustas 30.01.2006 mitte-algatada keskkonnamõju hindamise menetlust, kuna kaevandamine toimub olemasolevas karjääris, kavandatava lisatootmise maht on väike ja karjääri vahetus läheduses ei ole püsielanikke ega kaitstavaid loodusobjekte (sh Natura-alasid). Otsusega on võimalik tutvuda Harjumaa keskkonnateenistuses Tallinnas aadressil Viljandi mnt 16, kontaktisik on Ly Jalakas, tel: 6722495 või e-post: ly.jalakas@harju.envir.ee

2) Albu Vallavalitsus teatab, et Albu Vallavalitsuse 03. oktoobri 2006 korraldusega nr 284 "Projekteerimistingimuste väljastamine" otsustati mittealgatada keskkonnamõju hindamist seoses projekteerimistingimuste väljastamisega sõnnikuhoidla ehitamiseks Ahula külas Mihkli lauda kinnistule (katastritunnus 12902:003:0143).

Korraldusega saab tutvuda tööpäevadel Albu Vallavalitsuses Järva-Madise küla 73402 Albu vald Järvamaa ning veebilehel www.albu.ee. Kontaktisik Taemar Pai, tel 382 0500, e-post: taemar@albu.ee

Viimati toodud teates puuduvad andmed arendaja kohta, puudub info Mihkli lauda ja selle sõnnikuhoidla suuruse ning viimases talletatava sõnnikumahu kohta, samuti sõnnikuhoidla ümbuskonna kohta, et teate lugeja mõistaks selgesti, et keskkonnaohete pole ja seetõttu jättis vallavalitsus KMH algatamata. Teates puudub ka täpne, mis ajani saab otsusega tutvuda ja vajaduse korral seda vaidlustada, ehk millal hakkab kehtima 30 päeva tähtaeg. Seega pole vaadeldav teade lugeja jaoks piisavalt informatiivne ning vajab täiendamist.

11 ETAPP II – KESKKONNAMÕJU HINDAMINE (kitsamas mõttes)

- KMH programm
- KMH aruanne
- Avalik väljapanek
- Avalik arutelu
- KMH järelevalve
- Kvaliteedinõuded KMH aruandele
- Seirekava
- Vaidluste lahendamine

11.1 Keskkonnamõju hindamise programm

Keskkonnamõju hindamise programm on *dokument*, milles kirjeldatakse kavandatavat tegevust (nii põhitegevust kui kaasuvaid tegevusi) (vt ptk. 4.4), määratakse ära sellega kaasneva keskkonnamõju hindamise sisu ja ulatus ning kirjeldatakse KMH läbiviimise tegevus- ja ajakava.

KMH programmi *koostab ekspert koostöös arendajaga*. KMH programmi eelnõu vaatab läbi KMH järelevalvaja ja teeb otsuse selle heakskiitmise kohta.

KMH programmi koostamine ja heakskiitmine on toimingute jada, mis koosneb järgmistest etappidest:

1. KMH programmi eelnõu koostamine
2. KMH programmi eelnõu avalik väljapanek
3. KMH programmi eelnõu avalik arutelu
4. KMH programmi täiendamine
5. KMH programmi heakskiitmine/mitteheakskiitmine

KMH programmi koostamiseks võib kasutada Euroopa Komisjoni juhendit [24], mis on kättesaadav keskkonnaministeeriumi veebilehelt aadressil:

<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=110414/scoping-est+%FClevaadatud.pdf>

Kuivõrd *KMH programm on oma eesmärgilt ja sisult* kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamiseks ning võimaliku olulise negatiivse keskkonnamõju ärahoidmiseks ja leevendamiseks lähteülesanne, siis on väga oluline, et selles dokumendis kirjeldatakse kogu KMH sisu, ulatust ja käiku võimalikult põhjalikult, kuid seejuures kõigile menetlusosalistele, sh avalikkusele arusaadavalt. KeHJS-is sätestatud nõudeid KMH programmi ja KMH aruande sisukorra kohta vt Tabel 8.

Tasub meenutada, et kui eelhindamise tulemusena selgus kavandatava tegevusega kaasneva võivad eeldatavalt negatiivne mõju vastavalt Natura-alale või riigipiiriülel, siis käsitletakse KMH prog-

rammis eraldi punktina Natura-hindamise või piirülese keskkonnamõju hindamise järgmisi etappe, sh nende sisu, ulatust, hindamise meetodikat, tegevus- ja ajakava (vt ptk 7).

11.1.1 KMH programmi sisu

Vastavalt KeHJS-i §-le 13 on KMH programmi eelnõus, mille KMH ekspert koostöös arendajaga ette valmistab, on järgmised osad:

1. Kavandatava tegevuse eesmärk;
2. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste lühikirjeldus;
3. Teave kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise sisu kohta, sh teave kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste eeldatavate mõjuallikate, mõjuala suuruse ning mõjutatavate keskkonnamelementide kohta;
4. Keskkonnamõju hindamisel kasutatava hindamismetoodika kirjeldus;
5. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise ning selle tulemuste avalikustamise kava;
6. Andmed arendaja kohta ning eksperdi nimi või eksperdirühma koosseis.

Hiljem lisab arendaja KMH programmi eelnõule KMH järelevalvajale heakskiitmiseks veel:

7. Koopiad avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal laekunud küsimustest, vastuväidetest ja ettepanekutest;
8. Vastused avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal laekunud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele;
9. Koopia avaliku koosoleku protokollist.

Praktika on näidanud, et KMH programmi koostamise etapis on puudus kavandatava tegevuse võimaliku keskkonnamõju hindamiseks vajalikust infost. Enamasti on tegu asukohaspetsiifilise infoga, mida tuleb täiendavalt koguda ja analüüsida (nt müra levik, õhuhemissiooni levik, liikide ja isendite arv ja nende elupaikade asukohad). Seetõttu on oluline programmi eelnõus ära märkida, milliseid *lisauuringuid* planeeritakse teha.

Keskkonnamõju hindamise sisu ja ulatus (KMH programmi sisukorra punkt 3) on KMH programmi kõige olulisem osa, kuivõrd selles määratakse ära, milliseid mõjusid hinnatakse, ja kui suurt territooriumi (mõjuala) vaadeldakse. Keskkonnamõju hindamise sisu ja ulatus on otseselt seotud hindamise kitsama eesmärgiga (vt ptk 3). Kuigi seadus eeldab vaid kavandatava tegevuse eesmärgi kirjeldust, siis on praktikas osutunud vajalikuks kirjeldada ka vaadeldava keskkonnamõju hindamise menetluse spetsiifilist eesmärki.

Näiteks kui arendaja kavandab maavara kaevandamist, siis võib selle KMH eesmärk olla ühelt poolt kaevandamisega seotud mõju kindlakstegemine, olulise negatiivse keskkonnamõju ärahoidmine ja minimeerimine ning leevendavate meetmete väljatöötamine, teisalt aga võib välja tuua ka spetsiifilise mõju (nt mõju põhjaveele, sotsiaalsele keskkonnale) ärahoidmise ja minimeerimise ning leevendamise. Viimasel juhul osundab KMH eesmärk KMH sisule ja ulatusele. Või teine näide. Sadama süvendamise keskkonnamõju hindamise eesmärk võib olla näiteks sadama faarvaatri süvendamise ning süvendamise käigus eemaldatud materjali kaadamise asukoha ja tehnoloogia keskkonnamõju hindamine. Avalikkusele annab taoline nimetus märksa parema ettekujutuse keskkonnamõju hindamise sisust ja ulatusest, kui nt lihtsalt “Sadama süvendamise keskkonnamõju hindamine”.

Oluline osa KMH programmist on *alternatiividel*. KMH programmis pakub arendaja koostöös KMH eksperdiga välja kavandatava tegevuse asukoha ja tehnoloogiate reaalseid alternatiivseid võimalusi. KMH aruande koostamise käigus võivad esialgsed alternatiivsed lahendused täpsustuda. Alternatiivide püstitamist vaata täpsemalt peatükis 11.5.2.

KMH programmis on kesksel kohal mõjude hindamise metoodika, sh prognoosimetoodika. Otsustajale ja avalikkusele on oluline teada, kas KMH aruande koostamise käigus viiakse läbi täiendavaid uuringuid või piirduakse olemasoleva informatsiooniga.

Praktikas on välja kujunenud, et KMH programmis esitatakse lisaks *arendaja ja eksperdi andmetele* ka *teave otsustaja ja KMH järelevalvaja kohta*. Selline teave on oluline, kuivõrd annab hea ülevaate menetlusosalistest ja nende rollidest antud menetluses. Heaks tavaks tuleks pidada ka *teavet huvitatud isikute kohta*, keda arendaja kavandatava tegevus eeldatavasti mõjutab ja keda keskkonnamõju hindamisse (kitsamas mõttes) soovitakse kaasata. Huvitatud isikute kaardistamist vt ptk 8.5.

KMH ja selle tulemuste avalikustamise *ajakava* annab menetlusosalistele teavet KMH erinevate etappide kohta ja näitab ära võimalused KMH mõjutamiseks, lähtudes küsimuste, vastuväidete ja ettepanekute esitamise ning avalike arutelude tähtaegadest. Tüüpiline KMH ja avalikustamise ajakava on toodud alljärgnevas näites.

Näide 17. Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise ning selle tulemuste avalikustamise kava

Tegevus	Vastutajad	Tähtaeg (pp.kk.aa)/koht
KMH programmi eelnõu koostamine	KMH ekspert koostöös arendajaga	pp.kk. – pp.kk.aa
KMH programmi eelnõu esitamine otsustajale	Arendaja	pp.kk.aa
KMH programmi eelnõu avalik väljapanek	Otsustaja	Avalikust väljapanekust tuleb teatada 14 päeva jooksul programmi programmi eelnõu saamisest; Avaliku väljapaneku kestus: pp.kk. – pp.kk.aa (vähemalt 14 päeva), asukoht(-ad)
KMH programmi eelnõu avalik arutelu	Otsustaja koostöös arendaja ja KMH eksperdiga	pp.kk.aa, asukoht
Avalikustamise käigus tulnud täiendustepanekute kaalumine ja muudatuste tegemine KMH programmi eelnõusse ning ettepanekute mitteamvestamise põhjendamine	KMH ekspert koostöös nende osapooltega, keda ettepanekud puudutasid	pp.kk.– pp.kk.aa (soovitavalt 1 nädal)
KMH programmi heakskiitmine	KMH järelevalvaja	30 päeva jooksul alates KMH programmi eelnõu saamisest
KMH programmi heakskiitmisest avalikult teatamine	KMH järelevalvaja	14 päeva jooksul alates otsuse tegemisest
KMH aruande eelnõu koostamine	KMH ekspert	pp.kk. – pp.kk.aa
KMH aruande eelnõu esitamine otsustajale	Arendaja	pp.kk.aa
KMH aruande eelnõu avalik väljapanek	Otsustaja	Avalikust väljapanekust tuleb teatada 14 päeva jooksul aruande eelnõu saamisest; Avaliku väljapaneku kestus: pp.kk. – pp.kk.aa (vähemalt 14 päeva), asukoht(-ad)
KMH aruande eelnõu avalik arutelu	Otsustaja koostöös arendaja ja KMH eksperdiga	pp.kk.aa, asukoht

Tegevus	Vastutajad	Tähtaeg (pp.kk.aa)/koht
Avalikustamise käigus tulnud täiendusettepanekute kaalumine ja muudatuste tegemine KMH aruande eelnõusse ning ettepanekute mitteamvestamise põhjendamine	KMH ekspert koostöös nende osapooltega, keda ettepanekud puudutasid	pp.kk.- pp.kk.aa (soovitavalt 1 nädal)
KMH aruande heakskiitmine	KMH järelevalvaja	30 päeva jooksul alates KMH programmi eelnõu saamisest
KMH aruande heakskiitmisest avalikult teatamine	KMH järelevalvaja	14 päeva jooksul alates otsuse tegemisest

11.2 KMH programmi eelnõu avalik väljapanek

Arendaja esitab KMH programmi eelnõu läbi vaatamiseks otsustajale. Viimasega lepitakse kokku avaliku väljapaneku algusaeg ja kestus ning küsimuste, vastuväidete ja ettepanekute esitamise tehnilised üksikasjad, sh kellele, mis aadressil ja mis ajani saab kirju saata. Vastavalt KeHJS-ile, saavad asjast huvitatud isikud esitada küsimusi, vastuväiteid ja ettepanekuid nii avaliku väljapaneku ajal kui avaliku arutelu käigus (vt ptk.11.3).

Avaliku väljapaneku teates peaksid olema järgmised komponendid:

1. Kes avaldab teate
2. Kavandatava tegevuse nimetus
3. Kavandatava tegevuse asukoht
4. Arendaja nimi ja kontaktid
5. Otsustaja nimi ja kontaktid
6. KMH järelevalvaja nimi ja kontaktid
7. KMH eksperdi nimi ja kontaktid
8. Avaliku väljapaneku kestus
9. KMH programmi eelnõuga tutvumise koht (kui paberil, siis kontaktid, kui digitaalselt, siis veebiaadress, kust saab dokumendi alla laadida)
10. Märge, et kuni ....(kuupäevani) saab esitada küsimusi, vastuväiteid ja ettepanekuid (avaliku väljapaneku jooksul) ning kuidas (nt kirjalikult) ja kellele
11. Avaliku arutelu kuupäev, kellaaeg ja koht

Vastavalt KeHJS-i §-le 16 avaldatakse teade arendaja kulul KMH programmi avalikust väljapanekust ja avalikust arutelust lisaks Ametlikele Teadaannetele (AT) ka ühes üleriigilise levikuga või ühes kohaliku või maakondliku levikuga ajalehes. Kui huvitatud isikuid on rohkem kui 100, siis ongi teavitamiseks sobivaim just ajaleht. Otsustajal tuleb kaalutleda, millise leviku ulatusega ajalehes oleks kõige otstarbekam teadet avaldada. Kaalutlemisel tuleks arvestada kavandatava tegevuse mastaapi, mõju olulisust ja ulatust ning tegevusest ja selle mõjust puudutatud isikute arvu ja huvi suurust. Ajalehes avaldamisel tuleb arvestada ajalehe ilmumise sagedust. Üleriigilise levikuga päevalehed ilmuvad 6 päeva nädalas, seevastu maakonnalehed 3-5 või üks kord nädalas. Ainult maakonna- või vallalehes teate avaldamisel tuleb avalikustamise tähtaegu ühildada ajalehe ilmumise tähtajaga. Pole ju mingit mõtet kutsuda ajalehe kaudu inimesi avalikule autelule, mis toimub paari-kolme päeva pärast, kui ajaleht ilmub nädala pärast. Nii AT-s kui ajalehes ilmuvas teates peab olema piisav informatsioon (Näide 18).

Näide 18. Avaliku väljapaneku teade

Keskkonnaministeeriumi Ida-Virumaa Keskkonnateenistus teatab, et on valminud AS-i Ökosil tehnoloogiliste protsesside keskkonnamõjude hindamise programm.

Kavandatava tegevuse eesmärgiks on jätkata ASi Ökosil tootmistegevust keskkonnakompleksloa alusel. Tegevuse arendajaks on AS Ökosil, Kesk 2, 40231 Sillamäe (kontaktisik: Anti Siinmaa, keskkonnateenistuse juht, tel 646 2984; anti@ecosil.ee). Keskkonnamõju hindamise viib läbi OÜ E-Konsult (kontaktisik: Lembit Linnupõld, juhatuse esimees, tel 655 0033; admin@ekonsult.ee). Keskkonnamõju hindamise programiga on võimalik tutvuda tööpäeviti Ida-Virumaa Keskkonnateenistuses, aadressil Pargi 15, 41537 Jõhvi või Ida-Virumaa Keskkonnateenistuse koduleheküljel www.envir.ee/idavirumaa (Uudised) ajavahemikul 4. september kuni 26. september 2006. a. Keskkonnamõju hindamise programmi saab elektrooniliselt tellida arendaja või eksperdi poole pöördudes.

Keskkonnamõju hindamise programmi kohta saab kuni 26. septembrini k.a esitada ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi kirjalikult Ida-Virumaa Keskkonnateenistusse, aadressil Pargi 15, 41537 Jõhvi, tel 332 4423, faks 332 4403 või e-postiga: andrei.litvinjuk@ida-viru.envir.ee. Kontaktisik: Andrei Litvinjuk.

Keskkonnamõju hindamise programmi avalik arutelu toimub 26. septembril 2006. a Sillamäe Linnavolikogu saalis kell 13.00.

Otsustaja ülesandeks on teavitada menetlusosalisi kirja teel KMH programmi eelnõu avalikust väljapanekust ja avalikust arutelust. KeHJS §-i 16, lõikes 3 on loetletud need adressaadid, keda tuleb tingimata teavitada. Need on:

- 1) Maavalitsused ja kohalike omavalitsuste üksused, kelle territooriumi piiresse võib ulatuda kavandatavast tegevusest lähtuv keskkonnamõju;
- 2) KMH järelevalvaja;
- 3) Keskkonnainspeksioon;
- 4) Kavandatava tegevusega eeldatavalt oluliselt mõjutatava kaitstava loodusobjekti valitseja;
- 5) Valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendavate organisatsioonide kaudu;
- 6) Kavandatava tegevuse ala ja selle naaberkinnisasjade omanikud;
- 7) Muud menetlusosalised

Nõue teavitada ja kaasata valitsusväliseid keskkonnaorganisatsioone KMHse tuleneb Århusi konventsioonist [11]. Eestis tegutseb ca 250 keskkonnaühendust, kellest vähem kui 20 tegutseb üleriigiliselt, valdav osa küla, valla või lähipiirkonna ulatuses. Üheksa üleriigiliselt tegutsevat keskkonnaorganisatsiooni on liitunud mitteformaalsesse ühendusse Eesti Keskkonnaühenduste Koda EKO (www.eko.org.ee). EKO-t esindab üks liikmesorganisatsioon, kelle ülesandeks on muuhulgas vastu võtta ja levitada EKO liikmete hulgas teateid KMHte kohta ning vajadusel koordineerida vastuste koostamist ja esitamist. Lisaks üleriigiliselt tegutsevale EKO-le tuleks otsustajal teavitada

KMH programmi (ja ka aruande) avalikust väljapanekust ning avalikust arutelust ka kohalikke ja piirkondlikke keskkonnaorganisatsioone jt huvitatud isikuid.

Avaliku arutelu kuupäeva, kellaaja ja koha valiku kohta vaata peatükis 11.3.2.

11.3 KMH programmi eelnõu avalik arutelu

11.3.1 Avaliku arutelu eesmärk

Avaliku arutelu ehk avaliku koosoleku eesmärk on tutvustada ja põhjendada kavandatava tegevusega kaasneva keskkonnamõju hindamise menetluse käiku, peamisi teadaolevaid olulisi negatiivseid mõjusid keskkonnale, nende kindlakstegemise ja analüüsimise metoodikat, pakutud alternatiive, uuritava mõjupiirkonna ulatust ja menetlusosaliste valikut. Arutelu tulemusena on KMH osapooled jõudnud ühisele arusaamisele peamistes mõjudes ja nende analüüsimetoodikas, mõjuala ulatuses, alternatiivsete võimaluste asjakohasuses, ning selles, kas ja millised isikud või huvirühmad peaksid täiendavalt olema menetlusse kaasatud.

11.3.2 Avaliku arutelu ettevalmistamine

Avaliku väljapaneku lõpukuupäeva ja avaliku arutelu toimumise päeva vahele tuleks ajaliselt jätta piisav aeg viimase ettevalmistamiseks. Avaliku väljapaneku ajal laekunud küsimused, vastuväited või ettepanekud vajavad analüüsi ja vastuste koostamist, mis võtab aega. On mõeldamatu, et avalik arutelu võiks toimuda avaliku väljapaneku lõpukuupäevale järgneval päeval ka siis, kui avalikustamise ajale ei laekunud ainsatki kommentaari. Avalik arutelu võiks toimuda minimaalselt ühe nädala jooksul pärast avaliku väljapaneku lõppu. Suure avaliku huvi korral on otstarbekas lähtuda pikemast avaliku arutelu ettevalmistusajast.

Avalikuks aruteluks tuleb võrdselt valmistada kõikidel KMH osapooltel. Otsustajal on avaliku koosoleku läbiviimisel oluline roll. Otsustaja, kes annab välja tegevusloa, peab olema veendunud, et kõiki olulisi aspekte on menetluse käigus käsitletud ja arvestatud ning kõiki tegevusest puudutatud isikud on kaasatud ning nende arvamused ja ettepanekud on ära kuulatud. Otsustaja kõrval on avalikul arutelul võtmeroll ka arendajal ja eksperdil. Arendaja ülesanne on kirjeldada oma kavatsusi ja kavandatavat tegevust ning vastata kohalolijate küsimustele. Eksperdi ülesanne on osundada kavandatava tegevusega eeldatavalt kaasnevatele olulistele negatiivsetele keskkonnamõjudele, millele keskkonnamõju hindamisel (kitsamas mõttes) keskendutakse ja mille levendamiseks hakatakse abinõusid otsima. Eksperdi ülesanne on anda ülevaade keskkonnamõju hindamise metoodikast ja põhjendada pakutud alternatiive. KMH järelevalvajal on avalikul arutelul kahe-tine roll: ühelt poolt saab KMH järelevalvaja koosoleku käigus osundada täiendavatele olulistele keskkonnamõjudele, mida keskkonnamõju hindamisel tuleks analüüsida, täiendavatele alternatiividele või metoodilistele aspektidele. Teiselt poolt on KMH järelevalvaja ülesanne jälgida avaliku arutelu läbiviimise õiguspärasust ja head tava ning vajaduse korral sekkuda.

Avaliku arutelu efektiivse läbiviimise eeldus on hea ettevalmistustöö. Selleks et koosolek täidaks oma eesmärgi, ega poleks üksnes formaalsus, on vaja koosoleku toimumise ajast ja kohast teatada õigeaegselt ning jätta KMH programmi eelnõuga tutvumiseks piisavalt aega. Praktika on näidanud, et suure avaliku huvi korral tuleb avaliku koosoleku ettevalmistamiseks teha enam jõupingutusi ja koosolek hoolikalt ette valmistada. Sel juhul on otstarbekas anda KMH programmi eelnõuga tutvumiseks rohkem aega kui seda näeb ette avaliku väljapaneku miinimumaeg (14 päeva). Avaliku väljapaneku aega saab pikendada otsustaja. Samuti on kohane levitada teavet avaliku koosoleku

toimumise kohta võimalikult laialdaselt (lisaks AT-le nt kohalikus lehes, valla- või linnavalitsuse infopunktides, kirjaga). Koosoleku toimumise aeg ja koht on samuti olulised. Kui koosolekud, mida planeeritakse tööpäevale ja tööajale, võivad piirata teatud huvitatud isikute osalemist, tuleks avalik arutelu korraldada puhkepäeval. Koosoleku toimumise asukoha valikul tuleb samuti silmas pidada asjaolu, et toimumiskoht oleks osalejatele ligipääsetav, sh ühistranspordiga, ning et koosoleku toimumise aeg võimaldaks seda kasutada.

11.3.3 Avaliku arutelu läbiviimine

Avaliku arutelu tüüpiline päevakord oleks järgmine:

1. Sissejuhatus ja koosoleku kodukorra tutvustamine (koosoleku rakendamine)
2. Arendaja tutvustab kavandatavat tegevust, selle vajadust ja eesmärke
3. Ekspert tutvustab kavandatava tegevusega eeldatavalt kaasnevaid keskkonnamõjusid, hindamise sisu ja ulatust, hindamise metoodikat, alternatiive ja nende valiku põhimõtteid, hindamise tegevus- ja ajakava, sh avalikustamise kava (seda võib nimetada KMH programmi eelnõu tutvustamiseks)
4. Küsimused-vastused, arutelu

Koosolekust osavõtjad registreeritakse ja koosolekul räägitu protokollitakse (Näide 19), vajaduse korral (eriti neil juhtudel, kus kavandatava tegevuse vastu on kõrgendatud avalik huvi) ka salvestatakse. Koosoleku rakendamisel tutvustab koosoleku juhataja (tavaliselt otsustaja), mis on koosoleku eesmärgiks, mis on päevakorras ning kuidas fikseeritakse ja vastatakse esitatud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele. Praktikas on kujunenud tavaks, et küsimuste-vastuste voorus vastatakse kõigepealt nendele küsimustele, mis on tulnud avaliku väljapaneku ajal, ja seejärel koosolekul esitatud küsimustele. Saalist esitatud küsimuste puhul lepitakse koosoleku rakendamisel kokku vastuste edastamise viis. Suulised küsimused ja vastused protokollitakse. Kui suulisele küsimusele ei ole võimalik kohapeal vastata, siis võib koosoleku juhataja paluda küsijal vormistada oma küsimus, vastuväide või ettepanek kirjalikult ning sellele vastatakse pärast koosolekut samuti kirjalikult. Kõigile avaliku väljapaneku või avaliku koosoleku ajal laekunud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele vastavad need, kellele küsimus on suunatud. Vastused esitatakse kirjalikult kõigile neile, kes seda on avalikustamise ajal soovinud. Vastused peavad olema välja saadetud enne KMH programmi eelnõu esitamist KMH järelevalvajale. Laekunud kirjade ja vastuste koopiad kogub kokku arendaja ja lisab KMH programmi eelnõule.

Näide 19. Koosoleku protokoll näidisvorm

.....
Koosoleku nimetus ehk põhjus /näiteks Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruande eelnõu arutelu/

Koosoleku protokoll

Kuupäev: .....

Koht: .....

Koosoleku aeg (toimumise kellaaeg): .....

Koosoleku juhataja (ees- ja perekonna nimi, ametikoht, organisatsioon):

Koosoleku protokollija (ees- ja perekonna nimi, ametikoht, organisatsioon):

Koosoleku eesmärk (mida soovitakse arutada, mida otsustada): /näiteks Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruande järelduste ja kavandatavate meetmete piisavuse ja asjakohasuse üle arutelu ning otsustamine/

Päevakord

1. .... (Teema, kes esineb)

2. ....

3. ....

jne .....

/järgneb koosoleku protokoll/

(Otsused tuuakse protokollis eraldi välja või esitatakse protokollis lõpus)

Lisa koosoleku protokollis juurde: Osalejate registreerimisleht

Jrk nr	Nimi	Seotus projektiga	Postiaadress või e-posti aadress	Allkiri
1				
2				
...				

.....
NB! Ei tohiks ära unustada, et koosoleku juhataja ja protokollija on samuti osalejad ning nende nimed ja kontaktandmed tuleks märkida osalejate registreerimislehele.

Avaliku väljapaneku ja avaliku koosoleku ajal laekunud küsimused, vastuväited ja ettepanekud registreeritakse ja vastused vormistatakse nii, et neid saavad jälgida kõik menetlusosalised. Laekunud küsimused ja adressaatide vastused lisatakse KMH programmi eelnõule. Selleks võib kasutada alljärgnevat vormi (Näide 20). Kindlasti tuleb KMH programmi (ja ka aruande) eelnõule lisada saabunud kirjade koopiad. Vastuste piisavust, sh vastuväidete ja ettepanekute mitte-arvestamise põhjendusi hindab KMH järelevalvaja, kui ta teeb otsuse KMH programmi eelnõu heaks kiita või mitteheaks kiita.

Näide 20. Avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu käigus esitatud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele vastamist kirjeldav vorm

Jrk nr	Kirja esitaja	Kirja kuupäev, nr.	Kirja adressaat	Küsimus/vastuväide/ettepanek	Vastus
1					
2					
3					

11.4 KMH programmi eelnõu heakskiitmine/mitteheakskiitmine

KMH järelevalvajal on aega 30 päeva, et kontrollida KMH programmi eelnõu vastavust õigusaktidele, sh KeHJS-i §-des 13 ja 18 toodud nõuetele.

KMH programmi eelnõu peab vastama KeHJS-i §-s 13 sätestatud sisukorrale (vt ptk 11.1), sisaldama avaliku arutelu protokoll, koopiaid avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu käigus laekunud kirjadest, milles esitati küsimusi, vastuväiteid või ettepanekuid ning vastuseid neile.

KMH järelevalvaja kiidab KMH programmi eelnõu heaks, kui:

1. KMH programmi eelnõu avalikustamisel ei ole rikutud seadusega sätestatud nõudeid;
2. KMH programmi eelnõu vastab KeHJS-i §-s 13 toodud nõuetele;
3. KMH programmi eelnõule on lisatud avaliku arutelu protokoll;
4. sellele on lisatud avalikustamise käigus laekunud kirjade koopiaid;
5. vastused avalikustamise käigus laekunud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele on piisavalt põhjendatud;
6. KMH programmi eelnõu alusel on võimalik läbi viia kavandatava tegevusega kaasneva keskkonnamõju igakülgne hindamine.

Heakskiidetud KMH programmi kehtivusaeg on 2 aastat. See tähendab seda, et kui arendaja pole kahe aasta jooksul KMH programmi eelnõu heakskiitmisest arvates esitanud KMH aruande eelnõud avalikuks väljapanekuks, siis tuleb esitada avalikuks väljapanekuks uus KMH programmi eelnõu.

Kui KMH järelevalvaja *ei kiida KMH programmi heaks*, siis põhjendab ta oma otsust seadusele tuginedes. KMH programmi heakskiitmata jätmise korral tuleb arendajal koostöös KMH eksperdiga kõrvaldada vead. Kui on rikutud menetlust, mis võib KMH järelevalvaja arvates mõjutada KMH tulemusi, siis tuleb programm uuesti avalikustada.

Vastavalt KeHJS-i § 18 lõikele 6 võib KMH järelevalvaja nõusolekul teha heakskiidetud KMH programmi põhjendatud muudatusi ilma et peaks KMH programmi uuesti avalikustama. Põhjendatud muudatusteks võivad olla kavandatava tegevusega seotud uued asjaolud, näiteks tootmismahdade või jäätmemahdade muutus, lisauuringute läbiviimise vajadus, avaliku väljapaneku ajakava muutmise vajadus vms. Muudatused võetakse arvesse KMH aruande eelnõu koostamisel.

Oluline on siinkohal märkida, et KeHJS-i §-s 13 KMH programmile esitatud nõuded on miinimumnõuded. Mõttekas oleks KMH programmi eelnõu koostamisel järgida ka KMH aruande nõudeid (§ 20) ja, veelgi enam, KMH aruande kvaliteedinõudeid [18]. Põhjus on selles, et kuigi KMH programm on KMH aruande koostamise alus, ei kattu kaks dokumenti siiski üks-üheselt – aruande sisu ja ulatus on tavaliselt laiem kui KMH programmis kirjas. Et ära hoida hilisemaid võimalikke arusaamatusi, on mõistlik lähtuda lõpptulemusest ehk aruandest ja selle sisule kehtestatud nõuetest.

11.4.1 KMH programmi heakskiitmisest teatamine

Kui KMH järelevalvaja on KMH programmi heakskiitnud, siis teatab ta sellest kirjalikult menetlusosalistele ja arendaja kulul Ametlikes Teadaannetes 14 päeva jooksul otsuse tegemisest arvates.

KMH programmi heakskiitmise teade peab sisaldama vähemalt järgmist teavet:

- 1) KMH järelevalvaja nime ja kontaktandmeid;
- 2) Kavandatava tegevuse lühikirjeldust ja eesmärki;
- 3) KMH programmi ning selle heakskiitmise otsusega tutvumise aega ja kohta.

Kui KMH järelevalvaja *ei kiida KMH programmi heaks*, siis teatab ta sellest 14 päeva jooksul kirjalikult otsustajale, arendajale ja KMH eksperdile.

11.5 Keskkonnamõju hindamise aruanne

KMH aruande koostab ekspert (või eksperdirühm eksperdi juhtimisel). KMH aruande koostamise aluseks on heakskiidetud KMH programm. KMH programmi ja KMH aruande sisukorra sarnasust ja erinevust kirjeldab Tabel 8. Nagu tabelist näha, on kattuvusi kahes dokumendis päris palju, erinevus on käsitluse detailsuses. KMH aruandes peab kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalused ning ka nende keskkonnamõju olema igakülgset kirjeldatud ja analüüsitud (aruande peatükid 4 kuni 10). Nii nagu KMH programmi puhul, tuleb ka aruande eelnõu avalikustamist ja selle tulemusi põhjalikult käsitleda.

Tabel 8. KMH programmi ja aruande sisukorra võrdlus

KMH programm (KeHJS §13)	KMH aruanne (KeHJS §20)
1. Kavandatava tegevuse eesmärk	1. Kavandatava tegevuse eesmärk ja vajadus
2. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste lühikirjeldus	2. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste kirjeldus
3. Teave kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise sisu kohta, sh teave kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste eeldatavate mõjuallikate, mõjuala suuruse ning mõjutatavate keskkonnamelementide kohta	3. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ning selle piirkonna keskkonnaseisundi kirjeldus
	4. Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevatele tagajärgedele nagu vee, pinnase, või õhu saastatus, jäätmete, müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus, või lõhn
4. Keskkonnamõju hindamisel kasutatava hindamismetoodika kirjeldus	5. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju prognoosimeetodi kirjeldus
	6. Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõjule, sh kaudse mõju ning teiste tegevustega koosmõju, keskkonnaseisundile, sealhulgas inimese tervisele, heaolule ja varale, taimedele, loomadele, pinnasele, maastikule, vee- ja õhukvaliteedile, kliimale, kaitstavatele loodusobjektidele või kultuuripärandile
	7. Hinnang keskkonnamõju eeldatavale toimele ning kaasneva negatiivse keskkonnamõju vältimise või minimeerimise meetmete kirjeldus ning hinnang nende eeldatavale efektiivsusele
	8. Hinnang loodusvara kasutamise otstarbekusele ning kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste vastavusele säästva arengu põhimõtetele
	9. Kavandatava tegevuse võrdlus erinevate reaalsete alternatiivsete võimalustega ning paremusjärjestus, mis arvestab keskkonnamõju ja saadavaid hüvesid
	10. Mõju Natura-alale hindamise erinevate etappide tulemused juhul, kui vastav hindamine algatati

KMH programm (KeHJS §13)	KMH aruanne (KeHJS §20)
5. Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise ning selle tulemuste avalikustamise kava	11. Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju hindamise korral konsultatsioonide tulemuste kohta
	12. Vajaduse korral ülevaade raskustest, mis ilmnesid keskkonnamõju hindamisel ja aruande koostamisel
6. Vastused avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal laekunud küsimustele, vastuväidetele ja ettepanekutele	13. Ülevaade KMH aruande kohta esitatud ettepanekutest, vastuväidetest ja küsimustest ning vastustest neile
7. Koopiad avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal laekunud küsimustest, vastuväidetest ja ettepanekutest	14. Koopiad laekunud ettepanekutest, vastuväidetest ja küsimustest
	15. Ülevaade avalikust arutelust
8. Koopia avaliku koosoleku protokollist	16. Koopia avaliku arutelu protokollist
	17. Kavandatava tegevuse ja selle alternatiivsete võimaluste ala skeem ja kaart
	18. Kokkuvõtte eelnevates peatükkides esitatud teabest
9. Andmed arendaja kohta ning eksperdi nimi või eksperdirühma koosseis	19. Vajaduse korral muud lisad, mis on abiks teksti mõistmisel

Nagu eelmises peatükis märgitud, kasutab KMH järelevalvaja aruande sisulise ja vormilise vastavuse nõuetele hindamisel KMH järelevalvaja peale seaduses toodule ka kvaliteedihindamise juhendit [18]. Seega oleks aruande eelnõu koostamisel otstarbekas lähtuda ka aruande kvaliteedinõuetest. Kvaliteedihindamise tabelid on toodud Lisas 15.5.

11.5.1 Kavandatava tegevuse eesmärk ja vajadus

Kavandatava tegevuse eesmärgist ja vajadusest oli juttu juba peatükis 4.4. Kui menetluse käigus on põhitegevus ja sellega kaasuvad tegevused täpsustunud (ehk pärast KMH programmi heakskiitmist), siis tuleb see siinkohal ka välja tuua. Antud peatükis tuleks anda kavandatava tegevuse igakülgne kirjeldus, sh elluviimise ajakava.

11.5.2 Kavandatava tegevuse ja selle reaalsed alternatiivsed võimalused

Mõiste “alternatiiv” on keskkonnamõju hindamise menetluses kohati segadust tekitanud. Eriti selles osas, et iga kord on vaja kaaluda ka 0-alternatiivi, ehk mitte-midagi-tegemist (*status quo* säilitamist), ning et alternatiive peaks välja pakkuma rohkem kui kaks. Sõna “alternatiiv” on eesti keeles enamasti ainsuses ja selle sisu on valiku tegemine emma-kumma ehk kahe võimaluse vahel (ÕS). Inglise keeles märgib sõna *alternative* aga valiku tegemist paljude võimaluste vahel ja on seepärast kasutusel mitmuses (*alternatives*). Tungimata semantikasse, on keskkonnamõju hindamisel oluline kaaluda kavandatava tegevuse erinevaid variante (võimalusi, alternatiive) ja samuti *status quo*’d ehk 0-varianti (0-alternatiivi). Seepärast kasutatakse KeHJS-is mõistet “reaalsed alternatiivsed võimalused” (§-d 13 ja 20). Alternatiivsete võimaluste väljapakumisel ja võrdlemisel on kaalukeeleks võimalus saavutada kavandatava tegevuse eesmärgid, nii et ei tekiks olulist negatiivset keskkonnamõju. Parim alternatiivne võimalus (variant) on see, mis saavutab eesmärgi olulist negatiivset keskkonnamõju tekitamata.

Et alternatiivid oleksid alternatiivid, peaksid nad üksteisest eristuma. Alternatiivsete võimalustena käsitletakse tavaliselt asukohaalternatiive ja tehnoloogilisi alternatiive. Pole keelatud käsitleda ka kavandatava tegevuse alternatiive, sest teatud eesmärgi saavutamiseks võib olla erinevaid võimalusi. Kui kavandatava tegevuse eesmärk on toota rohelist (ehk taastuvat) energiat, siis ei pruugi tuulepargi rajamine olla ainuke võimalus. Ent otstarbekas oleks eesmärgi-põhised alternatiivid läbi kaaluda pigem strateegilise planeerimisdokumendi koostamise käigus läbiviidava KSH kui tegevusloa-põhise KMHs.

Et alternatiivid oleksid reaalsed, peaksid need vastama õigusaktidele, olema tehniliselt teostatavad ning võimaldama kavandatava tegevuse eesmärgi saavutamist mõistliku aja ja vahenditega. Samuti on alternatiivide püstitamise eelduseks see, et arendaja on põhimõtteliselt valmis kõiki pakutud alternatiive rakendama. Seega on alternatiivi "reaalsus" seotud ka kavandatava tegevuse ning sellega seotud olulise negatiivse keskkonnamõju ärahoidmiseks vajalike vahendite maksumuse ja nende hankimiseks kuluva ajaga. Kui arendaja käsutuses on üks kinnistu, millel ta tahab arendada näiteks tuuleparki koguvõimsusega 30 MW, siis asukohta-alternatiive saab käsitleda piiratud ulatuses (vaid tuulikute erineva paigutamise kaudu kõnealuse kinnistu piires). Küll aga saab esitada alternatiive tuulegeneraatorite arvu ja tootmisvõimsuse kohta, näiteks "alternatiiv 1: 5 generaatorit à 6 MW" või "alternatiiv 2: 6 generaatorit à 5 MW". 0-alternatiiviks oleks loobumine tuulepargi rajamisest sellel kinnistul. Arendaja seisukohast ebareaalsest alternatiivist ei saa kohe loobuda, vaid alternatiivide kaalumise tulemusena selgubki erinevate alternatiivide reaalsus. Maksumus võib olla üks hindamiskriteeriumidest, kuid mitte ainuke. Reaalsuse puhul arvestatakse nii keskkonna-, sotsiaalseid kui majanduslikke aspekte.

Alternatiivide pakkumisel ja analüüsil võib kasutada alljärgnevat tabelit (Näide 21).

Näide 21. Kavandatava tegevuse (koguvõimsusega 30 MW ja 6 generaatoriga tuulepargi rajamine) alternatiivide püstitamine ja nende reaalsuse hindamine

a) kavandatava tegevuse eesmärgi alternatiivide (reaalsuse) kaalumine

	Eesmärgid	Eesmärgi alternatiivid	Kas alternatiiv on reaalne?
1	Taastuenergia tootmine koguvõimsusega 30 MW arendaja pakutud alal 6 generaatoriga	Kuskil mujal, mitte selles piirkonnas	Reaalne
		Hüdroenergia, päikeseenergia tootmine	Ebareaalne, kuna antud asukohas puudub selleks vastav ressurss
		Rajada kuue tuuliku asemel neli tuulikut, mille koguvõimsus samuti väheneb	Reaalne
2	Kütuse ja energiamajanduse pikaajalise arengukava taastuenergeetika osa täitmisele kaasa aitamine	On teisi alternatiive	Reaalne
3	Kasumi teenimine – elektrienergia müük AS-ile Eesti Energia	On teisi alternatiive	Reaalne

b) alternatiivide püstitamine

Alternatiivi tüüp	Alternatiivi nr	Alternatiivi sisu
Tuulikute arv	A0	Tuuleparki ei rajata
	A1	Püstitatakse 6 generaatorit koguvõimsusega 30 MW (arendaja variant)
	A2	Püstitatakse 5 generaatorit koguvõimusega 30 MW
	A3	Püstitatakse 4 generaatorit koguvõimsusega 30 MW
Territoorium/asukoht	B0	Tuuleparki antud asukohta ei rajata
	B1	Generaatorid püstitatakse arendaja pakutud asukohtadesse
	B2	Generaatorite asukohti muudetakse kinnistu piires

c) alternatiivide maatriks

		Territoorium	
Generaatorite arv (koguvõimsus jääb samaks)	Tuuleparki antud asukohas ei rajata	Tuulepark rajatakse antud asukohas	
		Generaatorid püstitatakse arendaja pakutud asukohtadesse	Generaatorite asukohti muudetakse kinnistu piires
Tuuleparki ei rajata	0-alternatiiv: tuuleparki ei rajata (A0B0)	0-alternatiiv: tuuleparki ei rajata (A0B0)	
Püstitatakse 6 generaatorit		Alternatiiv 1 (A1B1)	Alternatiiv 4 (A1B2)
Püstitatakse 5 generaatorit		Alternatiiv 2 (A2B1)	Alternatiiv 5 (A2B2)
Püstitatakse 4 generaatorit		Alternatiiv 3 (A3B1)	Alternatiiv 6 (A3B2)

d) reaalsed alternatiivsed võimalused

Alternatiiv	Kirjeldus	Hinnang alternatiivi reaalsusele
0-alternatiiv	Tuuleparki ei rajata	<u>Reaalne</u> , sest tuuleenergiat võib toota ka mujal
Alternatiiv 1	Tuulepark rajatakse arendaja pakutud asukohas 6 generaatoriga	Ebareaalne, sest generaatorite asukohta ja arvu muutmata on eeldatav keskkonnamõju oluliselt negatiivne
Alternatiiv 2	Tuulepark rajatakse arendaja pakutud asukohtades 5 generaatoriga	Ebareaalne, sest generaatorite arvu vähendamisel nende asukoha muutmata on eeldatavalt oluline negatiivne keskkonnamõju
Alternatiiv 3	Tuulepark rajatakse arendaja pakutud asukohas 4 generaatoriga	Ebareaalne, sest generaatorite arvu vähendamisel nende asukohta muutmata on eeldatavalt oluline negatiivne keskkonnamõju
Alternatiiv 4	Tuulepark rajatakse, generaatorite arvuks on 6, nende asukohti muudetakse	Ebareaalne, sest kuigi generaatorite asukohti muudetakse, ei võimalda antud asukoht 6 generaatori püstitamisega nii, et ei tekiks olulist negatiivset keskkonnamõju
Alternatiiv 5	Tuulepark rajatakse, generaatorite arvuks on 5, nende asukohti muudetakse	<u>Reaalne</u> , sest generaatorite asukohti muutes saab tuuleparki rajada, 5 generaatori püstitamisega kaasnevat võimalikku mõju keskkonnale tuleb täpsemalt analüüsida
Alternatiiv 6	Tuulepark rajatakse, generaatorite arvuks on 4, nende asukohti muudetakse	<u>Reaalne</u> , sest generaatorite asukohti muutes saab tuuleparki rajada, 4 generaatori püstitamisega kaasnevat võimalikku mõju keskkonnale tuleb täpsemalt analüüsida, kuid võib eeldada, et vähim mõju keskkonnale on 4 tuuliku korral

11.5.3 Kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimalustega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ja selle piirkonna keskkonnaseisundi kirjeldus

KMH aruande selles peatükis kirjeldatakse kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimaluste poolt mõjutatud ala. Kirjeldus hõlmab nii ala administratiivset iseloomustust kui keskkonnakomponentide kirjeldust. Viimaste puhul on praktikas tavaks anda ala hüdrogeoloogiline, maavarade, vee, välisõhu ja pinnase kvaliteedi, eelneva saastuse, maa- ja metsakasutuse, kaitstavate loodusobjektide, muinsuskaitse- ja riigikaitseobjektide ning saasteallikate kirjeldused. Mõjuala (suuruse) määramisel arvestatakse kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivide emissioonide kandumise ulatust välisõhus, vees ja pinnases, aga ka näiteks pinna- ja põhjavee režiimi muutumise ulatust. Mõjuala määratakse igale reaalsele alternatiivsele võimalusele eraldi. Vt ka peatükki 10.4.

Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevatele tagajärgedele nagu vee, pinnase, või õhu saastatus, jäätmete, müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus, või lõhn

Kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevaid tagajärgi tuleb kirjeldada nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt. See peatükk on KMH aruandes üks mahukamatest ja sisult kõige olulisem, sest siin keskendutakse negatiivsete keskkonnamõjude tagajärgedele ning tuuakse esile need keskkonnaaspektid, millel on kahjulik mõju inimesele, looduskeskkonnale ja tehiskeskkonnale.

Lisaks kohustuslikule kvantitatiivsele analüüsile võib KMH aruandes anda kvalitatiivne hinnang kavandatava tegevuse ja selle alternatiivide tagajärgedest keskkonnakomponentidele. Hinnangu koostamisel on mõjude esmasel kaardistamisel abiks mitmed tabelid ja maatriksid. Hinnang tugineb kavandatava tegevuse ja selle alternatiivide tabelile.

Tabel 9. Kvalitatiivne hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevatele tagajärgedele (+++, ++, +, 0, -, —, —, ?)

Alternatiiv	Mõju pinnaveele	Mõju põhjaveele	Mõju välisõhule	Elupaigale/liigile
0	—	0	—	-
1	0	0	+++	+
2	0	0	+	-
3	0	0	+	-

Nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse hinnangu tulemusena selguvad need negatiivsed tagajärjed keskkonnale, mida tuleb ennetada või leevendada.

11.5.5 Kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju prognoosimeetodi kirjeldus

Siin peatükis täpsustatakse KMH programmis kirjeldatud meetodikat, sh prognoosimeetodikat. Keskkonnamõju hindamine kitsamas mõttes on oma sisult riskide hindamine, st võimalike negatiivsete mõjude prognoosimine, ehk teatud ohuolukordade ennustamine, ning seetõttu on meetodikal selles oluline roll. Kõrvale ei tohiks jätta ka positiivsete mõjude prognoosimist.

Prognoosimeetodid on näiteks:

- 1) analoogia põhine meetod, st eelnevatel samasuguste kavandatavate tegevuste keskkonnamõju hindamise tulemustel põhinev prognoos;
- 2) spetsiaalsed (väli)uuringud
- 3) mudelite kasutamine

Meetodi valik peab olema asjakohane. Kasutatud meetodite kirjeldamine peab olema arusaadav ka ilma erialase ettevalmistuseta inimesele. Riskide hindamise meetodeid on käsitlenud T. Põder vastavas käsiraamatus [25].

11.5.6 Hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõjule, sh kaudse mõju ning teiste tegevustega koosmõju, keskkonnaseisundile, sealhulgas inimese tervisele, heaolule ja varale, taimedele, loomadele, pinnasele, maastikule, vee ja õhukvaliteedile, kliimale, kaitstavatele loodus objektidele või kultuuripärandile kohta

Kuigi see peatükk sarnaneb mitmeti peatükiga 11.5.4. Kui viimases kirjeldati, millised mõjud võivad tekkida, siis siin peatükis iseloomustatakse mõju omadusi (tugevus, kestus, kumuleeruvus). Eraldi analüüsitakse kavandatava tegevuse ja selle reaalse alternatiivsete võimaluste eeldatavaid keskkonnamõjusid erinevatele keskkonnakomponentidele. See peatükk on KMH aruandes kõige mahukam ja sisulisem, kuivõrd siin kirjeldatakse võimalikke ohtusid (riske) kõige põhjalikumalt. Keskkonnariskide hindamist käsitleb üksikasjalikult Keskkonnamõju ja keskkonnariski hindamise käsiraamat [25].

Näide 22. Hinnang alternatiivsetele võimalustele

Alternatiivide paremusjärjestus	Alternatiivi nr	Kirjeldus	Kaasneb oluline keskkonnamõju (jah, ei)	Hinnang (positiivne mõju, negatiivne mõju)	Kaasneb oluline sotsiaal-majanduslik mõju (jah, ei)	Leevendavad meetmed
1/2/3/	0-alternatiiv	Tuuleparki ei rajata	0	+++	ei	Leevendavaid meetmeid pole vaja
7	1-alternatiiv	Tuulepark rajatakse arendaja poolt valitud viisil (6 tuulikut) ja kohtades	jah	---	ei	Leevendada ei saa
6	2-alternatiiv	Tuulepark rajatakse Arendaja poolt valitud kohtades, kuid 6 asemel rajatakse 4 tuulikut	jah	--	ei	Metsa raadamine lindude mitte-pesitsusajal; teede ehitamine suvel; seire (ühe altvalgustatud tuuliku seire, liikide ja elupaikade (metsakooslused) seire) Arendaja korraldusel; optimeerida raadatava metsa pindala; KOV peab tagama prügiveo; tuulegeneraatorid peaksid olema ajakohased

Alternatiivide paremusjärjestus	Alternatiivi nr	Kirjeldus	Kaasneb oluline keskkonnamõju (jah, ei)	Hinnang (positiivne mõju, negatiivne mõju)	Kaasneb oluline sotsiaal-majanduslik mõju (jah, ei)	Leevendavad meetmed
5	3-alternatiiv	Tuulikute asukohti nihutatakse, kuid tuulikute arv jääb samaks (6)	jah	-	ei	Metsa raadamine lindude mitte-pesitsusajal; teede ehitamine suvel; seire (ühe altvalgustatud tuuliku seire, liikide ja elupaikade (metsakooslused) seire) Arendaja korraldamisel; optimeerida raadatava metsa pindala; KOV peab tagama prügiveo; tuulegeneraatorid peaksid olema ajakohased
4	4-alternatiiv	Tuulikute asukohti nihutatakse ja tuulikute arv on 4	jah	-	ei	Metsa raadamine lindude mitte-pesitsusajal; teede ehitamine suvel; seire (1 altvalgustatud tuuliku seire, liikide ja elupaikade (metsakooslused) seire) Arendaja korraldamisel; optimeerida raadatava metsa pindala; KOV peab tagama prügiveo; tuulegeneraatorid peaksid olema kaasaegsed
1,2,3	5-alternatiiv	Tuulepark rajatakse mujale ja tuulikute arv on 6	jah	-	ei	Vaja uut KMHD
1,2,3	6-alternatiiv	Tuulepark rajatakse mujale ja tuulikute arv on 4	jah	-	ei	Vaja uut KMHD

11.5.7 Hinnang keskkonnamõju eeldatavale toimele, kaasneva negatiivse keskkonnamõju vältimise või minimeerimise meetmete kirjeldus ning hinnang nende eeldatavale efektiivsusele

Leevendavad meetmed peavad olema vastavuses olulise negatiivse mõjuga. Vt Näide 22. Ehk kõigi peatükkides 11.5.4 ja 11.5.6 kirjeldatud oluliste negatiivsete keskkonnamõjude ära hoidmiseks või leevendamiseks tuleb siin peatükis välja pakkuda meetmekava. Viimane sisaldab nii meetmete kirjeldust, rakendamise optimaalset tähtaega, vastutajat kui ka hinnangut eeldatavale tõhususele (Näide 23).

Näide 23. Reaalsete alternatiivsete võimaluste leevendusmeetmed ja hinnang nende tõhususele (Näide 21 edasiarendus)

Alternatiiv	Kirjeldus	Keskkonnamõju	Leevendusmeetmed	Hinnang tõhususele keskkonnamõju seisukohast
0-Alternatiiv	Tuuleparki ei rajata	Puudub	Pole vaja	-
Alternatiiv-1	Tuulepark rajatakse, generaatorite arvuks on 5, nende asukohti muudetakse	Vaja pikendada juurdepääsuteid (pinnase kahjustamine ehituse etapil); müra, vibratsioon – üks generaator jääb ühest elamust 300 m kaugusele; metsa raadamisega kaasneb mõju pinnase veere iimile, suureneb tuulemurru oht; rändlindude võimalik hukkumine; tuulepargi külastajad jätavad prahti maha	Valida generaatoriteks uue põlvkonna versioonid; metsa raadatakse lindude mitte-pesitsusajal; teehitus toimub talvel või suvel; seire (ühe altvalgustatud tuuliku seire, liikide ja elupaikade (metsakooslused) seire) arendaja korraldamisel; optimeerida raadatava metsa pindala; KOV peab tagama prügiveo; valida kõige elamupoolsemaks generaatoriks kõige vähem müra ja vibratsiooni tekitav generaatori versioon; kaaluda alternatiivi 2 (st paigaldada 5 generaatori asemel 4)	Tõhus, kuid vähem tõhusam kui alternatiiv 2
Alternatiiv-2	Tuulepark rajatakse, generaatorite arvuks on 4, nende asukohti muudetakse	Müra, vibratsioon; metsa raadamisega kaasneb mõju pinnase veere iimile, suureneb tuulemurru oht; rändlindude võimalik hukkumine; tuulepargi	Valida generaatoriteks uue põlvkonna versioonid; metsa raadatakse lindude mitte-pesitsusajal; teede ehitamine toimub talvel või suvel; seire (1 altvalgustatud tuuliku seire, liikide ja elupaikade (metsakooslused) seire) arendaja korraldamisel; optimeerida raadatava metsa pindala; KOV peab tagama prügiveo	Tõhus

Kui KMH eesmärk on tagada Natura-ala terviklikkus ja kaitse-eesmärkide saavutamine, siis käsitletakse selles peatükis ka spetsiifilisi, kaitstavate liikide ja elupaikade säilimiseks vajalikke meetmeid.

Praktikas on mõnel puhul kujunenud tavaks, et leevendava meetmena käsitletakse ka *emissioonide seiret*. Põhjus tuleneb sellest, et seire sisuks on emissioonide kontrolli alla hoidmine. Ent kavandatava tegevuse lubamise üle otsustamisel saab arvestada seiret kui negatiivset mõju ennetavat meetet piiratud ulatuses, sest paljudel juhtudel, kui seireandmed näitavad ülenormatiivset emissiooni või pöördumatuid muutusi ökosüsteemis, pole võimalik keskkonnakahjustamist enam heastada. Kavandatava tegevuse lubamise üle otsustamisel tuleb lähtuda sellest, et tegevusega ei kaasneks olulist negatiivset keskkonnamõju. Sel juhul on seirel kontrolliv, mitte negatiivset keskkonnamõju ärahoidev funktsioon. Olulist negatiivset keskkonnamõju saab kõige tõhusamalt ära hoida alternatiivide valikuga.

Seiremeetmete väljatöötamisel tuleb eksperdil lähtuda sellest, kas olukorras, kus seireandmed näitavad muutusi keskkonnas, on arendajal võimalik võtta reaalseid vastumeetmeid. Kui kaevanduse rajamisel kehtestatakse arendajale nõue teha põhjaveetaseme seiret, siis on see nõue mõistlik ainult siis, kui kaevandamiseks on valitud parim alternatiivne lahendus, st selline, mis hoiab ära olulise negatiivse keskkonnamõju. Põhjaveetaseme seirel pole mõtet, kui kaevandamisega ei suudeta ära hoida olulist negatiivset keskkonnamõju. Sest kui põhjaveeseire tulemused näitavad, et põhjaveetaseme langeb, siis mis praktilist kasu oleks sellest teadmisest arendajale ja üldsusele. Ilmselt

mitte väga olulist kasu, sest arendaja võimuses poleks põhjaveetaseme ennistamine. Seega tuleb kaevanduse mõju põhjaveetasemele keskkonnamõju hindamise käigus eelnevalt prognoosida ja analüüsida ning pakkuda välja sellised reaalsed tehnoloogia- või asukohaalternatiivid, millega hoitakse ära oluline negatiivne keskkonnamõju, sh põhjaveetaseme alanemine. Tegevusloa väljaandmise järel toimuva seire tulemuste põhjal tuleks arendajal teha oma tegevuses vaid korrektsed, mitte aga tegevust lõpetama. Küsimus on sellistes korrektsiivides, mis ei eelda arendajalt kulukate heastamismeetmete võtmist. Olukorras, kus keskkonnale on juba tekitatud pöördumatu kahju, polegi heastamine enam võimalik.

11.5.8 Hinnang loodusvara kasutamise otstarbekusele ning kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimaluste vastavusele säästva arengu põhimõtetele

Kõnealune peatükk on asjakohane siis, kui kavandatava tegevuse puhul kasutatakse loodusvarasid – maavara, metsa, pinna- ja põhjavett. Selles peatükis antakse hinnang loodusvarade kasutamise mahtudele ja võrreldakse seniste mahtudega selles asukohas. Näiteks kui üks tööstusettevõtte hakkab tarbima põhjavett, mis omakorda suurendab senist tarbimist 3 korda, siis selline info on mõju hindamise (ja avalikkuse) seisukohast väga oluline. Samuti tuleb tarbimise vajadust võrrelda maavaravaruga. On ju teada, et mitmete piirkondade arengut Eestis (nt Harjumaal Viimsi ja Aruküla, Ida-Virumaal kaevanduste alad) piirab just kvaliteetse joogivee kättesaadavus.

Säästva arengu seisukohast vaadatuna on oluline, et loodusvarade kasutamise üle otsustamisega ei kitsendataks järeletulevate põlvkondade võimalusi neidsamu loodusvarasid kasutada.

11.5.9 Kavandatava tegevuse võrdlus erinevate reaalselt alternatiivsete võimalustega ning paremusjärjestus, mis arvestab keskkonnamõju ja saadavaid hüvesid

Alternatiivide püstitamisest, võrdlusest ja eelisjärjestamisest oli juttu peatükis 11.5.2, vt ka Näide 22. Alternatiivide paremusjärjestuse koostamist kirjeldab Keskkonnamõju ja keskkonnariski hindamise käsiraamat [25].

11.5.10 Mõju Natura-alale hindamise erinevate etappide tulemused

Siinkohal on oluline rõhutada, et kui mõju Natura-alale eelhindamise tulemusena selgus, et kõnealune kavandatav tegevus võib Natura-ala terviklikkust ja kaitse-eesmärkide saavutamist negatiivselt mõjutada, siis on algatatud keskkonnamõju hindamise menetluse peamine eesmärk ja sisu hoida ära Natura-ala kahjustamine.

Selle peatüki sisuks KMH aruandes on mõju Natura-alale hindamise etappide II (asjakohane hindamine) ja III (alternatiivide kaalumine), vajadusel ka IV (erandi tegemine) tulemused. Mõju Natura-alale hindamise etappide ülevaade on toodud Tabelis 2. Etappide täpne sisu on kirjeldatud nii Euroopa Komisjoni vastavas juhendis [21] kui Phare projekti raames valminud Eesti oludele kohandatud variandis [26].

Asjakohase hindamise (etapp II) tulemusena võib ekspert dokumenteerida, et arendaja kavandatud tegevuse olulise negatiivse mõju Natura-alale leevendamiseks pakutud meetmed tagavad Natura-ala terviklikkuse ja kaitse-eesmärkide saavutamise, misjärel mõju Natura-alale hindamine siinkohal lõpebki. Sellekohaseid meetmeid arvestatakse peatükis 11.5.7 esitatavates meetmekavas. Kui aga arendaja kavandatud tegevuse leevendusmeetmed ei taga Natura-ala terviklikkust ega kaitse-eesmärkide saavutamist, siis otsitakse edasi alternatiivseid võimalusi, mis seda teeksid.

Alternatiivide kaalumisel (etapp III) võib olla kaks alternatiivset tulemust: 1) alternatiiv x tagab Natura-ala terviklikkuse ja kaitse-eesmärkide saavutamise, või 2) sellist alternatiivi, mis tagaks Natura-ala terviklikkuse ja kaitse-eesmärkide saavutamise ei leitud. Esimesel juhul mõju Natura-alale hindamine siinkohal lõpeb, hindamise tulemusi arvestatakse alternatiivide paremusjärjestuses ja leevendavate meetmete pakkumisel ning nende tõhususe hindamisel (ptk.11.5.6).

Kui aga alternatiivide kaalumise tulemusena ei leidunud ainsatki sobivat alternatiivi, mis tagaks Natura-ala terviklikkuse ja kaitse-eesmärkide saavutamise, siis tuleb arendajal tegevusest loobuda. Kavandatavast tegevusest ei pea loobuma neil juhtudel, kui kõnealune tegevus on vajalik “avalikkuse jaoks ülekaalukatel esmatähtsatel põhjustel”⁵ [17]. Taolisteks olukordades toimimiseks ehk erandi tegemiseks seab reeglid loodusdirektiivi artikli 6 lõige 4. *Erandi tegemisel (etapp IV)* lähtutakse sellest, kas kavandatava tegevuse poolt mõjutatud Natura-alal on esmatähtsaid liike või elupaigatüüpe, sest kummalgi juhul (st kui on või kui ei ole) toimub otsustamine tegevuse lubamise kohta erineval otsustustasemel. Olukorras, kus mõjutataval Natura-alal on esmatähtsaid liike või elupaigatüüpe, saab nõusoleku tegevusloa väljaandmiseks anda Euroopa Komisjon, vastupidi juhul Vabariigi Valitsus. Viimasel juhul tuleb Euroopa Komisjoni infomeerida.

Erandi tegemise menetlusel puudub Eesti õigusaktides täpne regulatsioon. Võib arvata, et kui KMH on jõudnud etappi, kus kavandatava tegevus on pika-ajalistes avalikes huvides vajalik, kuid pakutud alternatiivne lahendus ei võimalda Natura-ala kaitse-eesmärke saavutada, tuleb otsustajal pöörduda keskkonnaministri poole. Viimane kutsub kokku nõuandva kogu (nt komisjoni, töörühma), kes valmistab talle ette materjalid, mida nõuetekohaselt menetletakse kas Vabariigi Valitsuse või Euroopa Komisjoni tasemel. Võib prognoosida, et üks esimesi taolisi juhtumeid võiks olla mandri ja Muhu saare vahelise püsiühenduse planeerimine, kuna kavandatava püsiühenduse kõik pakutud alternatiivsed trassivariandid läbivad Väinamere Natura-ala (linnu- ja loodusala), kus kaitstavate liikide ja elupaikade hulgas on ka loodusdirektiivi mõistes “esmatähtsaid”. Vabariigi Valitsusel (keskkonnaministri ettepanekul) tuleb püsiühenduse kavandamise menetluses muuhulgas määratleda “avalikkuse jaoks ülekaalukad esmatähtsad põhjused”, mis kaaluvad üles rahvusvahelised looduskaitse huvid, rakendada hüvitusmeetmed⁶ ning küsida püsiühenduse rajamiseks nõusolekut Euroopa

⁵ “Avalikkuse jaoks esmatähtsad ülekaalukad põhjused” on mõiste loodusdirektiivist ja tähistab sellist olukorda, kus sotsiaal-majanduslikke eesmärke eelistatakse looduskaitse eesmärkidele. “...põhjuste” puhul peetakse silmas selliseid avalikke huvisid, mis on seotud inimeste tervise ja elanikkonna turvalisuse tagamise vajadusega või tegevusi, mis toovad olulist kasu keskkonnaseisundile. Vastavalt Euroopa Komisjonile on sellisteks põhjusteks vajadus kodanike elu põhiväärtuste (tervis, ohutus, keskkond) kaitsele suunatud tegevuste, riigi ja ühiskonna jaoks esmatähtsate poliitiliste põhimõtete ja selliste sotsiaal-majanduslike tegevuste järele, mille abil täidetakse avalike teenuste pakkumisega seotud spetsiifilisi kohustusi. Selliste põhjuste hulka ei loeta üksnes firmade või üksikisikute huve väljendavaid projekte.

⁶ “Hüvitusmeetmed” on praktilised tegevused olulise negatiivse mõju ärahoidmiseks ja minimeerimiseks, et tagada Natura 2000 võrgustiku sidusus. Hüvitusmeetmeid rakendatakse vastavalt loodusdirektiivi artikli 6 lõikele 4 ja neid kavandatakse üksnes siis, kui olulist negatiivset mõju Natura-alale ei ole võimalik ära hoida ega leevendada, alternatiivsed lahendused puuduvad ja kavandatava tegevuse elluviimiseks on avalikkuse jaoks esmatähtsaid ülekaalukaid põhjusi. Hüvitusmeetmete võtmine on niiõelda viimane võimalus tagada Natura 2000 võrgustiku sidusus. Meetmetena tulevad kõne alla kahjustataval alal elutsevate liikide elupaikade ja seal esindatud elupaigatüüpide asendamine viisil, kus riik valib välja ja võtab kaitse alla uue Natura-ala või -alad, laiendab olemasolevat(-aid) Natura-ala(sid) või parandab kõnealuste liikide elupaigatingimusi proportsionaalselt tekkivate kahjustustega kas samal kahjustataval alal või mõnel teisel Natura-ala(de)l, kus on esindatud samad liigid ja elupaigatüübid, mis esinevad kahjustataval alal. Seega pole hüvitusmeetmed üksnes rahaliselt hüvitatavad, vaid eesmärk on “asendada” kahjustatavad loodusväärtused. Vastavalt Euroopa Komisjoni soovitudele peavad hüvitusmeetmed olema rakendatud enne, kui ala kahjustama hakatakse. Hüvitusmeetmete rakendamine pärast ala kahjustamist on põhjendatud vaid siis, kui aeg ei ole meetmete rakendamisel määrav tegur.

Komisjonilt, kui mõju Natura-alale hindamise järelendus on, et kavandatav tegevus kahjustab esma- tähtsaid liike või elupaiku.

11.5.11 Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju hindamise korral konsultatsioonide tulemuste kohta

Selles peatükis antakse ülevaade menetlusosalistest, keda sooviti kaasata ja nendest, kes osalesid menetluses. Kui kõnealune KMH oli ühtlasi ka piiriülene keskkonnamõju hindamine, siis antakse peatükis eraldi põhjalik ülevaade rahvusvahelisest suhtlemisest ja selle tulemustest mõjutatava riigi selleks määratud asutustega. Selle peatüki sisul on palju sarnasusi peatükiga 11.5.13, kus tuleb esitada ülevaade avaliku väljapaneku ja arutelu käigus laekunud ettepanekute, vastuväidete ja küsimuste kohta.

11.5.12 Vajadusel ülevaade raskustest, mis ilmnescid keskkonnamõju hindamisel ja aruande koostamisel

Sellised raskused on näiteks *metodoloogilised* raskused keskkonnamõju määramisel ja hindamisel ning keskkonnamõju prognoosimisel, aga ka *praktilised* raskused, mida arendaja ja ekspert näevad leevendatavate meetmete hilisemal rakendamisel. Kindlasti tuleks siin peatükis osundada avalikustamise käigus ilmnenuid raskustele ja nende põhjustele. Eriti tuleks esile tuua need probleemid ja küsimused, milles üksmeelele ei jõutud ja põhjendada, miks seda ei suudetud teha.

11.5.13 Ülevaade KMH aruande kohta esitatud ettepanekutest, vastuväidetest ja küsimustest ning vastustest neile

Ülevaate tegemisel võiks kasutada peatükis 11.3.3 toodud tabelit (Näide 20). Kui mitmete isikute kirjades korduvad ühed ja samad teemad, näiteks mure joogivee pärast, siis võib neid ülevaates ka grupeerida ning anda koondvastus.

11.5.14 Koopiad laekunud ettepanekutest, vastuväidetest ja küsimustest

Nii nagu KMH programmi eelnõu puhul, tuleb ka KMH aruande eelnõule lisada koopiad originaalkirjadest. E-kirjad on seejuures võrdsustatud tavapärase paberkirjaga.

11.5.15 Ülevaade avalikust arutelust

Selles peatükis tuleks kirjeldada KMH aruande eelnõu avalikku väljapanekut ja avalikku arutelu, selle kestust ning selles osalenud isikuid. Eraldi tuleks käsitleda peamisi aspekte (muresid), mida avalikustamise käigus esile toodi. Info on vajalik selleks, et KMH järelevalvaja saaks otsustada, kas menetlus on toimunud õiguspäraselt ning kas arendaja kasutas kõiki võimalusi puudutatud isikute menetlusse kaasamiseks, aga ka seda, kas KMH aruandes on käsitletud kõiki olulisi keskkonnaaspekte, mille vastu avalikkus huvi tundis.

11.5.16 Koopia avaliku arutelu protokollist

KMH aruandele lisatakse KMH aruande tutvustamiseks peetud koosoleku protokoll. Kui koosolekuid oli mitu, siis tuleb lisada nende kõikide protokollid. Avaliku koosoleku protokollid näidist

vt Näide 19. Protokollil alusel võrdleb KMH järelevalvaja, kas avalikul arutelul tõstatatud küsimusi, esitatud ettepanekuid ja vastuväiteid on arendaja ja ekspert KMH aruandes asjakohaselt arvestanud ja kas nad on mitteamestamist piisavalt põhjendanud.

11.5.17 Kavandatava tegevuse ning selle alternatiivsete võimaluste ala skeem ja kaart

Skeemina peetakse silmas kavandatava tegevuse ja selle alternatiivide asukoha laiemat ümbruskonda hõlmavat kaarti, nt omavalitsuse mastaabis. Kaart annab juba kavandatava tegevuse konkreetse asukoha. Kaarte võib olla mitu, sõltuvalt sellest, mis teemat soovitakse illustreerida. Ouline on näiteks kavandatava tegevuse mõjuala kaart, mis annab ülevaate kavandatava tegevuse ja ümbruskonnas toimuva muu tegevuse koosmõjust keskkonnale.

11.5.18 Kokkuvõtte eelpool toodud peatükkides esitatud teabest

Kokkuvõttest ei tohiks puududa menetluse kohta käiv oluline teave, mis võib pakkuda huvi ka kõrvalseisjale:

- 2) Kavandatava tegevuse kirjeldus, sh kaasuvad tegevused ja rakendamise ajakava
- 3) KMH osapoolte nimed: arendaja, otsustaja, eksperdi ja KMH järelevalvaja nimi
- 4) KMH algatamise otsuse ja motiivide kirjeldus
- 5) Peamiste oluliste negatiivsete keskkonnamõtjude kirjeldus
- 6) Kaalutud alternatiivsed võimalused ja põhjendused parima valikuks
- 7) Peamiste oluliste negatiivsete keskkonnamõtjude leevendamise meetmed, mida ekspert soovitab
- 8) Peamised probleemid ja kahtlused, mida menetlusosalised tõstatisid avalikustamise käigus ning eksperdi sellekohased selgitused

Kokkuvõttes peab olema kirjas KMH eesmärk, sisu ja ulatus ning menetluse lühikirjeldus. Kokkuvõttes tuleks vältida tehnilist erikeelt. Kokkuvõtte eesmärk on eelkõige anda laiale lugejaskonnale lühike ülevaade keskkonnamõtju hindamise menetlusest ja peamistest tulemustest. Kokkuvõtte peaks andma KMH aruande põhisisu ja olema aruandest eraldi loetav. Kokkuvõtte ei tohiks olla pikem kui 2 lehekülge.

11.5.19 Vajadusel muud lisad, mis on abiks teksti mõistmisel

Siin võivad olla täiendavad kaardid, fotod, tehnoloogiate kirjeldused, eelnevate või antud KMH käigus läbiviidud seire- või uuringute andmed, millele põhinevad aruandes toodud järeldused.

11.6 Keskkonnamõtju hindamise aruande kvaliteedinõuded

KMH aruanne on dokument, mis kirjeldab kavandatavat tegevust, selle eeldatavaid mõjusid keskkonnale ning mõjude leevendamise võimalusi, aga ka KMH käiku, sh avalikustamist ja selle tulemusi.

Euroopa Komisjon [27] eeldab, et *heal KMH aruandel on alljärgnevad tunnused:*

- Selge ja loogiline üleehtitus, nt foonitingimuste, prognoositava mõju (iseloorm, ulatus, suurus), võimalike (sh eelistatud) leevendusmeetmete, vältimatu/jääkmõtju olulisuse kirjeldus on antud iga keskkonnaaspekti lõikes;

- Aruande sisukord on dokumendi alguses;
- Tegevusloa taotluse menetluse selge kirjeldus koos KMH rolli näitamisega selles
- Aruanne on loetav tervikdokumendina, aruandes on antud viited lisadele jms materjalidele;
- On lühike, ülevaatlik ja objektiivne;
- On kirjutatud erapooletult;
- Esitab kavandatava tegevuse detailse kirjelduse;
- Kasutab palju diagramme, jooniseid, fotosid ja muud teksti toetavat graafikat;
- Kasutab terminoloogiat süsteemselt, andes terminite seletuse;
- Varustatud viidetega kasutatud teabeallikatele;
- Seletab lahti keerulised probleemid;
- Sisaldab kõigi kasutatud uurimismeetodite selget kirjeldust;
- Käsitleb kõiki keskkonnateemasid proportsionaalselt nende tähtsusega;
- Tõendab piisavat konsulteerimist;
- Sisaldab alternatiivsete võimaluste selget võrdlust;
- Esitab negatiivse keskkonnamõju leevendusmeetmed (koos tegevuskavaga) ja seireprogrammi;
- Sisaldab mittetehnilise sisuga kokkuvõtet, kus ei kasutata tehnilist žargooni.

11.7 KMH aruande heakskiitmine/mitteheakskiitmine

KMH aruande kvaliteedi üle otsustab KMH järelevalvaja. KMH järelevalvaja viib läbi KMH aruande vormilise ja sisulise kontrolli. KMH järelevalvaja kontrollib KMH aruande vastavust õigus- ja haldusaktidega sätestatud nõuetele ja teeb otsuse, kas aruanne heaks kiita või mitte.

KeHJS-i §-i 22 lõike 3 järgi KMH järelevalvaja *ei kiida KMH aruannet heaks*, kui:

- 1) aruande avalikustamisel on rikutud kehtestatud nõudeid ning see rikkumine võib mõjutada keskkonnamõju hindamise tulemusi;
- 2) aruanne ei vasta heakskiidetud keskkonnamõju hindamise programmile;
- 3) aruanne ei vasta KeHJS-i §-s 20 sätestatud nõuetele;
- 4) aruandes on esitatud valeandmeid;
- 5) aruanne ei ole asjakohane ja piisav tegevusloa andmiseks;
- 6) aruande kohta esitatud ettepanekute ja vastuväidete arvestamata jätmist ei ole piisavalt põhjendatud.

Keskkonnaminister on oma käskkirjaga [18] kehtestanud nõuded KMH aruande sisulisele kvaliteedile. Käskkirjas toodud küsimuste abil saavad KMH järelevalveametnikud määrata aruandes toodud info piisavuse taset tegevusloa andmise üle otsustamiseks. Küsimustik on KMH järelevalvajale abiks KMH aruandes esitatud ebapiisava info sõelumiseks ja põhjenduste toomisel aruande heakskiitmisel või heakskiitmata jätmisel. Keskkonnaministri käskkirjas toodud nõuded järgivad suures osas Euroopa Komisjoni vastavaid nõudeid [27], kuid peamised erinevused on hindamiskaalas ja selles, et EK juhend erinevalt Eesti omast ei eelda seireprogrammi olemasolu KMH aruandes, samuti ei pöörata selles detailsemalt tähelepanu mõju hindamisele Natura-alale. Mõningaid erinevusi on keskkonnaministri kehtestatud kvaliteedinõuetes (Lisa 15.5.) ja KeHJS-i §-s 20 sätestatud nõuetes KMH aruande sisule (Tabel 10). KMH eksperdil tuleks KMH aruande koostamisel lähtuda mõlemast dokumendist.

Tabel 10. Kvaliteedinõuded KMH aruandele

Kvaliteedinõuded KMH aruandele (keskkonnaministri käskkirjaga kehtestatud juhend KMH järelvalvajale)	Nõuded KMH aruande sisule (KeHJS-i § 20)
1. Kavandatava tegevuse ja selle alternatiivsete võimaluste kirjeldus	1) Kavandatava tegevuse eesmärgi ja vajaduse kirjeldus; 2) Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimaluste kirjeldus
2. Kavandatava tegevuse ja selle alternatiividega mõjutatava keskkonna kirjeldus ning hinnang selle seisundile	3) Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ning hinnang selle piirkonna keskkonnaseisundile
3. Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega kaasneva võimaliku keskkonnamõju prognoosimine	4) Hinnang kavandatav tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevate tagajärgede, nagu vee, pinnase või õhusaastatuse, jäätmetekke, kohta; 5) Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju prognoosimeetodi kirjeldus; 6) Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju, sh kaudse mõju ning teiste tegevustega koosmõju, keskkonnaseisundile, sh inimese tervisele, heaolule, ja varale, taimedele, loomadele, pinnasele, maastikule, vee või õhu kvaliteedile, kliimale, kaitsvatatele loodusobjektidele või kultuuripärandile, määrang. 7) Hinnang keskkonnamõju eeldatavale toimele
4. Kavandatava tegevuse ja selle alternatiividega kaasneva keskkonnamõju hindamine ja negatiivse keskkonnamõju leevendamise võimalused	8) Hinnang kaasneva negatiivse keskkonnamõju vältimise või minimeerimise meetmetele ja nende kasutamise eeldatavale efektiivsusele; 9) Hinnang loodusvara kasutamise otstarbekusele ja kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimaluste vastavusele säästva arengu põhimõtetele
5. Kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivide võrdlus	10) Kavandatava tegevuse võrdlus erinevate alternatiivsete võimalustega ja alternatiivide paremusjärjestuse esitamine lähtudes nende keskkonnamõjust ja hüvedest
6. Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju hindamise puhul korraldatud konsultatsioonide tulemuste kohta	11) Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju hindamise korral konsultatsioonide tulemustest 12) Vajadusel kirjeldus keskkonnamõju hindamisel ja aruande koostamisel ilmnenu raskustest
7. Keskkonnamõju hindamise aruande lisad, vormistus ja esitluse kvaliteet	13) Kokkuvõtte aruande eelnevates peatükkides esitatud teabest 14) Teave keskkonnamõju hindamisel kasutatud allikate kohta 15) Ülevaade aruande kohta esitatud ettepanekust, vastuväidetest ja küsimustest ning nende arvestamisest aruandes; Koopiad aruande kohta esitatud ettepanekust, vastuväidetest ja küsimustest ja vastustest neile 16) Ülevaade avalikust arutelust ja koopia koosoleku protokollist 17) Ülevaade kavandatava tegevuse ja selle reaalselt alternatiivsete võimaluste ala skeem ja kaart 18) Vajadusel muud lisad

Vastavalt KeHJS-i §-ile 22 kiidab KMH järelevalvaja KMH aruande heaks siis, kui:

- 1) KMH aruanne vastab heakskiidetud KMH programmile;
- 2) KMH vastab KeHJS-i §-2 20 toodud sisunõuetele;
- 3) ei ole esitatud valeandmeid;
- 4) KMH aruanne on asjakohane ja piisav tegevusloa andmiseks;
- 5) KMH aruande kohta esitatud ettepanekute ja vastuväidete arvestamist on piisavalt põhjendatud;
- 6) KMH aruande avalikustamise menetlus on olnud korrektne.

Ehk teisisõnu – KMH aruanne peab oma sisult vastama seadusele ja keskkonnaministri kehtestatud nõuetele.

Vastavalt KeHJS-i §-le 22, lg 5 tuleb KMH järelevalvajal, kui ta ei kiida KMH aruannet heaks, tagastada aruande üks eksemplar arendajale.

Vastavalt KeHJS-i § 22 lõikele 9, tuleb KMH järelevalvajal säilitada heakskiidetud KMH aruanne vähemalt 5 aastat aruande saamisest arvates.

11.7.1 Keskkonnanõuete määramine ja tegevusloa väljaandmine

Vastavalt KeHJS-i §-i 22 lõikele 7 on keskkonnanõuded meetmed, mille määramise eesmärk on vältida või minimeerida kavandatavast tegevusest tulenevat eeldatavat negatiivset keskkonnamõju ja sellest lähtuvalt tuleb tegevuse lubamisel vaadata võimalikke tagajärgi keskkonnale laiemalt kui antud KMHs seda tehti. Sama §-i lg 8 täpsustab, mida tuleb keskkonnanõuete määramisel arvestada:

- 1) seadusest või seaduse alusel antud õigusaktist tulenevaid nõudeid;
- 2) kavandatud tegevusega eeldatavalt mõjutatud keskkonnaseisundit;
- 3) tehtud keskkonnauuringute tulemusi;
- 4) keskkonnamõju hindamise tulemusi;
- 5) muid olulisi asjaolusid.

Sellest loetelust on näha, et otsustajal tuleb keskkonnanõuete seadmisel tegevusloas kaaluda lisaks KMH aruandes toodule ka mitmeid teisi aspekte.

Kui KMH aruanne on KMH järelevalvaja poolt heakskiidetud, siis jätkub tegevusloa taotluse menetlus. Kui KMH on lõpule viidud, st KMH aruanne on heakskiidetud, siis korraldab otsustaja tegevusloa eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu, mille nõuetekohase läbiviimise järel on otsustajal õigus tegevusluba väljastada. Tegevusloa tingimuste seadmisel võtab otsustaja arvesse KMH aruandes toodud järeldusi ja ettepanekuid leevendavate meetmete rakendamiseks.

11.8 Erisused keskkonnamõju hindamisel

KeHJS käsitleb erisustena ehitusprojekti koostamisega seotud keskkonnamõju hindamist, samuti maavaravaru kaevandamise lõpetamisega, prügila sulgemisega, Natura 2000 ala mõjutava tegevuse ning piiriülese keskkonnamõju hindamist. Ehitusprojekti koostamisega seotud keskkonnamõju hindamise võimalusest oli juttu peatükis 6, lk 21, mõju Natura-ale hindamisest vastavalt peatükkides 7, 10.6 ja 11.5.10 ning piiriülesest keskkonnamõju hindamisest peatükkides 10.7 ja 11.5.11.

Allpool käsitletakse Riigikontrolli poolt 2005.a. läbiviidud auditi järelduste põhjal teravdatud tähelepanu osaks saanud turba kaevandamisega seotud keskkonnamõju hindamist, ning maavaravaru kaevandamise lõpetamisega ja prügila sulgemisega seotud keskkonnamõju hindamise erisusi.

11.8.1 Turba kaevandamisega seotud keskkonnamõju hindamine

KeHJS-i §-i6 lõike 1 punkti 28 kohaselt on keskkonnamõju hindamise algatamine kohustuslik, kui turba kaevandamine toimub suuremal kui 150 ha suurusel alal. Riigikontroll jõudis auditi tulemusena seisukohale, et turba kaevandamise lubamisel ei pöörata piisavalt tähelepanu keskkonnamõju hindamisele [28].

Riigikontrolli auditi kohaselt põhjustab turba kaevandamine keskkonnale pöördumatuid kahjustusi. Seetõttu on enne kaevandamisloa ja vee erikasutusloa väljaandmise üle otsustamist vajalik planeeritava tegevuse keskkonnamõju hinnata.

Kaevandamislubade väljaandmisel on planeeritava kaevandamise keskkonnamõju hindamine kohustuslik, kui tootmisala on suurem kui 150 hektarit, kuid auditeerimisel selgus, et mitte alati pole seda tehtud. Väiksemate kui 150 ha alade puhul on Keskkonnaministeeriumil ja keskkonnanestistustel tulnud iga kord langetada otsus, kas keskkonnamõju hindamine on vajalik. Seni pole nad alla 150 ha alade puhul keskkonnamõju hindamist kordagi nõudnud, nenditakse Riigikontrolli aruandes.

Riigikontrolli arvates pole 150 ha piir keskkonnamõju hindamise nõudmisel põhjendatud, sest ükskõik kui väikese turbakarjääri kuivendamine mõjutab looduskeskkonda ja veerežiimi alati suuremal alal kui 150 hektarit. Ilma keskkonnamõju hindamise korraldamiseta pole välistatud kaevandamine loodusväärtuslikel soodel. Keskkonnamõju hindamise protsessis selgub ka kohalike elanike arvamus kavandatava kaevandamistegevuse suhtes. Juhul kui kaevandamisluba otsustatakse välja anda, saab keskkonnamõju hindamise tulemuste alusel välja töötada täpsemad meetmed kaevandamise keskkonnamõju vähendamiseks.

Lisaks kaevandamisloale peab ettevõtjatel sõltumata tootmisala suuruselt olema ka vee erikasutusluba. Vee erikasutusluba seab täpsemad tingimused soo kuivendamisele ja kuivendusvee juhtimisele looduslikesse vooluveekogudesse. Loas määratakse ära ka kuivendusvee kvaliteedi seire nõuded. Auditeerimisel selgus, et vee erikasutusload on olemas vaid üksikutel turbatootmisettevõtetel. Vee erikasutuslubade andmise käigus tuleb samuti teostada keskkonnamõju hindamine, kui kuivendatav ala on suurem kui 100 hektarit, kuid seni on üle 100 ha alale luba välja andes keskkonnamõju hinnatud vaid pooltel juhtudel.

Keskkonnaministeerium on seisukohal, et lähtudes Riigikontrolli auditi järeldustest tuleb otsustajatel arvestada turba kaevandamisloa ja sellega seotud vee erikasutusloa väljaandmisel pigem algatada keskkonnamõju hindamise menetlus kui mitte-algatada. KMH algatamisel tuleks KMH käigus senisest tunduvalt põhjalikumalt kirjeldada ja läbi analüüsida alljärgnevat teemasid ja aspekte:

- Anda ülevaade märgalade, sh soode kaitse vajadusest ja seda tagavatest õigusaktidest: Euroopa Liidu direktiividest ning Eesti õigusaktidest ja strateegiatest.
- Anda ülevaade turbaalade jätkusuutliku kasutamise ja soode kaitse olukorrast Eesti ning mujal maailmas.
- Anda ülevaade Eestis ja vaatluse all olevas piirkonnas seni tehtud uurimistöödest ning turba kaevandamisest.
- Anda põhjalik ülevaade vaadeldava piirkonna ja konkreetse turbaala hüdroloogiast, maastikust, linnustikust, taimestikust jt keskkonnamelementidest.

- Anda põhjalik ülevaade turbaala kasutamisest tulenevatest võimalikest kahjulikest keskkonnamõjudest, sh hüdroloogiale, maastikule, linnustikule, taimeistikule jms.
- Anda kirjeldus võimalustest, kuidas saaks minimeerida kahjulikke keskkonnamõjusid, mida täiendavalt uurida ja millistel juhtudel tuleb loaandmisest hoopis keelduda.

Ülalkirjeldatud teabe esitamist nähakse ette KMH programmis. KMH aruandes esitatakse nimetatud teabe kogumise ja analüüsimise tulemused. KMH aruande ülejäänud sisukord järgib üldisi nõudeid nagu on toodud peatükis 11.5.

11.8.2 Prügila sulgemise keskkonnamõju hindamine

Arendaja (suletava prügila käitaja) esitab otsustajale (suletava prügila asukoha keskkonnateenistus) prügila sulgemise taotluse, mille alusel otsustaja teeb otsuse prügila sulgemise keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise kohta. KeHJS-i §-i 6 lõike 1 punkti 24 kohaselt tuleb vähemalt 1,5 ha suuruse alaga prügila sulgemisel algatada keskkonnamõju hindamine. Otsustajal lasub kohustus igakordselt kaaluda, kas ka väiksema maaalaga prügila sulgemisega võib kaasneda oluline keskkonnamõju. Keskkonnamõju hinnatakse enne prügila sulgemiskava koostamist.

11.8.3 Maavaravaru kaevandamise lõpetamise keskkonnamõju hindamine

Arendaja (maavaravaru kaevandamise loa omaja) teavitab otsustajat (maavaravaru kaevandamise loa andja) soovist lõpetada maavaravaru kaevandamine. Otsustaja viib läbi eelhindamise, mille tulemuste alusel otsustab KMH algatamise vajaduse. Kui KMH aruanne on KMH järelevalvaja poolt heakskiidetud, siis otsustaja määrab keskkonnanõuded maavaravaru kaevandamisega kaasneva negatiivse keskkonnamõju vältimiseks või minimeerimiseks.

KMH aruanne kuulub eraldi osana maavaravaru kaevandamise lõpetamise projekti juurde.

12 Seirekava elluviimine

KMH aruandes tuleb eraldi välja tuua emissioonide ja teiste keskkonnamuutuste seirekava. Aruanded esitatakse tegevusloa väljaandjale. Seirekava kohta vaata ka ptk.

13 Keskkonnamõju hindamise järelhindamine

Vastavalt KeHJS-i §-le 25 teeb KMH järelevalvaja keskkonnaseire tulemuste põhjal keskkonnamõju hindamise järelhindamist. Tegevusloa keskkonnanõuetes võidakse arendajale teha kohustuslikuks seire läbiviimine ja andmete perioodiline esitamine otsustajale. Tegevusloas märgitud aja möödudes esitab arendaja otsustajale seireandmed, mille alusel saab teha järeldusi keskkonnametmete (KMH aruandes pakutud leevendavate meetmete) tõhususe kohta ja kaaluda tegevusloaga määratud tingimuste muutmist. Seadus sätestab, et otsustajal tuleb 30 päeva jooksul edastada temale laekunud seireandmed KMH järelevalvajale, kes KMH järelhindamisel analüüsib, kas keskkonnaseire tulemused vastavad õigusaktides või tegevusloas sätestatud nõuetele. Kui KMH järelhindamisel selgub mittevastavus, siis teeb KMH järelevalvaja otsustajale ettepaneku muuta tegevusloa tingimusi.

14 Vaidluste lahendamine

KMH käigus tekkinud vaidlused osapoolte vahel lahendab KMH järelevalvaja läbirääkimiste teel.